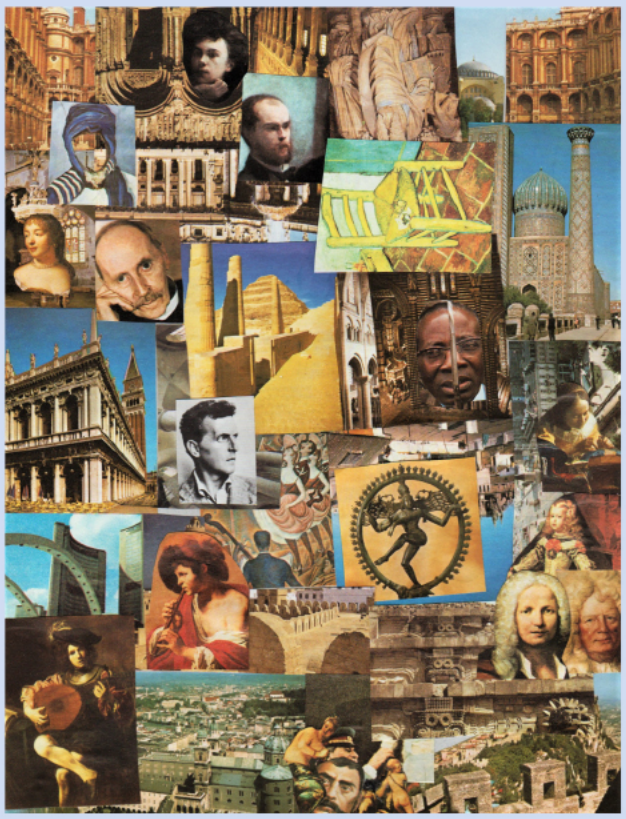

TARİH VE TOPLUM V. SINIF

Anita Angelovska
Glikeriya İlioska

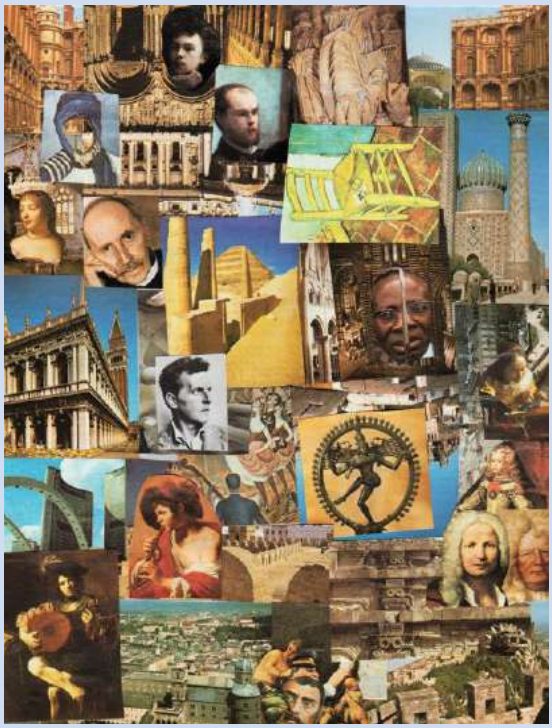

TARİH VE TOPLUM V. SINIF

Anita Angelovska
Glikeriya İlioska

TARİH VE TOPLUM V. SINIF

Yazarlar
Anita Angelovska
Glikeriya Ilioska

Gözden geçirenler
Besa Havziu-Ismaili
Aneta Soklevska
Violeta Shurbanovska

Çizer
Anastasiya Dimitrova

Orijinal baskının başlığı:
Историја и општество за V одделение
Анита Ангеловска
Гликерија Илиоска

Makedonca'dan Türkçe'ye çeviri
Ahmetnafi İbrahim

Lektör
İlker Yusuf

Mesleki redaksiyon:
İlker Ali

Editör:
İlker Ali

Grafik ve teknik tasarım:
Magdalena Avramovska, Evgeniya Pavlova – ARS STUDIO

Yayımcı: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı
Sk. "St.Kiril ve Metodi" No. 54, 1000 Üsküp

Başım yeri ve yılı: Skopje, 2022

V. sınıf Tarih ve Toplum ders kitabının Ulusal Ders Kitapları Komisyonu tarafından 03.11.2022 tarihli ve 26-1514/1 sayılı karar ile kabul edildi.

TARİH VE TOPLUM V.SINIF

içerik

KONU 1 - BİREY VE TOPLUM

ETİK DEĞERLER 4
Etik Değerler Nelerdir? 4
Dürüstlük mü Yalan mı? 5
Şantaja ve Rüşvete – Evet mi Hayır Mı? 6
Adalete Karşı Adaletsizlik 8
Gerçeği Seviyor Muyum? 10
Ne öğrendim? 12
SOSYALLEŞME 15
Sosyalleşme Nedir? 15
Kişilik ve Sosyalleşme 16
Toplumsal (Sosyal) Normların İnsanların Yaşamlarındaki Rolü 19
Sosyalleşme Faktörleri 21
Sosyalleşme Kişilik Oluşumunu Etkiler 24
FARKLI GRUPLARA AİT OLMAK 27
Ben kimim? 27
Etnik ve Ulusal Kimlik 32
İNSAN HAKLARI 35
İnsan Hakları ve Özgürlükleri 35
Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi 37
Önde Gelen İnsan Hakları Savaşçıları 43
ÇOCUK HAKLARI 46
Haklarımı bilmeye hakkım var 46
Haklarım ve sorumluluklarım 50
Haklarım ne zaman ihlal edilir? 52

KONU 2 - NÜFUS VE KITALAR

DÜNYA NÜFUSUNUN GENİŞLEMESİ 57
İlk insanlar nerede ve ne zaman ortaya çıktı? 57
Ülke nüfus türleri/çeşitleri 61
BÜYÜK COĞRAFİ KEŞİFLER 67
DÜNYA NÜFUSU 73
Alan, nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğu 73
Nüfus/doğal artış 79
Nüfus göçü 81
DÜNYANIN EN BÜYÜK ÜLKELERİ 83
Kıtaların en büyük ülkeleri 83
En büyük ülkeler ve başkentleri hakkında gerçekler 85
KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN NÜFUSU, ALANI VE YERİ 92

KONU 3 - TARİH ÖNCESİ VE TARİH

TARİHİ DÖNEMLER 97
Zaman dilimleri 97
Geçmişin bölünümü 100
Tarih öncesi 102
Yazının ortaya çıkışı 110
Tarih 113
TARİH BOYUNCA ZAMANIN HESAPLANMASI 120
Tarih boyunca takvimler 120
Julian ve Gregoryen takvimi 124
TARİHİ KAYNAKLAR 127
DÜNYADA ÜNLÜ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI 131
ÜLKEMİZİN BÖLGESİNDEKİ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI 145

Konu 1

Öğrenme sonuçları

Yapabilme becerisi kazanacaksın:

• kötü eylemler, adaletsizlikler ve yalanlar ile ahlaki/iyi davranışlar arasında ayrım yapmayı;

• sosyalleşme faktörlerini belirlemek ve kişilik oluşumunu nasıl etkilediklerini açıklamayı;

• etnik köken ile eyalet/ulusal bağlantı arasında ayrım yapmayı, bunlara ve diğer sosyal gruplara ait olmanın her bireyin kimliğinin nasıl belirlendiğini açıklamayı;

• insan haklarının temel ilkelerini açıklamayı, hakları sorumluluklarla ilişkilendirir ve günlük yaşamda çocuk haklarının ihlal edildiği durumları tanımayı.

Şunları geliştireceksin:

• ulusal/devlet aitliğine karşı olumlu tutum;

• eşitsizliğe, ayrımcılığa ve ırkçılığa karşı eleştirel tutum;

• çocuk haklarına saygı gösterilmesi gerektiğine dair farkındalık.

BİREY VE TOPLUM

ETİK DEĞERLER

• Etik değerler nelerdir?
• Dürüstlük mü, doğruluk mu, yalan mı?
• Şantaj ve rüşvet - evet mi hayır mı?
• Adaletsizliğe karşı adalet
• Gerçeği seviyor muyum?
• Ne öğrendim?

SOSYALLEŞME

• Sosyalleşme nedir?
• Kişilik
• Toplumsal (sosyal) normların insanların yaşamlarındaki rolü
• Sosyalleşme faktörleri
• Sosyalleşme kişilik gelişimini etkiler

FARKLI GRUPLARA ÜYELİK

• Ben kimim?
• Etnik ve ulusal kimlik

İNSAN HAKLARI

• İnsan hakları ve özgürlükleri
• İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
• İnsan hakları için önde gelen savaşçılar

ÇOCUK HAKLARI

• Haklarımı bilmeye hakkım var
• Haklarım ve sorumluluklarım
• Haklarım ne zaman ihlal edilir?

ETİK DEĞERLER

Düşün ve cevapla:

1. İnsanlarda hangi özellikler olumludur? (Bildiklerinizi listeleyin.)
2. İnsanlarda olumsuz olan özellikler nelerdir? (Bildiklerinizi listeleyin.)
3. Sahip olduğunuzu düşündüğünüz nitelikleri tanımlayın.
4. Birinde gördüğünüz hangi özelliğe siz de sahip olmak istiyorsunuz?

Etik değerler nelerdir?

Her birimizin sevdiğimiz ve sevmediğimiz özellikleri, eylemleri ve davranışları vardır. Bazen kendimiz hakkında sevdiğimiz ve gurur duyduğumuz şeyleri vurgulamak ve konuşmak, palavra gibi görünmemek korkusundan ve çevre tarafından kabul edilip edilmeyeceğinden ve nasıl kabul edileceğinden emin olmadığımız için zordur. Büyüme sürecinde neyin doğru, etik davranış ve neyin yanlış olduğunu öğreniriz.

Farklı insanlar özelliklerimize farklı şekilde değer verebilir ve bu normaldir. Bazen başkalarının bize nasıl değer verdiğini bilmek ve kendi davranışlarımızı ve başkaları üzerindeki sonuçlarını daha iyi anlamak için onların "gözlüğünden" bakmaya çalışmak önemlidir.

Neyin önemli, değerli ve arzu edilir olduğunu belirleyen fikirleri öğrenmek esastır. Bu fikirler, insanların küçük yaşlardan itibaren farklı şekillerde fark ettikleri değerleri temsil eder: evde, okulda, arkadaşlarla sosyalleşme yoluyla, medya aracılığıyla vb. değerlere göre yaşadıkları toplumda davranış ve eylemlerinde rehberlik edilirler. **Değerler neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki fikirleri temsil ederken, normlar değerleri doğrulayan davranış kurallarını temsil eder.** Değerler ve normlar, insanların çevrelerinde nasıl davrandıklarını birlikte şekillendirir. Etik (doğru) kabul edilen değerler şunlardır: dürüstlük, doğruluk, adalet. Bunlara karşılık usulsüzlük olan yalan, şantaj, rüşvet, iftira, adaletsizlik vardır.

İlerleyen sayfalarda, etkinlikler aracılığıyla pozitif etik değerleri tanımayı ve etik olmayan, negatif değerlerden ayırt etmeyi öğreneceksiniz.

Aşağıdaki aktiviteler sayesinde eğlenecek, rol oynayacak ve kötü eylemler, adaletsizlikler ve yalanlar ile ahlaki/iyi davranışlar arasında ayrım yapacaksınız.

Gruplar halinde dramatize edin ve her dramatizasyondan sonra metnin altında verilen soruları konuşun/tartışın.

Dürüstlük mü yalan mı?

dürüstlük, yalan

EV ÖDEVİ

Toni ve Yovana mükemmel öğrenci, aynı bankta oturan iyi arkadaşlardır. Tarih ve toplum dersinde öğretmen onlara, geçmişte insanların hayatları hakkında bir kompozisyon yazmaları için ev ödevi verdi. Toni ödevi ciddiye alarak, çok çaba harcadı. Yovana ise ödevini yazmayı unuttu. Ev ödevini okulda uzun teneffüs esnasında hatırladı, fakat geç olduğunu fark etti. Toni'nin sırt çantasından not defterini çıkardı ve çabucak ödevini kopyaladı. Ders başladı.

Öğretmen: Öğrenciler, bu derste verdiğim ev ödevini okuyacağız. Umarım araştırmanızda başarılı olmuşsunuzdur. Yovana, bize ödevini okumak ister misin?

Yovana "kendi" ödevini okudu, Toni ise kulaklarına inanamadı. Öğretmen Yovana'nın yazmış olduğu kompozisyonu övmesinin ardından okuması için Toni'yi çağırdı.

Toni'nin kafası karışmıştı, ne yapacağını bilmiyordu.

Öğretmen: Artık Toni'nin ödevine geçebiliriz dedi.

Toni: Öğretmenim, kompozisyonum o kadar iyi değil, bırakın başkası okusun.

Öğretmen: Ödevini değerlendirmek zorundayım, değil mi Toni? Hadi, oku!

Toni kompozisyonu okudu. Sınıftaki herkes ona güldü. Öğretmen çok şaşırdı.

Öğretmen: İkinizden biri kopyacı. Kompozisyonu kim yazdı ve kim kopyaladı diye sordu?

Yovana: Ben yazdım öğretmenim, Toni bana sormadan kopyaladı.

Toni başını eğdi fakat hiçbir şey söylemedi. Neticede Yovana arkadaşıydı. Bu davranışının mutlaka bir nedeni olmalıydı.

Tartışma soruları:

1. Dram metninde hangi davranış gösteriliyor?
2. Kim dürüst davranmadı?
3. Kendinizi böyle bir durumda bulduğunuz oldu mu?
4. Toni`nin yerinde olsaydınız ne yapardınız? Yovana'nın yerinde olsaydınız ne yapardınız?
5. Bu durum en iyi nasıl çözülebilir?

Bazen hayatta dürüst mü olacağın yoksa yalan mı söyleyeceğine karar vermen gereken durumlar yaşarsın. Her zaman dürüst olmayı seç. Yalan söylemek bir sorunu çözmeye yardımcı olmaz ve sizi de daha iyi bir insan yapmaz.

Ödev:

Kendinizi yönetmen rolüne koyun. İki gruba ayrılın. Bir grup dürüstlük gösteren bir aksiyon filmi yapmalı, diğer grup ise yalan söyleme eylemi olan bir film.Oyuncuları seçin, sahneleyin ve rolleri kendi aranızda paylaşın. "Film"deki ana karakterlerin davranışlarını tartışın.

Şantaj ve rüşvet – evet mi hayır mı?

KARDEŞLER

şantaj, rüşvet

Faton ve Valbon kardeştir, ancak karakter olarak çok farklıdırlar. Faton, sekizinci sınıf öğrencisi, mükemmel ama çok da tembel bir öğrencidir. Odası genellikle dağınık, tam bir karışıklık içindedir. Valbon ise beşinci sınıf öğrencisidir. Faton'dan farklı olarak, o öğrenmeye açık olmamasına rağmen, odasında her zaman bir düzen vardır. Bu farklılıklar, özellikle Faton bir abi olarak hareket ettiğinde, çoğu zaman tartışmaların nedenidir.

Faton: Valbon, arkadaşlarım gelecek. Gel odamı biraz temizle. Bak burası nasıl da karışık.

Valbon: Aklımdan bile geçmiyor.
Faton: O zaman birkaç saatliğine benim odama geç, biz de seninkine gidelim. Burası daha temiz.
Valbon: Söz konusu olamaz. Bundan benim çıkarırım ne?
Faton: Tamam. Sen odamı temizle, ben de o sırada matematik ödevini yazacağım.
Valbon: Öyle olur.

Tartışma soruları:

1. Metinde hangi davranış gösterilmiştir?
2. Olumsuz davranış gösteren kim?
3. Şantaj ve rüşvet nasıl değerlerdir?
4. Kendinizi birinin size şantaj yaptığı bir durumda bulsanız ne yapardınız?

Şantaj ve rüşvet negatif değerlerdir. İnsanları ve toplumu olumsuz yönde etkileyen yozlaşmış faaliyetlerdir.

Şantaj, genellikle bir tehdidin yardımıyla bir şeyin gasp edilmesidir.

Ödev:

Aşağıdaki durumu okuyun, düşünün ve açıklayın:

1. Martin ve Ayşe beşinci sınıfta okuyorlar ve aynı sırada oturuyorlar.Ayşe, matematik testinde bilmediği ödevi kopya çekti. Martin gördü, fakat hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün, o hafta nöbette olan Martin, Ayşe'den tüm hafta boyunca nöbetinde değiştirmesini istedi.
   - Karakterlerden hangisi olumsuz etik değerler gösterdi?
   - Neden böyle düşünüyorsunuz?
   - Sen onların yerinde olsaydın nasıl davranırdın?
2. Ayşe, Martin ile aynı fikirde değildi ve sınıf konseyi başkanı Tarık'tan sorunu birlikte çözmelerini istedi.O sınıf konseyini toplantıya çağırdı,toplantıda Ayşe'nin kopya çektiği için Martin'in de şantaj yaptığı için özür dilemeleri kararlaştırıldı.
   -Tarık doğru olanı yaptı mı ve neden böyle düşünüyorsun?
3. Şantaj veya rüşvette bulunduğunuz başınıza gelen bir durumu tanımlayın.

Adalete karşı adaletsizlik

Düşün ve cevapla:

1. Adil oyuncu, adil oyun, adil prosedür ve adil ilişki kelimeleri ne anlama geliyor?
2. Kendinizi hiç adil değil/adalet yok dediğiniz bir durumda buldunuz mu?
3. Size haksızlık yapıldığında ne hissedersiniz?
4. Adil davranıyor musunuz?

Ödev:

Metni okuyun ve ardından aşağıda verilen soruları sınıfta tartışın.

GRUPLAR

Sınıf dersinde, V-2 öğretmeni, öğrencileri günlükteki sıra numarasına göre gruplar halinde oturmaları için yerleştirdi. Ancak, gruplardaki öğrenciler arasında sıklıkla anlaşmazlıklar olduğundan dolayı bunun en iyi çözüm olmadığı ortaya çıktı. Birinci grupta cinsiyetlerine göre ayrımcılığa maruz kaldıklarından şikayet eden beş kız ve bir erkek vardı. İkinci grup ise sadece başarısı düşük öğrencilerden oluşmaktaydı ve bu nedenle öğretmenlerin kendilerinden istediği görevleri tam olarak yerine getiremiyorlardı. Üçüncü grup ise en iyi öğrencilerden oluşuyordu. Verilen ödevleri her zaman önce tamamlayan, geri kalan zamanı da birbirleriyle karşılıklı konuşan öğrencilerden oluşmaktaydı. Karşılıklı konuşmaları dersteki diğer öğrencileri rahatsız ediyordu. Öğrenciler, bu şekilde iyi çalışamadıkları için öğrencilerin gruplara yeni bir şekilde ayrılması talebiyle sınıf başkanına yöneldiler.

şantaj, rüşvet

Birinci öğrenci: Öğretmenim lütfen beni bu gruptan çıkarın, kızlar benimle hiç işbirliği yapmıyor.

İkinci öğrenci: Beni de çıkarın. Biz burada sadece zayıf öğrencileriz, diğer grupta herkes çok iyi. Grubumuz her zaman diğerlerinin gerisinde kalıyor.

Öğretmen: Öğrenciler, grupları çoktan oluşturdum! Beni ilgilendirmez! Böyle önemsiz şeyler için zamanımız yok! Ders kitaplarınızı 34. sayfada açın!

Ertesi gün sınıfta kavga çıktı.

Tartışma soruları:

1. Metinde hangi davranış gösteriliyor?
2. Öğretmen bu durumda nasıl davrandı?
3. Haksızlık nasıl giderilebilir?
4. Size haksızlık yapılsa nasıl davranırsınız?

Hayatta her gün adalet ve adaletsizlikle karşılaşırsınız. Adalet pozitif bir etik değerdir. Adalet, yetenekleri ve olanakları ne olursa olsun kimseden şüphe duymamaktır. Erken yaşlardan itibaren öğrenilir ve pozitif bir insan olmanızı sağlar.

Ödev:

1. "Tilki ve Leylek" masalını hatırlayın ve kimin kime haksızlık ettiğini açıklayın? Tilki, eyleminin adil olması için ne yapması gerekiyordu?

2. Haksızlığa uğradığınız bir durumu anlatınız. Nasıl hissettiğinizi anlatınız? Ne olmasını dilerdiniz? Adaletsizliği nasıl ve kim düzeltebilmiştir?

Gerçeği seviyor muyum?

Düşün ve cevapla:

1. İftira atmak kelimesinin anlamı ne demek?
2. Hiç sana iftira atan biri oldu mu?
3. İftira atıldığında nasıl hissettin?
4. Gerçeği söylemek isteyip de nasıl söyleyeceğinizi bilmediğiniz oldu mu

Ödev:

Metni okuyun ve ardından aşağıda verilen sorulara göre sınıfta tartışın

FİLM

iftira, doğruluk

Marko ve Kate kardeştir. Çoğu zaman çeşitli nedenlerden dolayı aralarında çatışırlar. Cuma gününün öğleden sonrası dinlenme ve eğlence zamanıdır. Kate filmi DVD'de izlemek niyetiyle çocuk odasında gider. Ama film yerinde değildi. Suçlunun kim olduğunu tahmin ediyordu.

Kate: Markooo! Yeni film nerede?

Marko: Niye bağırıyorsun? İzlemesi için Boyan'a verdim!

Kate: Bana sormadan onu nasıl vermeye cesaret edersin?!

Marko: Neden olmasın? Sen bana mı söyleyeceksin? Boyan benim arkadaşım, ayrıca ben senden büyüğüm. Filmle ne yapacağıma karar verme hakkım var.

Kate: Hemen getir yoksa anneme söylerim! Marco, Kate'nin saçını çeker ve Kate kendini savunur. Kavga edip bağırıyorlar. Anneleri gelir ve onlara ne olduğunu sorar.

Marko: Kate saçımı çekti anne!

Anne: Kate neden kardeşini vurdun?

Marko: Ona ne olduğunu bilmiyorum, birdenbire sinirlendi ve saçımı çekti! (Marko ağlar ve Kate abisinin ona nasıl böyle iftira atabildiğine şaşırır).

Kate: Ama anne, ben...

Anne: Bahane üretme, kardeşinin saçını yoldun, suçlusun. Anne odadan çıkar, Marko alay etmeye başlar, Kate öfkeyle Marko'ya bakar. Gerçeği kanıtlamak için ne yapacağını bilmiyor.

Tartışma soruları:

1. Hikayede hangi davranış gösteriliyor?
2. Herhangi bir pozitif etik değer biliyor musunuz?
3. Metindeki karakterlerden hangisine iftira kullanılmıştır?
4. Kate gerçeği nasıl ispat edebilir?
5. Hangi kardeşin dürüst olduğunu söyleyebiliriz?
6. Kate'nin yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Marko'nun yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?
7. Metinde başka hangi özellikleri fark ediyorsunuz?

Doğruluk, gerçeğe olan sevgidir. Bir kişinin olumlu bir niteliğini gösteren etik bir değerdir. Bir kimse doğruysa, dürüst da olacaktır. İftira olumsuz bir özelliktir, kendi çıkarların için gerçeği gizlemek veya çarpıtmaktır.

Ödev:

1. Aşağıdaki durumlarda nasıl davranacağınızı açıklayın:

a) İki sınıf arkadaşının kavgasına tanık oluyorsun. Kimin suçlu olduğunu biliyorsun fakat kavgaya karışmak istemiyorsun. Öğretmen kimin suçlu olduğunu soruyor. Söylemekten çekiniyorsun ama aynı zamanda doğruyu söylemek istiyorsun. Bu durumda nasıl davranacaksın?

b) Sınıfta iki sınıf arkadaşınız topla oynuyor. O sırada bahçede olan sınıf arkadaşına iftira attılar. Suçlu olmadığını ve haksız yere iftira atıldığını biliyorsun. Bu durumda nasıl davranacaksın?

Ne öğrendim?

1. İkizler

Tina ve Hristina ikiz kardeş ve beşinci sınıf öğrencisidir. Çok yakınlar ve ve biri diğersiz yapamazlar. Onların pek çok ortak noktaları var: kitap okumak, bilgisayar, giysi, ayakkabı... Birlikte çalışıyor, ödevlerini ve okul çalışmalarını birlikte yaparlar. Bazen ebeveynler için maddi bir rahatlama olarak görünse de aynı zamanda bir sorun ve çatışma nedeni de olabilir.

Tina: Geçmişte insanların hayatlarını araştırmak istiyordum. Sana okuldayken söylemiştim ve bilgisayara "oturan" ilk sen oldun.

Hristina: Biliyorsun ki yarın tarih ve toplum sınavımız var ve ben bu konuda pekiyi değilim. Ben ders çalışırken sen matematik dersini çalış.

Tina: Denedim ama konsantre olamıyorum. Sürekli testi düşünüyorum.

Hristina: O zaman birlikte çalışalım. Önce matematik ödevlerini çözelim, sonra tarih ve toplumu araştıralım.

Tina: Anlaştık, bu ikimiz için de en iyisi olacak.

Tartışma soruları:

1. Hikayede bize hangi davranış gösteriliyor?
2. Kız kardeşler doğru olanı yaptı mı?
3. Hikayede hangi değerleri fark edebiliriz?

2. Etkinlik

Değerler

Aşağıda verilen değerler listesinden şahsen sizin için önemli olan 10 değeri seçin. Bazı kişisel değerlerinizin listede yer almadığını düşünüyorsanız, eklemekten çekinmeyin. Bu seçimle kişisel değerler listenizi oluşturdunuz. Şimdi bu listeden sizin için önemli olan 5 değeri seçin. Ardından bu 5 değer arasından sizin için en önemli olan 3 değeri düşünün ve seçin.

3 kişisel değerinizi seçtikten sonra, seçim yapmanın sizin için zor mu yoksa kolay mı olduğunu, bu üçünün sizin için neden önemli olduğunu düşünün.

Ardından seçilen değerleri yanınızdaki öğrenci ile tartışın. Ders sırasında, sizin için önemli olan değerleri tüm sınıfla tartışın. Öğretmeniniz de tartışmaya katılarak, kendi değerler listesinin sizinkine benzer mi yoksa tamamen farklı mı olduğunu kontrol edin.

BARIŞSEVERLİK	NEŞE	YARATICILIK
ZENGİNLİK	SEVGİ	MERAK
ŞANS	AİLE	SAĞLIK
DOSTLUK	BİLGELİK	DÜRÜSTLÜK
KUTLAMA	GERÇEK	SORUMLULUK
GÜÇ	KABULLENMEK	GÜVENLİK
ADALET	CESARET	İŞBİRLİĞİ
?	?	?

3. Etkinlik/araştır

6 gruba veya çifte ayrılın. Okulda algılanan adaletsizlik hakkında kendi deneyimlerinizi veya arkadaşlarınızın deneyimlerini paylaşın. Ardından, sınıf konseyi başkanına, öğrenci topluluğu başkanına, sınıf öğretmenine, sınıflar konseyi başkanına hitaben bir protesto veya şikâyet mektubu yazarak adaletsizlik durumlarından birini seçin. Mektupta/şikâyette haksızlığın durumunu kısaca anlatmalı, haksızlığın nedenini tartışmalı ve önlem alınmasını talep etmelisiniz. Her grup mektubu/şikâyeti okuduktan sonra, adaletsizliğin ne olduğu, adaletsizlik olduğunda kime başvurmanız gerektiğini ve nasıl korunabileceğiniz hakkında tartışınız.

4. Aşağıdaki ifadelerden sonra doğru veya yanlış işaretini daire içine alarak öğrendiklerinizi kontrol edin:

1. Evde yalan söylemeye izin verilir	D	Y
2. Başkalarına saygı bir değerdir	D	Y
3. Adaletsizliği bildirmek onurdur	D	Y
4. Gerçek her zaman ortaya çıkar	D	Y
5. Birine iftira atmak adaletsizliktir	D	Y
6. Rüşvet yasal değildir	D	Y
7. Herkese karşı nazik davranmak adildir	D	Y
8. Başımız belaya girdiğinde yardım isteriz	D	Y

SOSYALLEŞME

Düşün ve cevapla:

1. Sizi arkadaşlarınızdan farklı kılan nedir?
2. Hangi davranışların ortak, hangileri farklı?
3. İnsanlar nasıl farklılık gösterir ve nasıl aynıdırlar?
4. İnsanlar yaşadıkları çevrede hangi davranış kurallarına saygı göstermelidir?

Sosyalleşme Nedir?

İnsanlar davranışlarında, ilgi alanlarında, zevklerinde, alışkanlıklarında, geleneklerinde ve daha birçok konuda birbirlerinden farklıdır. Hiçbir insan tamamen aynı değil ve hiçbir insan tamamen farklı değildir. İnsanlar arasındaki farklılıklar dünyayı daha zengin, daha ilginç, öğrenme fırsatı sunan, karşılıklı tamamlama ve gelişme için imkanlar sağlar. Görünüş, yetenek, görüş, inanç, ihtiyaç, ilgi alanlarına ilişkin özelliklerinin birleşimiyle tüm insanlar, topluluğun zenginleşmesine katkıda bulunur.

Elbette ki, insanların da bir takım benzerlikleri vardır. Bazı insanlar farklı koşullarda ve ortamlarda yaşamasalar da aynı ilgi alanlarına veya hobilere sahip olabilirler. İnsanların en önemli ortak noktası güvenlik, saygı, dostluk, sevgi, oyun, eğlence, kendini geliştirme ve diğer ihtiyaçlardır.

Daha önce, değerlerin ve normların, insanların çevrelerindeki davranış biçimlerini birlikte şekillendirdiğini öğrenmiştik. Davranış kurallarını doğumdan itibaren öğreniriz, yani; ailede, okulda, akranlar aracılığıyla, medya aracılığıyla ve başka yollarla. Hepimiz toplum tarafından belirlenen kurallara göre davranma eğilimindeyiz, çünkü bizden beklenen budur. Bu kurallara **toplum veya sosyal normlar denir.** Çocuğun sosyalleşmesi sırasında sosyal normlar öğrenilir. **Sosyalleşme, çocukların toplumun bir üyesi olmayı öğrendikleri süreçtir.**

Aşağıdaki etkinlikler ve görevler aracılığıyla, çocukların toplumun bir üyesi olmayı nasıl öğrendiklerini, sosyal normların (davranış kurallarının) insanların hayatındaki rolünü, sosyalleşme faktörlerinin neler olduğunu ve sosyalleşmenin kişilik oluşumunu nasıl etkilediğini öğreneceksiniz

Kişilik ve sosyalleşme

Etkinlik:

Kendimde beğendiklerim ve beğenmediklerim?

Kendimde beğendiklerim ve beğenmediklerim?

Özelliklerinizi, ilgi alanlarınızı, alışkanlıklarınızı, değerlerinizi, insanlarla olan ilişkilerinizi ve başarılarınızın hangilerini sevip hangilerini sevmediğinizi düşünün. Ardından diğer taraftaki tabloyu doldurun. Her sırada listelenen her bir iş için, önce beğenip beğenmediğinizi ayrı ayrı değerlendirin ve ardından anne babanızın/velilerinizin, öğretmenlerinizin ve arkadaşlarınızın bu işi nasıl algıladığını değerlendirin. Örneğin, ödevinizin her zaman yazılı olmasını sevdiğinizi yazarsanız, "Ben" sütununa beğendiğinizi + ile işaretlersiniz; ebeveynler/veliler veya öğretmenlerle, beğendiklerini düşünüyorsanız, ilgili sütunda + ile işaretleyin; arkadaşlarınızın da, beğenmediklerini düşünüyorsanız, ilgili sütunda + ile işaretleyin (tablodaki örneğe bakın). Ardından cevapları yanınızdaki arkadaşınızla paylaşın. Birbirinize kendinizde beğendiniz ve beğenmediğiniz iki şeyi sunun. Öğrencinin kendisi hakkında verdiği cevaplarda veli ve akran değerlendirmelerine göre farklılık gösteren iki şey yazınız.

Tablo: Kendimde beğendiklerim ve beğenmediklerim?

ÖZELLİKLERİ, İLGİ ALANLARI, ALIŞKANLIKLAR, DEĞERLER, DAVRANIŞLAR İNSANLARLA, BAŞARILAR...	BEN		EBEVEYNLER VELİLER		ÖĞRETMENLER		ARKADAŞLAR	
	Beğeniyorum	Beğenmiyorum	Beğeniyor	Beğenmiyor	Beğeniyor	Beğenmiyor	Beğeniyor	Beğenmiyor
Her zaman ödevimi yazarım	+		+		+			+
Arkadaşlarla anlaştığımız zaman, genellikle kararlaştırılan yere ilk ben varır sonra diğerlerini beklerim.		+	+		+		+	
Öğretmen beni uyardığında, evde söylemem.								
Büyükleri her zaman selamlarım								
Grupta çalışmaktansa yalnız çalışmayı tercih ederim								

Sorular:

1. Sizin için yazılması daha zor olan neydi - kendiniz hakkında sevdiğiniz veya sevmediğiniz şeyler? Neden? Niye? Kendinizde sevdiğiniz şeyleri ne sıklıkla gösterirsiniz?
2. Kendinizde sevmediğiniz şeylerle nasıl başa çıkıyorsunuz?
3. Kendinizde beğenmediğiniz şeyleri ne kadar gösteriyorsunuz? Onları düzeltmeyi çalışıyor musunuz?
4. Sevdiğimiz şeylere aynı zamanda başkaları tarafından her zaman olumlu bir şekilde değer veriliyor mu?
5. Değerlemedeki farklılıkların nedenleri nelerdir?

Her insanın görünüş, karakter, ilgi alanları, alışkanlıklar vb. açısından onları diğerlerinden ayıran kendine has özellikleri vardır. Bu özellikler kişiyi oluşturmaktadır. Kişilik, tüm insan özelliklerinin (fiziksel, zihinsel, sosyal) toplamıdır. Bu nitelikler sizi özel kılmaktadır. Sizi diğer insanlardan farklı göstermektedir. Özel farklılıklar sayesinde başkaları tarafından tanınırsınız.

Sosyalleşme, çocukların toplumun üyesi olmayı öğrendikleri bir süreçtir. En erken çocukluktan başlar ve tüm yaşam boyu sürer. Kişinin etik değerlere saygı duyup uygulayacağı, olumlu ya da olumsuz özelliklere sahip olup olmayacağı sosyalleşmesine bağlı olacaktır. Sosyalleşme kişilik gelişimini etkileyen bir faktördür

Ödev:

Soruları okuyun ve ardından cevaplayın. Bunları sınıf arkadaşlarınızın cevaplarıyla karşılaştırın:

1. Okulda, herkesin önünde öğretmen, derslerinizde ilerleme kaydettiğiniz için sizi övdü.
   Övgüye nasıl tepki verirsiniz?
   Öğretmen arkadaşınızı övdüğünde, arkadaşınızın nasıl tepki vereceğini tahmin ediniz?
2. Evde ihtiyacın olmayan üç topun var. Onlarla ne yapacaksın?
3. Dersten sonra yakındaki oyun alanına gittmeyi kararlaştırdınız. Ancak önce ödevinizi yapmanız gerekiyor. Fakat arkadaşın ödevini bittiremeyi yetiştiremediği içinr herkez onu dışarda bekliyor. Bu durumda ne yapacaksın?

Toplumsal (sosyal) normların insanların yaşamlarındaki rolü

Düşün ve cevapla:

1. Okulda, evde ve yakın çevrenizdeki bazı davranış kurallarını zaten biliyorsunuz. Bunları listeleyin ve açıklayın.

2. Aşağıdaki insanlardan ne tür davranış lar beklediğinizi tabloya yazınız:

	Beklenen davranış
Öğrenci	
Ebeveyn	
Komşu	
Arkadaş	
Doktor	
Polis	

Sorular:

1. Öğrencilerin, velilerin, komşuların ve çevrenizdeki diğer insanların nasıl davranması gerektiğini nereden bileceksin?
2. Onlar nasıl davranacaklarını nereden bilecekler?
3. İnsanların davranışlarını belirleyen kurallara ne denir?

Beklenen davranış, toplum tarafından belirlenen kurallardan kaynaklanır. Bu kurallara toplumsal normlar veya sosyal normlar denir. Toplumsal (sosyal) normlar örneğin: başkalarına saygı, zayıf ve güçsüzlere karşı insancıl tutum, sorunları konuşma ve anlaşma yoluyla çözme, hoşgörü, dayanışma vb gibileridir. Toplumsal normlar sosyalleşme sırasında öğrenilir. Bu çocukların toplumun bir üyesi olmayı öğrendikleri bir süreçtir.

Ödev:

1. Uyduğunuz en az üç sosyal normu yazınız. Yanlarına, tanık olduğun aynı normlara uymama örneklerini yazınız. Bunları yazdıktan sonra, toplumsal (sosyal) normlara uymamanın nelere yol açtığını ve sonuçlarının neler olduğunu sınıfta tartışınız.
2. Herhangi birinin toplumsal (sosyal) normlara uymadığında ne olacağını açıklayınız. Açıklamayı bir örnekle destekleyiniz.

Sosyalleşme faktörleri

Düşün ve cevapla:

1. İlk arkadaşın kim?
2. Yazmayı kimden öğrendin?
3. Büyüklere selam vermeyi kimden öğrendin?
4. Sosyalleşmenize kimler katılıyor?
5. Kişinin sosyalleşmesini neler etkileyebilir

Bir kişinin sosyalleşmesini etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar aile, yaşıt gruplar (arkadaşlar), okul ve medyadır.

Aile, insanın hayatına ve sosyalleşmeye başladığı ilk ortamdır. Ailede etik değerlerin temelleri kazanılır. Birey olarak büyüdükçe ve geliştikçe onları da geliştirir. Bu nedenle çocuğun hangi ortamda büyüyeceği çok önemlidir

Yaşıt grubları (arkadaşlar), kişiliğin gelişimini etkileyen faktörlerdir. Çocuk arkadaşlarından olumlu veya olumsuz etkiler algılar.

Okul, bir kişinin eğitim gördüğü ve büyüdüğü yerdir: bilgi edinir, arkadaş edinir, alışkanlıklar geliştirir ve okul hayatının kurallarına uymayı öğrenir. Medya, bir kişinin yaşamının ve kişilik gelişiminin önemli bir parçasıdır. Televizyon, radyo, basın, internet aracılığıyla kişi çeşitli bilgilerle karşılaşır, bazıları iletişim kurarak gelişimini ve sosyalleşmesini etkiler

Sorular:

1. Aile, kişinin sosyalleşmesini nasıl etkiler?
2. Yaşıt grubu olarak (arkadaşlarınız) sizi nasıl olumlu ve olumsuz etkileyebileceğini açıklayınız.
3. Okul, kişilik gelişiminizi nasıl etkiler?
4. Medyanın sosyalleşmenizi nasıl olumlu ve olumsuz etkilediğini açıklayın

Etkinlik:

Dört gruba ayrılın ve bir tartışmaya hazırlanın. Her grup sosyalleşme faktörlerinden biri üzerinde çalışacaktır: aile, arkadaşlar (yaşıtlar), okul ve medya. Bunu yaparken, mümkün olduğu kadar çok kanıt üretin, çocukların neyi iyi/kötü öğrenecekleri ve nasıl davranacakları konusunda "onların" en önemli olduğunu kanıtlaması gereken gerçek örneklerle destekleyin. Daha sonra gruplar, her seferinde grubun farklı bir üyesi tarafından temsil edilen bir örnekle dönüşümlü olarak birer kanıt belirtin. Her biri kanıtına şu cümleyle başlar: Aile/okul/arkadaşlar/medya (ait olduğu gruba bağlı olarak) sosyalleşme için en önemlidir çünkü...ve bir kanıtın ardından bir örnek verir.

Sosyalleşme faktörlerinin olumlu veya olumsuz kişilik özelliklerinin gelişimini nasıl etkilediğini tartışın.

İletişim, kişinin sosyalleşmesi için oldukça önemlidir. İletişim kurma şekliniz kişiliğinizi yansıtır.

Atölye

Rastgele çiftlere ayrılın. Çiftlerden biri "ressam", diğeri "açıklayıcı" rolünü üstlenir. Çiftler, "açıklayıcı" öğretmene dönük olacak şekilde sırt sırta oturmalıdır. Atölye sırasında oyuncular birbirlerine veya yana doğru dönmemelidir. Çizim, öğrenci "açıklayıcılar" tarafında görünebilir şekilde kara tahta veya kağıt üzerine yerleştirilir.

"Açıklayıcı" öğrenciler çizime bakar ve ne çizdiklerini ortaklarına "çizimcilere" açıklamaya çalışırlar. Onlar ise talimatları izleyerek aynısını kağıda çizmelidirler.

Tüm çiftler işlerini bitirdiğinde oyun sona erer ve ardından bir tartışma başlar. "Açıklayıcılar" diğerlerinin üzerine bağırmaya başlayacağı için sınıfta çok fazla gürültü olması bekleniyor.

Tartışma soruları:

1. Başarınız/başarısızlığınız neden kaynaklanıyor?
2. Elde edilen sonuçlardan kendinizi sorumlu tutuyor musunuz?
3. "Açıklayıcı" veya "ressam" ın nihai başarısızlığı veya başarısı için kimin suçu (liyakatı) daha büyüktür?
4. Partnerinizi kendiniz seçseydiniz daha mı başarılı olurdunuz?
5. Görevin başarılı bir şekilde yerine getirilmesinde çiftler arasındaki iletişim nasıl bir rol oynar?
6. Gruplar aynı anda çalışmak yerine birer birer çalışsa daha başarılı olur muydu?
7. Oyuncular sırt sırta değil de karşı karşıya gelseydi ne olurdu?
8. Bir kişinin başarısı veya başarısızlığı her zaman yalnızca ona mı bağlı?

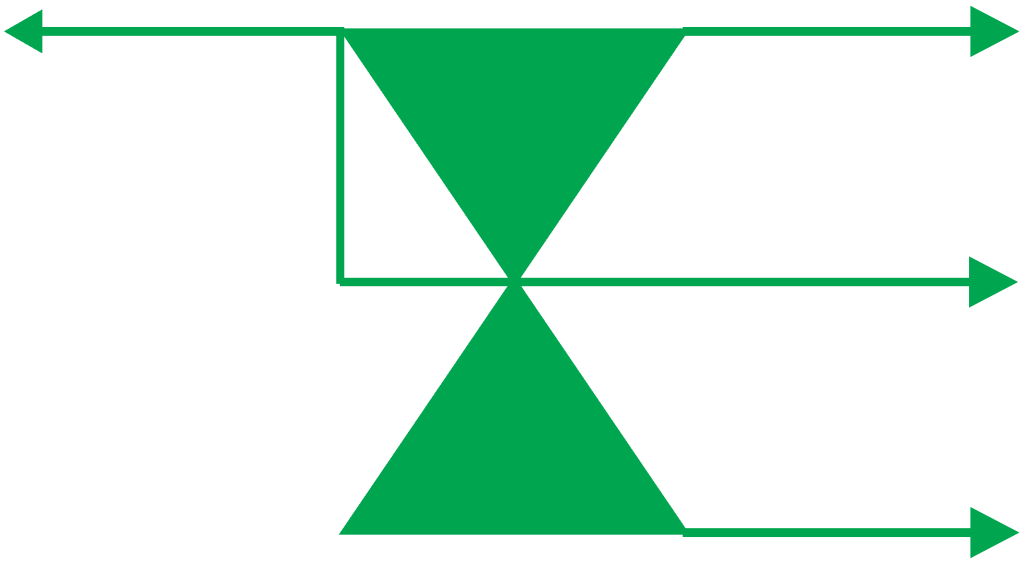

(Öğrencilerin çizmesi gereken bir çizim önerisi)

Sosyalleşme
Kişilik Oluşumunu Etkiler

Etkinlik 1:

Küçük gruplara veya çiftlere bölünün. Öğretmen size, merkezinde KİŞİLİK yazan daire şeklinde çizilmiş bir çalışma kağıdı verir: diğer insanlara ve işe karşı davranış ,çevresinde ise birkaç boş daire çizilir..Boş dairelerde, kişinin diğer insanlara veya işe karşı farklı davranış biçimlerinin belirgin ettiği farklı kişilik özelliklerini belirtin. (örneğin: işbirlikçi - arkadaşlarla işbirliği yapar; yönetici görevleri zamanında tamamlar). Aynı zamanda özellikler sadece aynı cinsiyete yazılmalıdır (örnek: işbirlikçi).

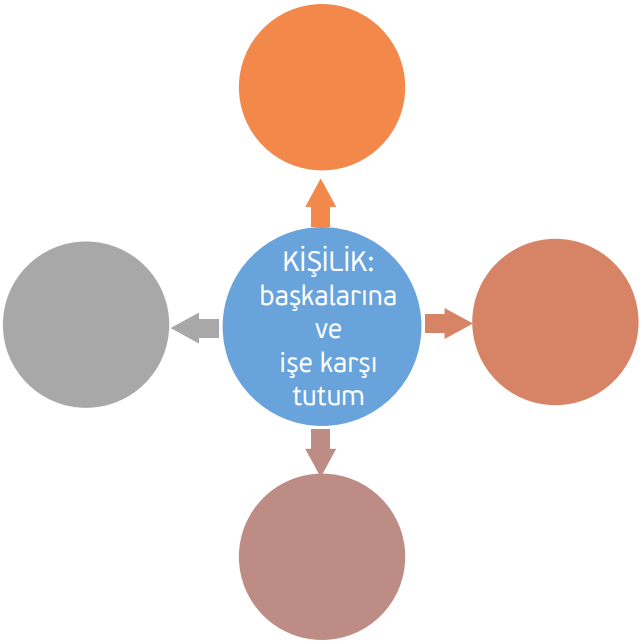

Tartışma soruları:

1. Neden bazı kişiler diğerlerinden daha işbirlikçidir?
2. Neden bazı kişiler diğerlerinden daha çalışkandır?
3. Kişiliklerinin gelişimini neler etkilemektedir?
4. Aile, okul, akranlar, medya, adalet/doğruluk ve dürüstlüğün gelişimini nasıl etkilemektedir?

Etkinlik 2:

Metni okuyun ve ardından metnin altında verilen sorulara göre tartışın:

"Slobodan beşinci sınıftayken matematik sınavında kopya çekerken yakalandı. Matematik dersinden kötü sonuçlar vermeye başladı. Ailesi onu cezalandırmak için, notlarını yükseltmediği takdirde basketbol takımında oynamasına izin vermeyecekleri konusunda uyardı. Bu yüzden teste kopya çekmeye karar verdi. Öğretmen sözlü olarak sormaya başladığında, önce itiraz etti, ancak sonunda cevapları evden yazdığını itiraf etti.

Slobodan'ın ebeveynleri ebeveyn toplantısına çağırıldı. Slobodan, kopya çekme ve yalan söylemeyle ilgili okulun kurallarını tartışmak için ailesi, öğretmeni ve müdürüyle oturmak zorunda kaldı. Eve giderken babası hayal kırıklığına uğradığını, ondan çok daha fazlasını beklediğini söyledi. O gece, Boban tüm dünya ona karşıymış gibi hissetti. Aynı zamanda ailesini hayal kırıklığına uğrattığı için suçluluk duydu.

Hafta sonu Slobodan ve ailesi sinemaya gitti. Bilet gişesine yetiştiğinde, Slobodan'ın babası Slobodan'a ve on altı yaşındaki erkek kardeşi için iki çocuk bileti istedi. Boban kardeşine baktı o sırada kardeşi yere baktı, omuzlarını silkti, bilet memurunun çocuk bileti sınırından çok daha büyük olduğunu fark etti. Satıcı babaya ve erkek kardeşe şüphpeyle bakarak iki bilet verdi. Bu durum sinemaya her gittiklerinde Slobodan'ın tuhaf hissetmesine neden oluyordu. Filmden sonra eve giderken Slobodan babasına neden tiyatroda yalan söylemenin ve para için hile yapmanın sorun olmadığını, fakat matematik sınavında yalan söylemenin sorun olduğunu sordu.

Babası, kimseyi incitmeden yalan söylemenin bazen sorun olmadığını söyledi. Yolun sonuna kadar Slobodan'ın kafası daha da karıştı. Testte kopya çekmek kimseye zarar vermez. Cevapları başka bir öğrenciden çalmadı. Öğretmen onu yakalamamış olsaydı, sevinebilirdi. Slobodan'ın yaptığıyla babasının sürekli yaptığı arasında fark neydi? Ve Babası bir kez daha yalan söylediğinde susması gerekli olacak mı?"

Tartışma soruları:

1. Slobodan'ın ikilemi nedir?
2. Slobodan testi kopyalayarak kime zarar verebilir?
3. Hiç bir yetişkinin veya arkadaşınızın yanlış olduğunu düşündüğünüz bir şey yaptığını gördünüz mü? Siz ne yaptınız? O anda ne hissettiniz?
4. Slobodan sinemadaki yalan hakkında babasıyla tekrar konuşmaya çalışmalı mı?
5. Slobodan 'ın babası ona kimse incinmediği sürece dürüst olmamanın sorun olmadığını söyledi. Sizce gişede yalan söyleyerek kime zarar verebilirdi?
6. Hiç "kötü" bir şey yapmak istediniz mi (ya da yapmaya değer olduğunu düşündüğünüz için mi yaptınız)? Hala buna değdiğini düşünüyor musunuz?

Kişilik sosyalleşme sırasında oluşur. Bir kişinin başkalarına ve işe karşı nasıl davranacağı, onu etkileyen faktörlere (aile, arkadaşlar, okul, medya) bağlıdır

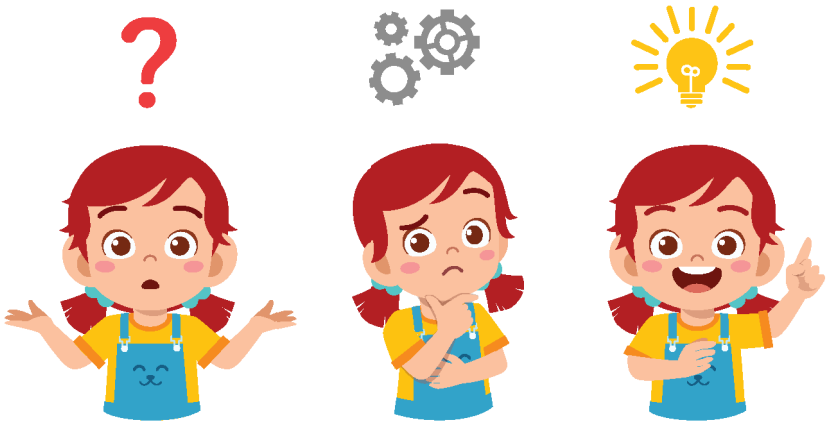

Tartışma soruları:

1. Hiç bir sosyalleşme faktörünün olumsuz etkisi ile karşılaştınız mı?
2. Sosyalleşme faktörlerinin olumsuz etkilerine nasıl karşı koyacaksınız?
3. Sizin yaşıtlarınızdan bazılarının olumsuz etkisine girerseniz ne olabilir?

FARKLI GRUPLARA AİT OLMAK

Ben Kimim?

Etkinlik 1:

Örnek olarak öğretmenin sunumunu kullanarak cümleleri tamamlayın:

•Ben.....(erkek veya kız çocuğu).

• Benim ailem şunlardır.....(aile bireylerini adlandırın.)

• Ben ..... Sınıf öğrencisiyim. (Sınıfı adlandırıyor.)

• Ben .....İlkokulda okuyorum

• Ben.....(Etik grubunu adlandırıyor:Makedon, Arnavut, Sırp, Rom, Türk, Boşnak, Ulah)

• Ben.....`yim.(Ülke ismini adlandırıyor).

Görevi tamamladıktan sonra, öğretmenin yardımıyla kendinizi açıklamanın farklı unsurlarına göre gruplandırın ve birlikte belirleyeceğiniz odanın yerinde sizin grubunuzun içinde durun.

İlk başta erkek ve kız çocukları olarak gruplaşın. Daha sonra kendinizi hangi sınıfta okuduğunuzu, ardından okuduğunuz okulu, sonra etnik grubu ve son olarak da yaşadığınız ülkeye göre gruplandırın.

İnsanlar arasında belirli gruplara ait olma konusunda benzerlikler ve farklılıklar olduğunu fark ettiniz. Örneğin: Belirli bir aileye ait olma az sayıda öğrenci tarafından paylaşılırken, belirli bir gruba ait olma daha çok sayıda öğrenci tarafından paylaşılır, hatta belirli bir okula ait olma durumu daha da fazla paylaşılır. Belli bir mesleğe ait olmak daha çok kişi tarafından paylaşılır. Belirli bir etnik gruba ait olan insan sayısı artarken, belirli ülke ve belirli cinsiyete mensup gruplar daha fazladır. Gruplara ait olmanın onların kimliklerini belirlediği sonucuna varacağız.

Örneğin: Bir öğrencinin ilkokulda üçüncü veya beşinci sınıfta veya lisede bir sınıfta olması aynı değildir. Birinin sınıf öğretmeni olarak ya da polis memuru olarak çalışması aynı değildir, bu da farklı gruplara karşı ilişkiye bağlıdır. İnsanlar ait oldukları grupların üyelerine diğerlerinden daha fazla bağlı hissederler. Örneğin: ebeveynler/ veliler yetiştirdikleri çocuklara diğerlerinden daha fazla korumacıdırlar. Kadınlar, erkekler tarafından bir şey için saldırıya uğradıklarında birbirleriyle kolayca dayanışma içinde olurlar ya da tam tersi, bir ülkede yaşayan insanlar milli takımlarını diğerlerine göre daha fazla desteklerler vb.

Etkinlik 2:

Önce soruyu düşün: Ben kimim? ardından cümleleri tamamlayın:

Başlıca ilgi alanlarım.....

Başlıca değerlerim.....

Başlıca temel ihtiyaçlarım.....

Hayatımdaki en önemli olaylar.....

Bana en yakın olanlardan edindiğim en önemli nitelikler.....

Okulun benim için en önemli deneyimi,.....

En iyi arkadaşlarım.....

En sevdiğim hobim.....

Favori şarkım.....

Kimlik kavramının aslında şu soruların cevabı olduğunu anladınız:Ben/Ben kimim? Beni diğer insanlardan farklı ve özel yapan özellikler nelerdir? Diğer insanlarla ortak ve benzer özelliklerim nelerdir? Bireyin kimliği doğduğu andan itibaren oluşmaya başlar ve yaşamı boyunca gelişir. Özfarkındalık, kişinin kişisel ve grup kimliğinin oluşmaya başladığı erken yaşlardan itibaren gelişir. Bir kişinin kimliğini oluşturmak çeşitli faktörlere bağlıdır. Faktörlerden bazıları, belirli bir yaştaki ihtiyaçlarına, arzularına ve ilgi alanlarına bağlı olduklarından, kişinin bunları kendisi belirleyecek şekildedir.

Çeşitli ilgi, istek ve ihtiyaçların kişi için farklı önem taşıdığı ve dolayısıyla kimliğinin gelişiminde farklı etkilerinin olduğu dönemleri takip eden kişisel ve grup kimliği oluşturma sürecinin başlangıcıdır. Örneğin, kişinin kendisi ve çevresi, yaşam yeri, kültür, eğitim, meslek, partner ve arkadaşlık ilişkileri, sosyal gruplara ait olma vb. seçimini etkileyebilir. Fakat kimliğin oluşumunu etkileyen bazı faktörler önceden belirlenmiştir. Örneğin: cinsiyet, fiziksel özellikler, doğum yeri vb.

Ödev:

Aşağıdaki kişiler hangi kimlik türlerine göre farklıdır: Vesna, Arnavutluk'ta yaşayan ve Makedonya'dan gelen Hıristiyan bir kadındır. Fatmir ise Arnavut kökenli fakat Makedonya'da yaşayan bir Müslümandır?

1. Ulusal, etnik, cinsiyet ve dini.
2. Ulusal, etnik, cinsiyet ve aile.
3. Etnik, aile, cinsiyet ve dini.
4. Yetişkin, din, cinsiyet ve aile.

Kişisel ve Grup Kimliği

Kişisel kimlik, bizim insanlarla ilgili diğer özeliğimiz, özgüllüğümüz, benzersizliğimiz ve farlkılığımızdır. Bizim özelikliğimizde, bahsettiğimiz gibi, diğer insanlardan tamamen farklı olan ve bizim arzularımıza, ihtiyaçlarımıza ve ilgi alanlarımıza bağlı olan özellikler vardır. Bizi diğer insanlarla ayıran özellikler vardır. Bu özellikler grup kimliğimizi oluşturur

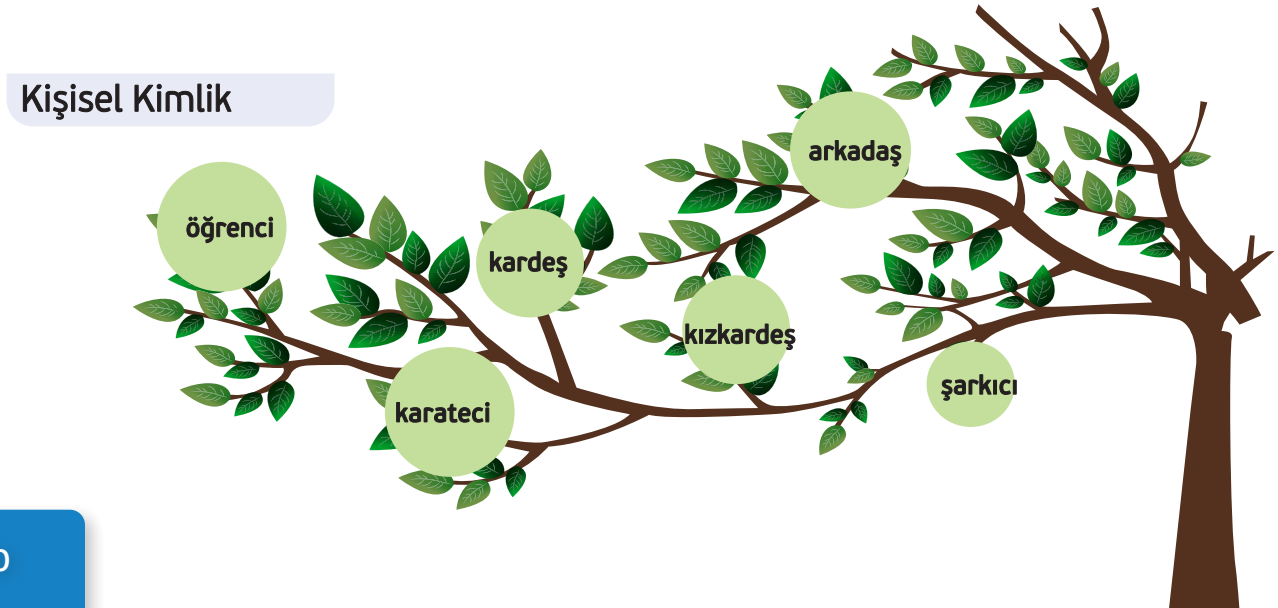

Grup kimliği de işbirliği yoluyla kazanılır, ancak insanların yaşı ve ortak çıkarları farklı gruplara ait olma ihtiyaçları ile birlikte gelişir. Yaşla birlikte, her kişinin kimliği hem kişisel hem de grup olarak değişir. Örneğin, şu anda aynı anda birkaç farklı gruba aitsiniz: 10 yaşındaki bir çocuk grubuna, bir grup öğrenciye, komşulara, arkadaşlara, spor kulüplerinin üyelerine, şubelere, gençlik kulüplerine, öğrenci topluluğuna , bir grup hayranlara, belirli bir dinin üyelerne, etnik gruplarına, belirli bir müzik türünün dinleyicilerine vb. Yukarıda gördüğümüz üzere, aynı anda ait olabileceğiniz grupların ilgi alanlarına göre resmi ve gayri resmi olabileceğini görmektedir.

Belirli bir sosyal gruba ait üyelerin benzersizlik duygusu ve onu diğerlerinden ayıran şeyin kabulü grup kimliğini belirler. Koruma hissi hariç yanı sıra belli bir gruba ait olmak, diğer duygularla çok önemli ilişkilidir: gurur, utanç, zevk, korku, mutluluk, üzüntü, aşk vb. Örneğin: Bir spor takımının taraftarlarından oluşan bir grubun parçası olduğumuzda takım bir maçı kaybettiğinde üzülür, kazandığında ise gururlu ve mutlu oluruz. Belirli bir grup kimliğine ne kadar önem verdiğimiz duruma ve içinde bulunduğumuza bağlıdır. Ve şu şekilde açıklanabilir:

- Luan, erkek, öğrenci, 10 yaşında, abi ve Manastırlıdır. Bu kimliklerden herhangi birinin onun için ne kadar önemli olacağı, kendisini içinde bulduğu özel duruma bağlıdır. Uluslararası yarışmada bir milli spor takımının üyesi olduğu durumda, kendisini Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nden olarak sunar. Arkadaşlarıyla müzikten bahsederse o klasik müziği sevdiğini paylaşır. Evdeyken ağabey olarak küçük kardeşinin ödevlerine yardım eder ve güzel sandviçler hazırlar. Bu nedenle, belirli bir durumda onun için grup kimliklerinden hangisinin önemli olacağı ve bunu vurgulayacağı duruma göre değişir.

Ödev:

Kimliğiniz çıktığında etkileyen beş temel faktörün neler olduğunu bir düşünün? Bu süreci etkileyen faktörlerden bazıları şunlardır: cinsiyet, yaş, görünüm, köken, aile, sağlık, kişilik özellikleri, deneyim, değerler, hedefler, kararlar, ilgi alanları, yaşam tarzı, başkalarının size karşı tutumu (ebeveynler/ veliler, arkadaşlar, öğretmenler, koçlar...), çeşitli sosyal gruplar vb.

Etkinlik 2:

Sizi en iyi tanımlayan, sunulan kimliklerden yalnızca üçünü kullanarak, birine kim olduğunuzu söylemek zorunda olduğunuzu düşünün. Üç kategoriyi seçtikten sonra, önem derecesine göre sıralayın, böylece kendinizi tanımlamanız gerekiğinde en önemli gördüğünüz alanı 1 ile, az önemli alanı 2 ve en az önemli olan alanı 3 ile işaretleyin.

Ben.....		Önemine göre 1'den 3'e kada sıralayın
Makedon, Arnavut, Türk, Ulah, Sırp, Roman, Boşnak (ekleyin) _____ _____	**başka**	
_____ **`den (ülkeyi yaz)**		
_____ **`den (yer, köy/kasaba yaz)**		
erkek/kadın sporcu		
erkek/kadın		
erkek/kız öğrenci		
oğlan/kız/erkek kardeş/kız kardeş/ tek çoçuk		
sanatçı		
oyuncu		
insan		

Etnik ve ulusal kimlik

Bunu biliyor muydun
Dünyada 5000'den fazla etnik kimlik var (örneğin İtalyanlar, Makedonlar, Arnavutlar, Türkler, Finler, Romanlar, Pencaplar, Zulular, Tutsiler, Kürtler, vb.), ancak yaklaşık 200 ülke olduğu için çok fazla ulusal kimlik yoktur.

Bir kişinin etnik kimliği, bir etnik gruba ait olmakla ilişkilendirilirken, ulusal kimlik belirli bir ülkeye ait olmakla ilişkilendirilir. Belirli bir etnik grubun üyeleri, onları birbirine sıkı sıkıya bağlayan ortak bir geçmiş, köken, gelenek ile birbirine bağlıdır. Ulusal kimlik etnik kimliğe benzemektedir.

Ulusal kimlik, birkaç etnik grubun yaşamasının mümkün olduğu, belirli bir ülkeye ait olma duygusundan kaynaklanan grup kimliğinin önemli bir parçasıdır. Devlete karşı ortak hak ve yükümlülükler, bizi bir devletin vatandaşları olarak tanımlar.

Bir vatandaş, kendi ülkesine, beslediği değerlere ve içinde yaşayan ve bu değerleri paylaşan diğer insanlara ait olma duygusu geliştirir. Bu değerlere sahip devlet, vatandaşlarını kendisine ait olma duygusu geliştirmeye teşvik eder.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, içinde yaşayan herkese ait bir devlettir ve Anayasa, en yüksek yasa olarak onlara etnik, kültürel, dilsel ve dini kimliklerinin korunmasını garanti eder.

Araştır:

Dört kişilik gruplar halinde çalışınız. Birinci grup dil hakkında, ikinci grup geleneksel yemekler/tatlılar hakkında, üçüncü grup halk müziği hakkında ve dördüncü grup Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan farklı etnik grupların dinleri hakkında bildiklerinizi yazınız. Öğretmeninizden yardım isteyin ve sunumu hazırlayınız. Ardından, aynı gruplar içinde, ayrı bir kağıdın bir tarafında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti bayrağını çizin, diğer tarafında ülkenin vatandaşı olmaktan gurur duymanızı sağlayan şeyi belirtin (örneğin: çok etnikli karakter, doğal güzellikler, vatandaşların bazı ortak özellikleri, örneğin: misafirperverlik, dayanışma...) İşiniz bittiğinde, yazınızı herkese sunun. Çıkan sonucu tartışın ve herkesle paylaşın: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları etnik kökene göre farklılık gösterir, fakat aynı milett aynı devleti paylaşmaktadır.

Etkinlik

Öğretmenler tarafından hazırlanan ve iki büyük kağıt yaprağında yazılan soruları yanıtlamak için gruplar halinde çalışın.

Kağıdın üst kısmında şunlar yazılıdır: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, aşağıdakileri sağladığı takdirde vatandaşlarına saygı gösterir: ... Diğerinde ise: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları ülkelerine şu şekilde saygı gösterir: ... Cevapları büyük kağıtlara yazın, böylece gruplar sırayla bir cevabı bir kağıda, bir cevabı da diğer kağıda sıralayarak yazınız. Tekrarlanan cevaplar gruplara özel bir işaret koyarlar (örneğin: yıldız işareti). Sonunda öğretmen yazılı notları okur ve ortaklaşa devletin vatandaşlarına saygı duyduğu sonucuna varır (örneğin: onlara eğitim, tedavi, ana dillerinde konuşma, istihdam olanakları, elektrik ve su) ve devlete saygılı olmaları (örneğin: devletin simgelerine, yasalara saygı duyarlar, hemşehrilerine yardım ederler).

Aşağıdaki ifadelerden öğrendiklerinizi, doğru veya yanlış işaretini daire içine alarak kontrol edin:

1. Öz farkındalık erken yaşlardan itibaren gelişir.	**D**	**Y**
2. Kişisel kimlik bizim özeliğimizdir.	**D**	**Y**
3. Grup kimliği yalnızca doğumla kazanılır.	**D**	**Y**
4. Ulusal kimlik, devlete ait olmayı belirler.	**D**	**Y**
5. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları farklı etnik kökene sahip, ancak aynı devleti ve aynı ulusal mensubiyeti paylaşıyor..	**D**	**Y**

İNSAN HAKLARI

İnsan hakları ve özgürlükler

İnsanlar hayatta kalabilmek için bir takım ihtiyaçları karşılamak zorundadır. Isı, yemek, su, ev, sağlık, güvenlik ihtiyaçları böyledir. İnsanlar aynı zamanda diğer insanlarla işbirliği ve dostluğa, saygıya, kişisel başarıya ihtiyaç duyarlar çünkü rekabet etmek, kanıtlamak ve gelişmek isterler. İhtiyaçlar, insanların onsuz yaşayamayacağı ve düzgün bir yaşam sürdüremeyeceği şeylerdir. İnsanların arzuları da vardır. Bunlar arzu ettiğimiz şeyler. Bazen ihtiyaçlarla örtüşürler ama bazen sadece arzu edilen nesneler, geziler veya fikirlerdir. İnsan haklarının insanların ihtiyaçlarını veya arzularını karşıladığını düşünüyor musunuz?

Çoğu zaman insanlar insan hakları ve özgürlükler kelimesini kullanırlar, kanunun kendilerine bir şeye izin verdiğini ve kimsenin bunu kısaltamayacağını vurgulamak isterler. İnsan, insan haklarının varlık nedenidir, çünkü onlar onun için yaratılmıştır.

İnsan hakları, devletin toplumdaki insanların ihtiyaçlarını karşılamak için davranışlarını belirlediği kurallar ve özgürlüklerdir. Devlet, insan ihtiyaçlarını tanıyıp koruduğunda, ihtiyaçlar insan haklarına dönüşür.

Etkinlik

Gruplar halinde çalışın. Her grup yirmi yazılı veya resimli kart seti ve birkaç boş kart alacaktır. Yazılı kartların her biri bir ihtiyacı (örneğin: temiz hava, eğitim, sağlıklı beslenme, sağlık hizmeti) veya bir dileği (örneğin: kendi odası, bilgisayar, bisiklet, harçlık) temsil eder.

İlk göreviniz kartlara bakmak ve sevdiğiniz ve sizin için çok önemli olan bir şeyin eksik olduğunu düşünüyorsanız boş kartlara yazın veya çizin.

Kartları tamamladıktan sonra, gerektiğinde atabileceğiniz sekiz kart ayırın. Öğretmen vazgeçtiğiniz kartları topladıktan sonra, gruplar sekiz karttan daha vazgeçmek zorunda kalacaklar. Her grup kalan kartları bir kağıda yapıştırır ve diğerlerine sunar. Öğretmen sizinle birlikte tüm gruplarda hangi şeylerin tekrarlandığını belirleyecek ve daha sonra hangi şeylerden daha kolay vazgeçtiğinizi ve hangilerinin vazgeçilmesi daha zor olduğunu ve nedenini tartışacaksınız. Öğretmen kartların istek ve ihtiyaçları gösterip göstermediğini onaylayacak ve birlikte tutulanların ihtiyaç mı yoksa istek mi olduğunu belirleyeceksiniz.

İhtiyaçlar genellikle onsuz toplumda hayatta kalma, gelişme ve ilerlemenin mümkün olmadığı şeylerdir. İnsan hakları bunlardan kaynaklanmaktadır.

Evrensel insan hakları beyannamesi

İnsan haklarının ne olduğunu öğrendik. Burada, insanlar her zaman bu haklara sahip miydi sorusu ortaya çıkıyor? Bütün insanlar eşit ve aynı haklara ship miydi? Bütün ülkeler aynı zamanda insan haklarını uyguladı mı?

Geçmişte insanlar haklarında eşit değildi. Zengin ve fakir, erkek ve kadın, çocuklar ve yetişkinler, siyahlar ve beyazlar arasında büyük farklılıklar vardı. Bu farklılıklar farklı gerekçelere dayanıyordu. İnsanlar hesap sorulmadan öldürüldü ve bazı insanlar diğer insanların davranışlarından dolayı çok acı çekti.

İnsanlık tarihinde ilk kez, dünyanın her yerinden insanlar, evrensel ve bölünmez olan ve yaş, ırk, din, sosyal ilişki, cinsiyetten bağımsız olarak dünyadaki tüm insanlar için geçerli olan bir kurallar sistemi olarak uluslararası düzeyde insan hakları üzerinde anlaştılar. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi denen bu çok önemli belge Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından tüm dünya ülkelerine tavsiye niteliğinde oylanmıştır. Bunun nedeni, İkinci Dünya Savaşı sırasında insanların acı çekmesiydi.Evrensel Beyanname, 10 Aralık 1948'de Paris'te oylandı ve her türlü ayrımcılığa karşı 30 madde, yani insan hakları ve özgürlükleri ile ilgili tavsiyeler içeriyor. Bu yüzden de 10 Aralık Uluslararası İnsan Hakları Günüdür.

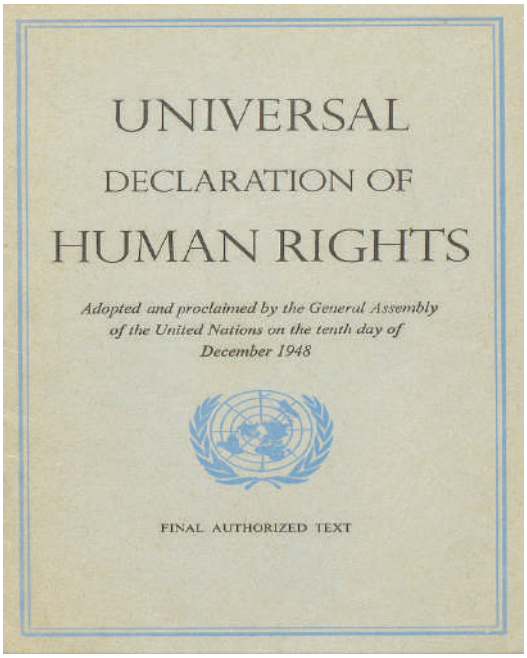

Madde 1
Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2
Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3
Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.

Madde 4
Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde 5
Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.

Madde 6
Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde 7
Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir.
Herkesin işbu Beyannameye aykırı her türlü ayırdedici mualeleye karşı ve böyle bir ayırdedici
muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8
Her şahsın kendine anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilli netice
verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9
Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, alıkonulanamaz veya sürülemez.

Madde 10
Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.

2. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12

Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.

2. Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir.

Madde 14

1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.

2. Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

Madde 15

1. Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde 16

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.

2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır. 3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde 17

1. Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.

2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18

Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek

hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.

Madde 19

Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malümat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

Madde 20

1. Her şahıs saldırısız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.

2. Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde 21

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.

2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir.

3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak

muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 23

1. Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.

2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.

3. çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı

vardır.

4. Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde 25

1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.
2. Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğmuş olsunlar,aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

Madde 26

1. Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.
2. Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.
2. Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin, işbu Beyannamede derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı vardır.

Madde 29

1. Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak bir topluluk içinde mümkündür ve şahsın bu topluluğa karşı görevleri vardır.
2. Herkes, haklarının ve hürriyetlerinin kullanılmasında, sadece, başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı gösterilmesi amacıyla ve ancak demokratik bir cemiyette ahlâkın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek maksadıyla kanunla belirlenmiş sınırlamalara tabi tutulabilir.
3. Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30

İşbu Beyannamenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlete, zümreye ya da ferde, bu Beyannamede ilan olunan hak ve hürriyetleri yoketmeye yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

Etkinlik

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kullanarak çiftler halinde çalışın ve verilen ifadelerin doğru mu yanlış mı olduğunu belirleyin. Bunu yaparken, iddialara atıfta bulunan spesifik örnekler vermeye çalışın:

1. İnsan hakları sadece zengin ülkelerin vatandaşları için geçerlidir.	D	Y
2. Mülteciler diğer vatandaşlarla aynı insan haklarına sahiptir.	D	Y
3. İnsan oğlu hakları doğuştan her insana aittir.	D	Y
4. İnsan hakları insanların elinden alınabilir.	D	Y
5.Hiç kimse cinsiyet, ırk, etnik köken, din, yaş, köken, engellilik veya toplumdaki statü nedeniyle ayrımcılığa maruz bırakılamaz.	D	Y
6. Bütün insanlar özgür ve eşit haklara sahip olarak doğarlar.	D	Y
7. Erkeklerin kadınlardan daha fazla kazandığı doğrudur.	D	Y
8. Farklı görüşte olan kişilerin televizyonda konuşması yasaklanmalıdır.	D	Y
9. Kız çocukları oldukları için futbol oynamaları yasaklanmamalıdır.	D	Y
10. İnsan haklarının temel ilkeleri evrensellik ve devredilemezlik, eşitlik ve ayrımcılık yapmamalıdır	D	Y

Ödev:

1. Gerçek bir sebep olmamasına rağmen, farklı grupların üyelerine farklı davranıldığı günlük yaşamdaki durumları listeleyin.
2. Bildirgenin hangi maddelerinin güvence altına alındığını bulun: devredilemezlik, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması. Onları günlük yaşamla ilişkilendirin ve tanımlayın.

Ad yapmış insan hakları savunucuları

Geçmişte insanların aynı hak ve özgürlüklere sahip olmadıklarından daha önce bahsetmiştik. Kimileri görüşlerini alenen söylemeye cesaret ederek diğer insanlara karşı kişisel haksızlıklara ve adaletsizliklere tepki göstermişlerdir.

Rosa Luxemburg, 19. yüzyılda Polonya'da doğdu ve siyasi tarihte önemli bir role sahipti, ancak kadın ve erkek eşitliği fikrinde de kaçınılmaz bir rol oynadı. Kendisini insanların, etnik kökenlerin veya engelliliklerin prizmasından değil, öncelikle bir kişi olarak gördü (çocukken hastalandı ve asla tam olarak iyileşmedi, bu yüzden hayatı boyunca topalladı). Erkek küresi sayılan siyaset dünyasına girme ve oy için savaşma, görüş ve fikirlerini ortaya koyma ve bunlara sahip çıkma cesareti gösterdi.

Kendine güveni yüksek eşsiz bir insandı. Yaptıklarıyla diğer kadınları da onu örnek almaya teşvik etmeye çalıştı. Rosa Luxemburg, kadınların tam özgürlüğe ancak siyasi ve sosyal hayata aktif katılım yoluyla ulaşabileceklerine inanıyordu.

Martin Luther King - Afro-Amerikalı rahip, 20. yüzyılda sivil haklar savaşçısı ve Nobel Barış Ödülü sahibi. Amerika Birleşik Devletleri'nin yakın tarihindeki en önemli figürlerden biridir. Şiddetsizliğin en etkili savunucularından biri olarak kabul edilir ve dünyadaki birçok insan ona bir kahraman, barışçı ve şehit olarak saygı duyar. Öncelikle Afro- Amerikalılara temel insan ve medeni haklarını kazanmadaki rolü nedeniyle, Amerikan tarihindeki önemli rolünün bilincinde olarak, 1986'da onuruna ABD'de Martin Luther King Günü adı verilen ve her yıl Ocak ayının üçüncü Pazartesi günü kutlanan ulusal bir tatil ilan edildi.

Araştır:
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin oluşturulmasından en çok geçen kadın olan Eleanor Roosevelt'in hayatı ve çalışmaları hakkında araştırma yapın. Ardından, araştırmanın sonucunu diğerlerine sunun.

ÇOCUK HAKLARI

Haklarımı bilmeye hakkım var

Düşün ve cevapla:

1. Dünyadaki tüm çocuklar eşit haklara sahip midir?
2. Çocuk olarak hangi haklara sahipsiniz? (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini hatırla)
3. Yetişkinlerin haklarından farklı haklar olmalı mı?

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuklar yetişkinlerle aynı haklara sahiptir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin evrensellik ilkesine göre), ancak yetişkinlerden daha savunmasızdırlar (risklere daha fazla maruz kalırlar), bu nedenle haklarını kullanma biçimleri farklıdır. Bu nedenle, çocuk haklarının özelliklerini düzenlemek için kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve devletlerin dünyadaki tüm çocuklara ait olduğu konusunda anlaştıkları hakları içeren uluslararası bir sözleşmedir. Sözleşme, gelişimlerinin çeşitli aşamalarında çocukların esenliği için temel standartları belirler. Bu Sözleşmeyi kabul edecek ülkeler, çocuk haklarının pratikte gerçekleşmesi için koşullar yaratmayı taahhüt ederler. Şu anda, bu, dünyadaki en fazla sayıda ülke tarafından kabul edilen Sözleşmedir. Bu belgenin kabulüne giden yol uzun, ancak 20 Kasım 1989'da Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tamamlandı ve Genel Kurul tarafından hemen kabul edildi.

Düşün ve cevapla:

Kartlara bakın ve okuyun, üç tanesini seçin ve seçilen her bir doğru için bir örnek verin. Seçtiğiniz kartların şunları temsil edip etmediğini düşünün ve söyleyin:

- çocuğun hayatta kalmasına ilişkin bir hak,
- çocuğun gelişme hakkı,
- çocuğun korunması veya
- çocuğun katılma hakkı:

Madde 1
On sekiz yaşına kadar çocuk olma hakkım.

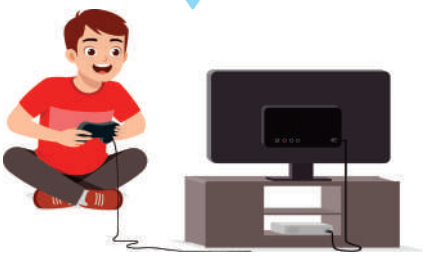

Madde 2
Kim olduğuma, neye benzediğime ve nereden geldiğime saygı duyma hakkım.

Madde 6
Yaşama, büyüme ve gelişme hakkım.

Madde 9
Ailemle yaşama hakkım.

Madde 15
Diğer çocuklarla özgürce birlikte olabilme hakkım.

Madde 15
Haber alma ve çocuk dergi ve kitaplarını okuma hakkım.

Madde 19
Şiddetten korunma hakkım.
.

Madde 22
Evde veya ikamet yerimde olmadığımda bile korunma hakkım.

Madde 24
Hasta olduğumda tedavi olma hakkıç.

Madde 27
Çocuğa uygun bir standart ve yaşam hakkım.

Madde 28
Okula gitme ve eğitim alma hakkım.

Madde 31
Oyun, dinlenme, serbest zaman ve serbest aktivite hakkım.

Madde 32
Tehlikeli olanı veya eğitim ve gelişimi engelleyen şeyleri yapmama hakkım.

Madde 33
Uyuşturucudan korunma hakkım.

Madde 34
Her türlü cinsel sömürü ve istismardan korunma hakkım.

Madde 35
Çocuk kaçırma ve insan ticaretinden korunma hakkım.

Madde 37
İşkence, aşağılama ve cezalandırrlmadan korunma hakkım.

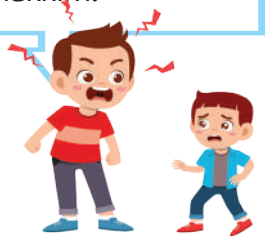

Madde 42
Haklarımı bilme hakkım.

Çocuk haklarına ilişkin kuralların temel gruplandırılması; hayatta kalma, koruma, gelişme ve katılım içeriğine göre yapılır.

Hayatta kalmaya ilişkin haklar, çocukların yaşama haklarını ve ihtiyaçlarını tatmini varoluş için en gerekli olan şeydir. Bunlar yaşama hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, aile hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık ve tıbbi bakım hakkını içerir.

Gelişim hakları, çocukların potansiyellerine ulaşmak için ihtiyaç duydukları şeyleri içerir. Bunlar, eğitim hakkı, kaliteli eğitim hakkı, dinlenme ve boş zaman hakkı, kişinin kendi kimliğine sahip olma hakkı, kendi dilini kullanma hakkıdır.

Koruma hakları, çocukları her türlü istismar, ihmal veya sömürüden korumak için yasal bir yükümlülük getirir. Bu haklar aşağıdaki gibi konuları içerir: mahremiyet hakkı, masumiyet karinesi, suçluluğu kanıtlanana kadar, sömürüden korunma, uyuşturucu madde kullanımından korunma, cinsel sömürü ve cinsel istismardan korunma, istismar ve ihmalden korunma, köleliğin yasaklanması.

Katılım hakları, çocukların toplumda aktif rol almalarını sağlar. Bunlar, kişinin kendi fikrine sahip olma hakkı, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, inanç ve din özgürlüğünü içerir. Çocukların yeteneklerinin güçlendirilmesi, onları sorumlu yetişkin vatandaşlar olmaya hazırlayacak toplum faaliyetlerine katılımları için daha büyük fırsatlara yol açmalıdır.

Sorular:

1. Yetişkinlerin bu hakları var mı yoksa sadece çocuklar için mi geçerli?
2. Çocukların yetişkinlerden daha mı az hakkı var?
3. Çocuklar haklarına saygı gösterilmesi için mücadele edebilirler mi?

Düşün ve cevapla:

Evde ve okulda aşağıdaki hakları nasıl uygulayacaksınız:

a) kendi fikrine sahip olma hakkı
b) gizlilik hakkı
c) eğitim hakkı
d) şiddetten korunma hakkı

Haklarım ve sorumluluklarım

Düşün ve cevapla:

1. Birisi kendi fikrine sahip olma hakkını yanlış anlarsa ne olur?
2. Çocuklar ders sırasında oyun, dinlenme, boş zaman ve serbest aktivite haklarını kullanmaya başlarsa ne olur?

Bir hakkı aramak istediğimizde, her hakkın sorumluluk gerektirdiğini bilmeliyiz. Örneğin: eğitim hakkı, düzenli olarak okula gitme, aktif ve sorumlu bir öğrenci olma sorumluluğunu; oyun hakkı, oyun gereçlerine sorumlu davranma ve oyundan sonra bunları temizleme sorumluluğunu içerir.

Görev:

Çocuk haklarını ilgili sorumluluklarla ilişkilendirin:

Çocukların şiddetten korunma hakkı vardır.	
Çocukların eğitim hakkı vardır.	
Çocukların düşünce ve din özgürlüğü hakları vardır.	
Çocukların sevilme ve saygı görme hakkı vardır.	
	Çocukların başkalarının görüş ve inançlarına saygı gösterme sorumluluğu vardır.
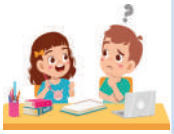	Çocukların çok çalışma ve başkalarının öğrenmesine yardımcı olma sorumluluğu vardır.
	Çocukların başkalarını kırmama ve incitmeme sorumluluğu vardır.
	Çocukların başkalarına sevgi ve saygı gösterme sorumluluğu vardır.

Etkinlik

Haklar ve sorumluluklar

İki gruba ayrılın. İlk grup Aktörler, ikinci grup Değerlendiriciler olacaktır. Oyuncular, çocuk haklarından birini seçmeli ve seçtikleri hakka karşılık gelen sorumluluklar hakkında bir dram tasarlamalıdır. Değerlendiriciler, Aktörlerin sorumluluklara uyup uymadığını değerlendirmelidir.

Aktörlerin sorumluluklara uymadığına karar verirlerse DUR diye bağırarak sorumlulukların nasıl uygulanması gerektiğini açıklarlar.

Dramatizasyondan sonra çocuk hakları ve sorumlulukları arasındaki bağlantıyı tartışın.

Sorular

Hangi sorumluluklar hakka karşılık gelir:

a) Şiddetten korunmak

b) kim olduğun, neye benzediğin ve nereli olduğun için sana saygı duymak

c) tedavi hakkı

Haklarım ne zaman ihlal edilir?

Etkinlik Münazara

Aşağıdaki durumları okuyun, iki gruba ayrılın ve metinlerin altında verilen ifadelerin YANINDA ve KARŞISINDA durumlarını tartışın:

1. Maya'nın sınıfına yeni bir öğrenci geldi. Kendini tanıtırken adının Sun Yu olduğunu, Japonya'da doğduğunu ve babasının hizmetinden dolayı burada uzun süre kalacaklarını söyledi. Herkese garip geliyordu çünkü yaşıtlarından biraz farklı görünüyordu. Bir grup sınıf arkadaşı onun adıyla ve selamlaşma şekliyle dalga geçmeye başladı.

Açıklama no. 1: Sınıf arkadaşları, çocuğun kim olduğuna, nasıl olduğuna ve nereli olduğuna bakılmaksızın çocuğa saygı duyma hakkını ihlal etti.

Açıklama no. 2: Sınıf arkadaşları, gerçekten garip konuşup davrandığı için çocuğun haklarını ihlal etme hakkına sahipti.

2. Beşinci sınıf öğrencileri çocuk hakları hakkında bilgi edindiler. Öğretmen onlara bazı ülkelerde çocukların eğitim alamadığı yerler olduğunu ve onların fabrikalarda, madenlerde, tarlalarda çalıştıklarını söyledi. Bunun üzerine bir öğrenci, belki bu çocukların okumak istemediklerini, bu yüzden işe gittiklerini söyledi. Bir diğer öğrenci ise itiraz ederek bu çocukların eğitim hakkının ihlal edildiğini, aynı zamanda zorla çalıştırıldığını söyledi.

Açıklama no. 1: Eğitim alamayan çocukların eğitim hakları ihlal edilmektedir.

Açıklama no. 2: Öğrenci, çocukların okumak istemedikleri konusunda haklıydı, bu yüzden işe gidiyorlar.

Açıklama no. 3: Öğrenci, bu çocukların zorla çalıştırıldığı konusunda haklıydı.

Ödev:

Aşağıdaki tabloda çocukların çeşitli hakları verilmiştir. Boş sütuna, hakların hangi şekilde ihlal edilebileceğini yazın:

Çocuk hakları	Hakların ihlal edilme şekli
1. Çocuğun düşünce ve din özgürlüğü hakkı vardır.	
2. Çocuğun eğitimine ve gelişimine engel olan şeyleri yapmama hakkı vardır.	
3. Çocuğun düşünce ve din özgürlüğü hakkı vardır	
4. Çocuğun şiddetten korunma hakkı vardır	

Bunu biliyor musun...

Dünyanın ilk çocuk elçiliğinin adı **Medgjasi**'dir ve dünya çapında bir örgüt olarak 29 Nisan 1992'de Üsküp'te kurulmuştur ve çocuk haklarının korunması için ilk kayıtlı uluslararası örgüttür. Örgüt faaliyetleriyle yurttaşların çocuk hakları konusunda bilinçlenmesine katkıda bulundu.

UNICEF, çocukların hayatlarını kurtarmak, çocuk haklarını savunmak ve çocukların potansiyelini gerçekleştirmek için çalışan bir Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonudur.

Konu 2

Öğrenme sonuçları

Yapabilme becerisi kazanacaksın:

• büyük coğrafi keşiflerin nüfusun bir kıtadan diğerine yayılmasına nasıl katkıda bulunduğunu açıklayabilme;

• kıtaları bölgelere, nüfus sayısına ve nüfus yoğunluğuna göre büyüklüklerine göre düzenlemek ve en yoğun nüfuslu kıta ile en büyük nüfusa sahip kıta arasında ayrım yapabime;

• doğum oranı, ölüm oranı ve doğal nüfus artışı arasında ayrım yapabilme;

• dünyadaki nüfusun yapısını ve hareketini açıklayabilme;

• her kıtadaki en büyük ülkeleri (bölgeye ve nüfusa göre) ve başkentlerini sayabilme ve bir harita üzerinde gösterebilme;

• Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ni konumuna (Avrupa ve Balkan Yarımadası), yüzölçümüne, nüfusa ve nüfus yoğunluğuna göre tanımlayabilme.

NÜFUS VE KITALAR

DÜNYA NÜFUSUNUN GENİŞLEMESİ
• İlk insanlar ne zaman ve nerede ortaya çıktı?
• Dünyadaki nüfus çeşitleri/türleri

BÜYÜK COĞRAFİ KEŞİFLER

DÜNYA NÜFUSU
• Alan, nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğu
• Nüfus/doğal artış
• Nüfus göçü

DÜNYANIN EN BÜYÜK ÜLKELERİ
• Kıtalardaki en büyük ülkeler
• En büyük ülkeler hakkında gerçekle

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN NÜFUSU, ALANI VE YERİ

DÜNYA NÜFUSUNUN GENİŞLEMESİ

İlk insanlar nerede ve ne zaman ortaya çıktı?

Grafik, insanın uzak geçmişinden günümüze kadar gezegenimizin sakinlerinin sayısını göstermektedir.

Düşün ve cevapla:

1. En küçük nüfus ne zaman ve en büyük nüfus ne zaman oldu?
2. Geçmişte gezegenimizde neden daha az nüfus vardı?

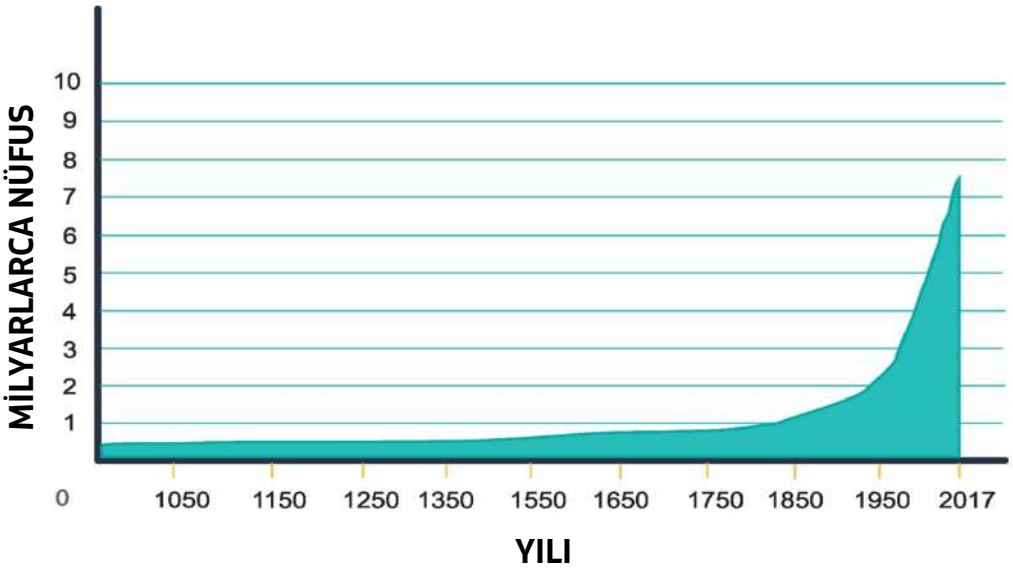

İnsan, Dünya gezegeninde nispeten geç ortaya çıktı. Muhtemelen insan atalarımız, 10 milyon yıldan daha uzun bir süre önce şempanze benzeri yaratıklardan evrimleşmiştir. İnsan atalarımız, su ve yiyecek açısından zengin daha ve sıcak bölgelerde yaşadılar. Son araştırmalara göre Afrika'da yaklaşık 7 milyon yıllık bir kafatası keşfedildi.

En eski insan atasına progenitör diyoruz. O ilk olarak Doğu Afrika'da ortaya çıktı. Görünüşüyle günümüz insanından çok farklıydı. Eğilmişti, saçları büyümüştü ve kafası daha küçüktü. İlkel insanın doğada hayatta kalabilmesi ve yaşayabilmesi için düşünmesi, yani aklını kullanması gerekiyordu.

Ülkenin nüfusu nasıl gelişti ve yayıldı?

İlk insanlar azdı ve diğer vahşi hayvanlar, özellikle etoburlar tarafından tehdit altındaydı. İnsanlar en zayıflar arasındaydı, hızlı hareket edemiyorlardı, büyük dişleri yoktu, pençeleri yoktu ve uzun süreli düzenli beslenmeye ve korunmaya ihtiyaç duyan yavruları vardı. Bu tür aşırı belirsizlik ve güçsüzlük koşullarında, düşünme, uyum sağlama, grup halinde yaşama, işbirliği yapma, yiyecek arama ve birlikte avlanma gücü olan diğer hayvanlara göre de belirli bir avantajları vardı.

Var olma ve hayatta kalma mücadelesi bir şekilde insanları ayağa kalkmaya, birbirleriyle iletişim kurmaya, konuşmayı geliştirmeye ve topluluklar oluşturmaya zorladı. Yıllar geçtikçe göç etmeye ve yaşamak için daha güzel bir yer aramaya başladılar.

Düşün ve cevapla:

Konuşma neden insanın en önemli başarılarından biri olmuştur?

Araştır:

Proto-insanlar ve dinozorların evrimleri sırasında aynı dönemde yaşayıp yaşamadıklarını araştırın. Araştırmanızda internetten, ansiklopedilerden, müzelerden veya diğer kaynaklardan veri arayabilirsiniz.

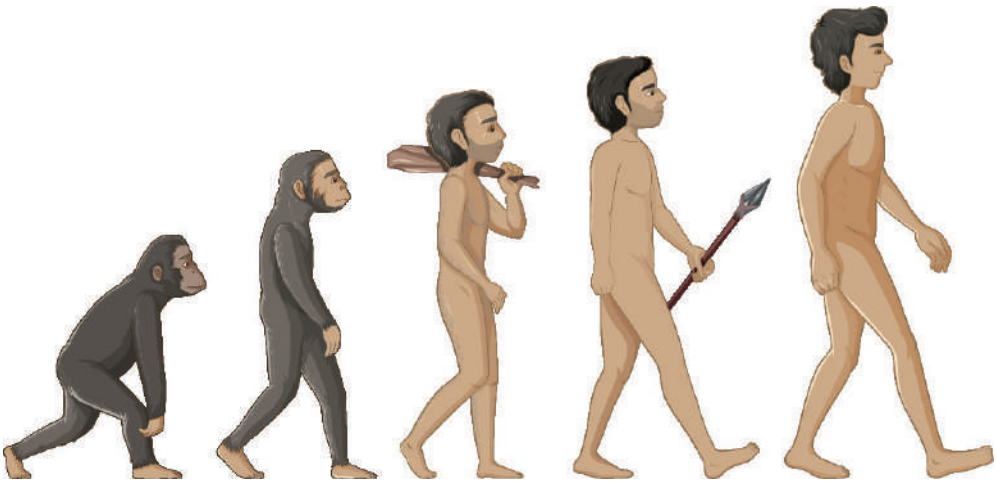

Bunu biliyor muydun

Evrim kelimesi, canlı organizmaların nesilden nesile kademeli ve yavaş değişimi anlamına gelir.

Resim: "Yetenekli" bir adam ve "dik" bir adamın yeniden inşası

Etkinlik

YouTube'da "Nome Planet - İnsan Göçü" başlıklı videoyu bulun ve tarih öncesi çağlarda bölgelerin yerleşiminin nasıl gerçekleştiğini keşfedin.

Nüfusun Dünya yüzeyindeki gelişimi ve genişlemesi, doğal-coğrafi faktörlere bağlıydı ve bu faktörler de :

- rölyef,
- iklim,
- hidrografi,
- doğal kaynaklar (mineraller, enerji kaynakları, flora ve fauna).

Doğal faktörlerin bu etkisi, insanın Dünya üzerindeki gelişiminde ve mekansal yayılmasında belirleyici oldu.

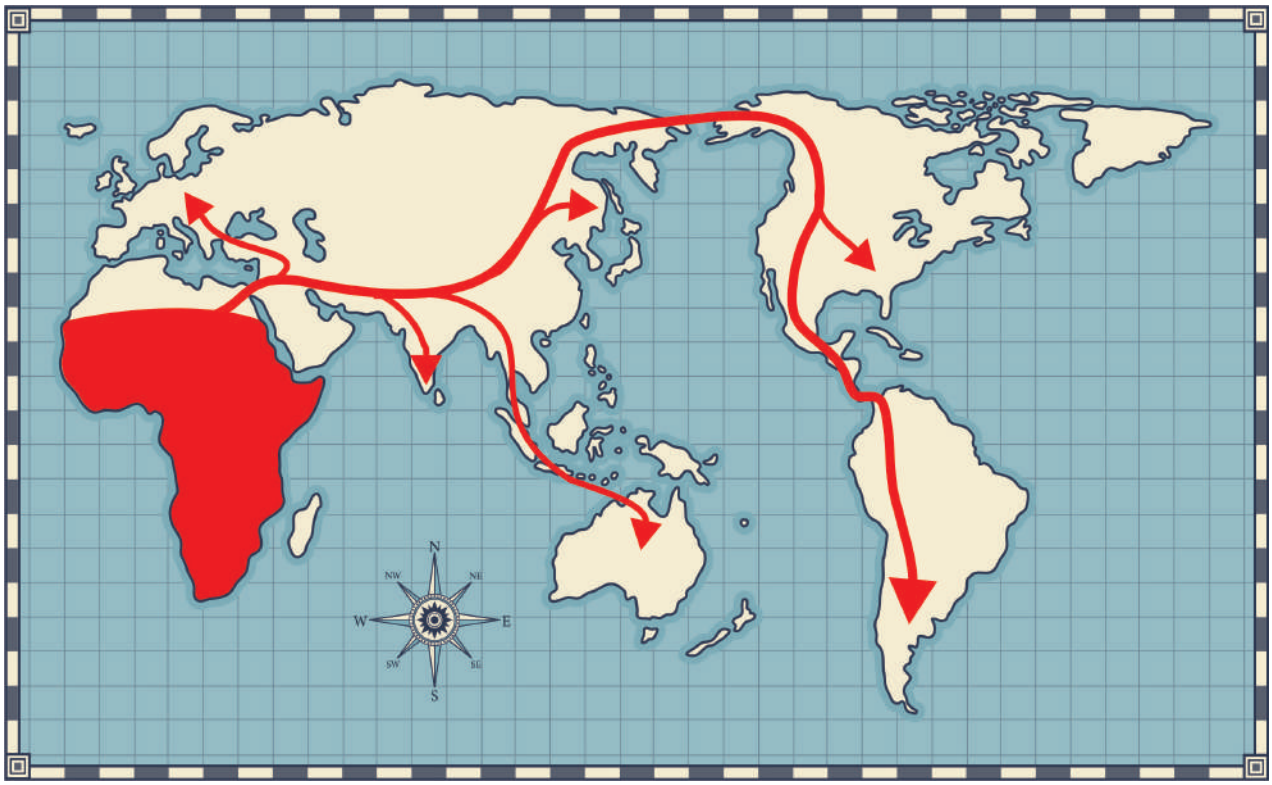

İlkel insanın göç yönü

Çevresindeki dünyanın farkındalığı ve yeni kara alanlarının keşfi, zamanla tüm kıtalarda yaşayan insanlara katkıda bulundu.

Sorular:

1. İlk ilkel insanın en eski kalıntıları nerede bulundu?
2. İlk insanı diğer hayvanlardan ayıran evrim belirtileri nelerdir?
3. İlkel insan, zorlu yaşam koşullarında nasıl hayatta kaldı?
4. Yeni yerlere yerleşmenin nedeni neydi?
5. Uzak geçmişte insanların göçü hangi yönlerde gerçekleşti?
6. Rölyef, iklim, hidrografi ve doğal kaynaklar, Dünya yüzeyindeki nüfusun gelişimini ve genişlemesini ne şekilde etkiledi ve etkiliyor?

Ülke nüfus türleri/çeşitleri

Düşün ve cevapla:

1. Dünyadaki yerleşim haritalarını karşılaştırın ve cevaplayın:
- Hangi zaman diliminde Dünya yüzeyinde daha büyük bir nüfus var?
- Gezegenimizin nüfusundaki değişimi ne etkiledi?

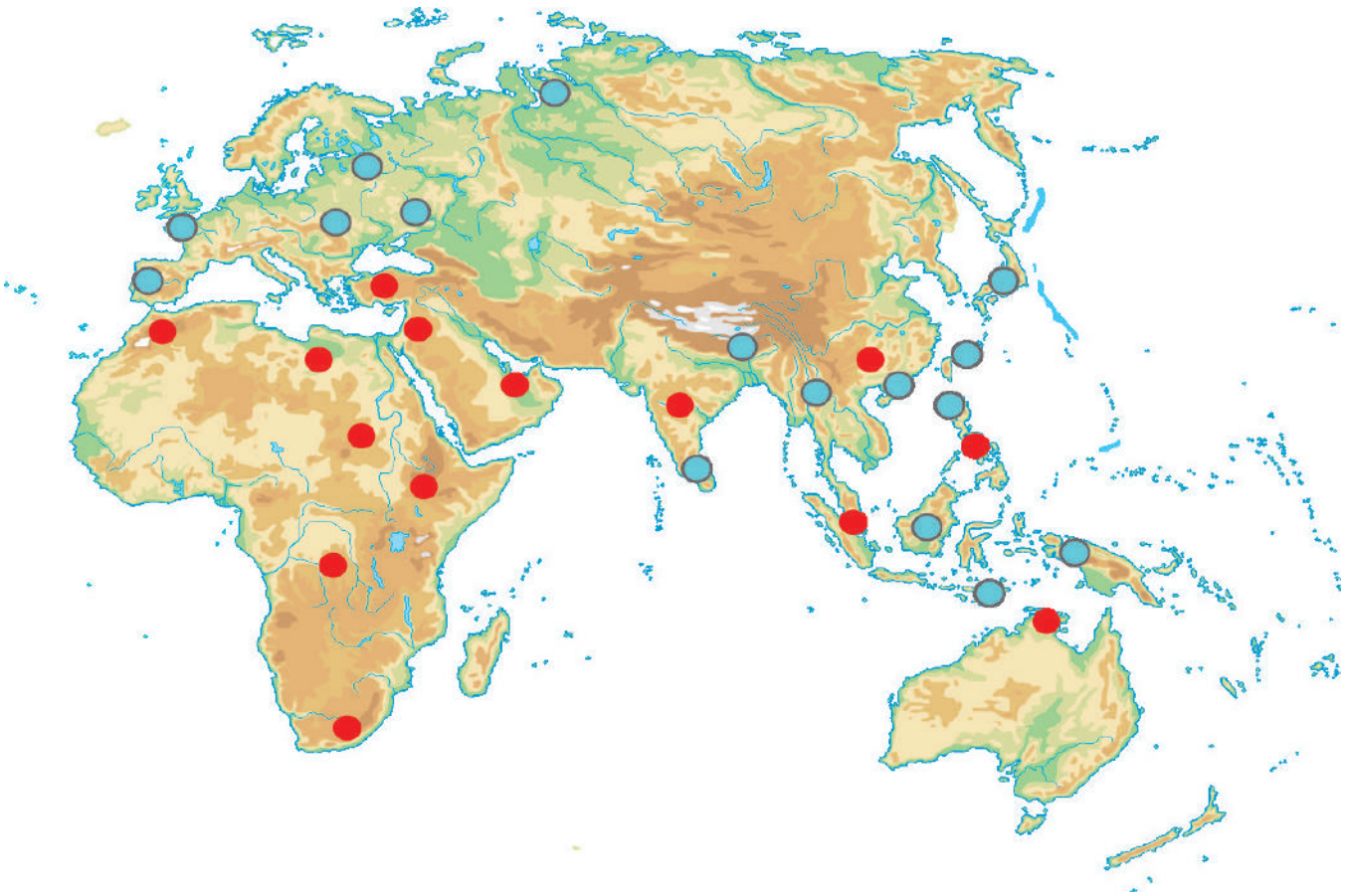

Tarih öncesi kalıcı yerleşimler

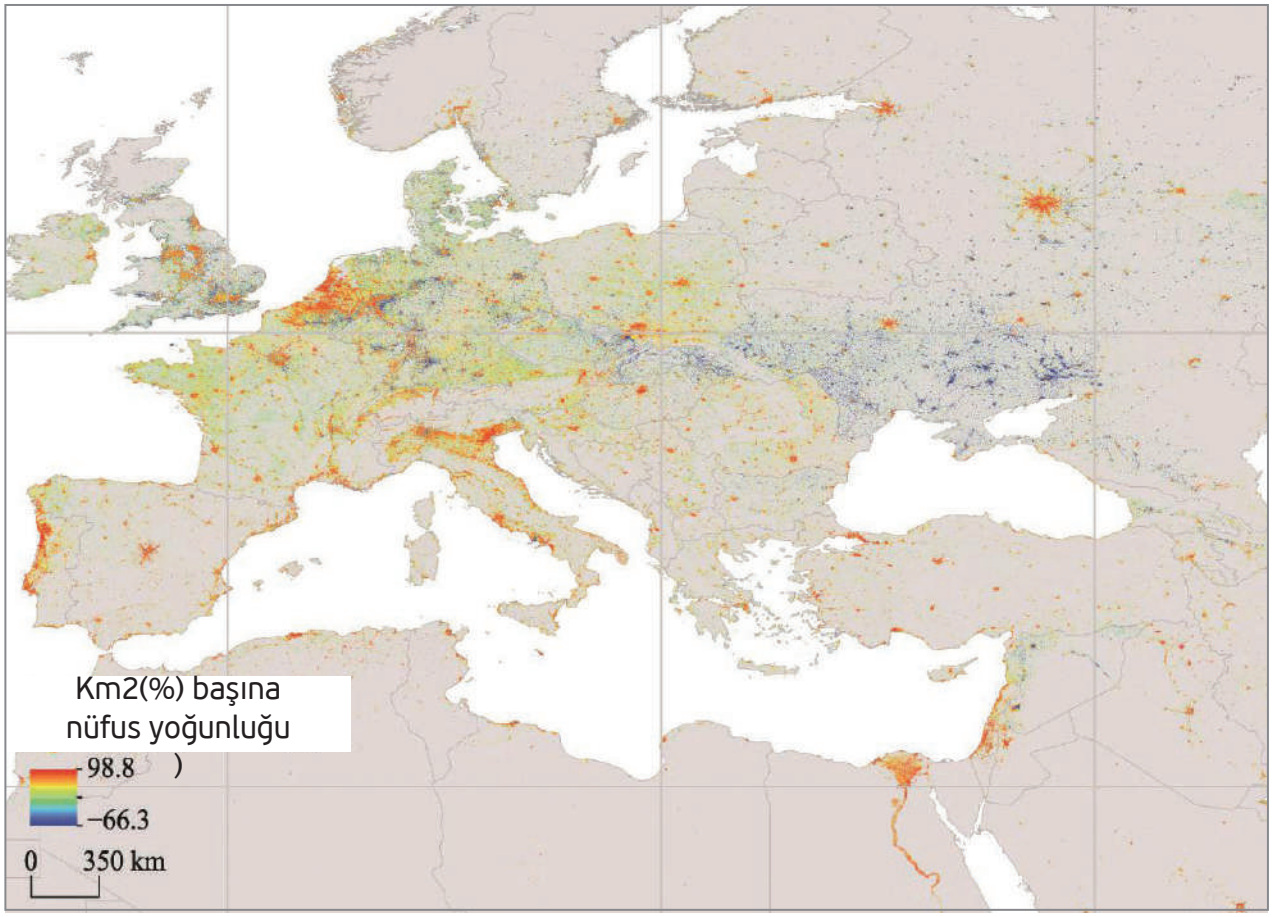

Modern zamanlarda kalıcı yerleşimler (Avrupa ve Asya'nın bir kısmı)
(kaynak: https://bioone.org/journals/journal-of-resources-and-ecology)

Rölyef, iklim, hidrografi ve doğal kaynakların insan nüfusunun yoğunluğunu ve ekonomik faaliyetlerini etkilediğinden daha önce bahsetmiştik.

İnsan nüfusunun ilk göçlerden günümüze yayılması kaliteye bağlı olarak sürekli değişmiş ve gelişmiştir. Araştırmalara göre, belirli bir bölgenin nüfusu çoğunlukla o bölgenin doğal-coğrafi özelliklerine bağlıdır ve buna dayalı olarak üç tür nüfus vardır: sürekli yerleşim alanı, yerleşim yeri olmayan bölge ve geçici yerleşim bölgesi.

İlk insanın ortaya çıkışından günümüze kadar Dünya yüzeyinde sürekli olarak yaşanılan alanı gözlemlersek, büyük farklılıklar görürüz. Uzak geçmişte, Dünya'nın kalıcı nüfuslu alanı bugünden çok daha küçüktü. Özellikle büyük coğrafi keşifler ve Amerika ve Avustralya kıtalarının keşfi ile artmaya başlamıştır. Kalıcı yerleşim alanı, Dünya yüzeyindeki şehir ve köylerden oluşur.

Bunu biliyor muydun
Dünyanın en kalabalık şehri 37.3 milyon nüfusuyla Tokyo'dur (Japonya). Yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük şehri 11,642 km² yüzölçümüyle New York'tur (ABD).

Tokyo

New York

Dünya yüzeyinin hiç yerleşim olmayan bir kısmı da var. 6.000 metreden fazla yükseklikteki yüksek dağ kısımlarından bahsediyoruz, yani. kar hattının üzerinde, büyük çöl kumlu ve taşlı genişlikler, erişilemeyen bataklıklar, ekvatoral, tropik ve diğer ormanların yoğun ve erişilemeyen orman kompleksleri, karlı kutup bölgelerinin alanları ve benzerleri.

Resim: Dünyanın ıssız bölgeleri

Bunu biliyor muydun
Kuzeydoğu Etiyopya'daki Danakil Çölü, gezegendeki en sıcak yerlerden biri olarak kabul edilir. Sıcaklık +70 santigrat dereceye kadar ulaşır. Kendi topraklarında, havada kükürt buharları bulunan aktif ve hareketsiz yanardağlar var ve burada da dünyanın en düşük irtifasında bulunan tuz gölü var. Bahsedilen özelliklerden dolayı bu yerin yaşam koşulları yoktur ve iskan edilmemektedir.

Yerkürenin belirli ihtiyaçlarını **karşılamak için zaman zaman** insanların yaşadığı alanlar oldukça geniştir. Kişinin sağlık, eğlence veya ekonomik hedeflerini yerine getirme amacıyla kaldığı geçici veya mevsimsel niteliktedirler.Bunlar geçici yerleşim alanları, hafta sonu yerleşim yerleri, dinlenme merkezleri, dağcılar, av köşkleri olan alanlar olabilir.

Bu nedenle dağlar, özellikle yılın sıcak dönemlerinde, sığırlarını otlatan ve geçici yerleşimler kuran çobanların yerleşimi için uygundur - sığınak, kulübe vb. Aynı zamanda dağların yüksek kesimlerinde (dağ evlerinde, barınaklarda, geçici çadır kamplarında vb.) geçici olarak kalan mevsimlik turistler (dağcılar, dağcılar) için de uygundur. daha uzaklarda - açık denizlerde ve okyanuslarda balık avlamak, balıkçıları belirli kıyı kıyılarında veya ıssız ve ıssız adalarda geçici konutlar ve balıkçılık yerleşimleri yapmaya zorlar. Daha uzaklarda - açık denizlerde ve okyanuslarda mevsimlik balıkçılık, balıkçıları belirli kıyılarda veya ıssız adalarda geçici konutlar ve balıkçılık yerleşimleri yapmaya zorlar.

Araştır

Eskimolar nasıl ve neden geçici konutlar inşa ediyor?

Daha fazla bilgi edin

Belirli bir bölgedeki üç tür nüfusun kendi adları vardır: ekümen - kalıcı yerleşim bölgesi, anekumena - yerleşim yeri olmayan bölge ve alt ekümen - geçici yerleşim bölgesi.

Etkinlik:

Üç gruba ayrılın. Birinci grup, kalıcı olarak yaşanılan alanların olumlu ve olumsuz özelliklerini, ikinci grup yaşanmayan alanların ve üçüncü grup geçici olarak yaşanılan alanların özelliklerini yazsın. Gözlemlerinizi tabloya kaydedin. Kalıcı olarak iskan edilen, iskân edilmeyen ve geçici olarak iskân edilen alanların ortak olumlu ve ortak olumsuzluklarının neler olduğunu bulmaya çalışın.

Soruyu tartışın: Hangi geçici yerleşim yerleri kalıcı olarak yerleşim yerleri haline gelebilir? Bunun olması için insanın ne yapması gerekiyor?

KALICI YERLEŞİM MEKANLARI	
OLUMLU YÖNLER	OLUMSUZ YÖNLER

GEÇİCİ YERLEŞİM MEKANLARI	
OLUMLU YÖNLER	OLUMSUZ YÖNLER

YERLEŞİM MEKANLARI	
OLUMLU YÖNLER	OLUMSUZ YÖNLER

Münazara:

Soru üzerine münazara ediniz: İnsan, zaman zaman yaşanılan yerleri kalıcı olarak yaşanılan mekanlara dönüştürmeli mi? Sahip olduğunuz tutum hakkında argümanlarınızı belirtin.

Sorular:

1. Dünya yüzeyindeki belirli bölgelerin nüfusu neye bağlıdır?
2. Dünyanın hangi bölgesi en kalabalık nüfusa sahiptir?
3. Neden bazı bölgeler kalıcı olarak nüfusludur ve bazıları ıssızdır?
4. İnsanların bir bölgede yaşaması için hangi koşullar mevcut olmalıdır?

BÜYÜK COĞRAFİ KEŞİFLER

Toplumun hızlı gelişimi, insanların yeni yerler keşfetme ve dünyayı anlama merakını da artırdı. Orta Çağ'da, zengin doğu ülkeleri, Hindistan ve Çin, Avrupa'ya çeşitli tatlandırıcı ve baharatlar, altın, değerli taşlar, ipek ve daha fazlasını tedarik etmenin ana kaynağıydı. Osmanlıların Avrupa'ya gelmesi ile birlikte Avrupalı tüccarlar için tüm kara yolları kesildi. Bu nedenle istedikleri ülkelere ulaşmalarına yardımcı olacak deniz yollarını keşfetmek zorunda kaldılar. Harita, pusula, ateşli silahlar, barut gibi yeni teknik buluşlar ve karavel adı verilen, daha dayanıklı, daha kolay hareket edebilen ve daha fazla denizciyi barındırabilecek yeni gemi, bu niyetlerinde onlara yardımcı oldu. Macera başlayabilirdi. İlk seferler İspanyol ve Portekizli denizciler tarafından yapıldı. Ama beklenmedik bir şey oldu. Hindistan'a giden deniz yolu yerine yeni bir kıta keşfedildi.

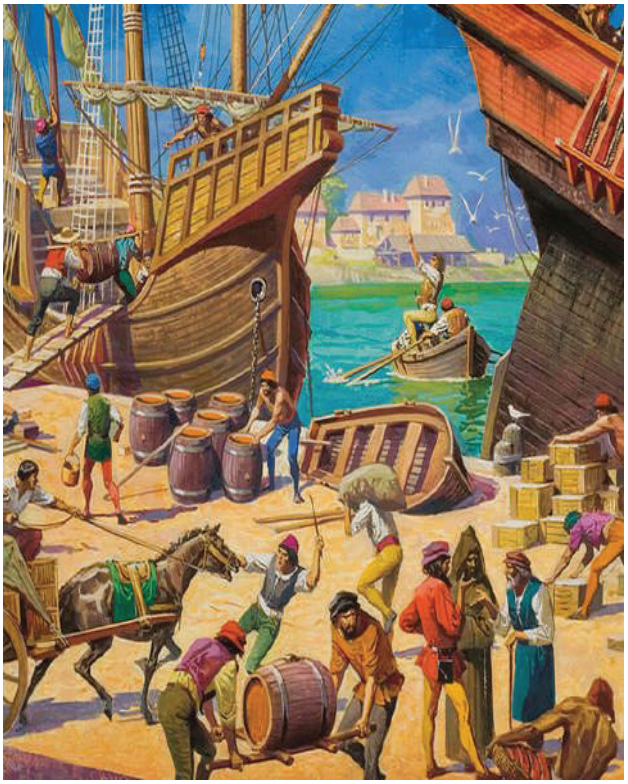

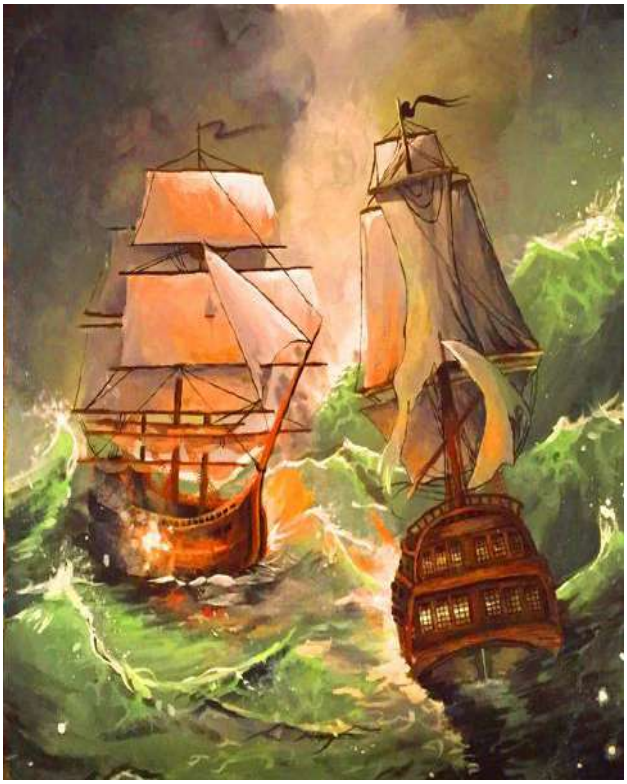

Bunu biliyor muydun
Amerika'daki yerli nüfus yanlışlıkla Kızılderili olarak adlandırıldı?Bunun nasıl olduğunu bir sonraki metinden öğreneceksiniz.

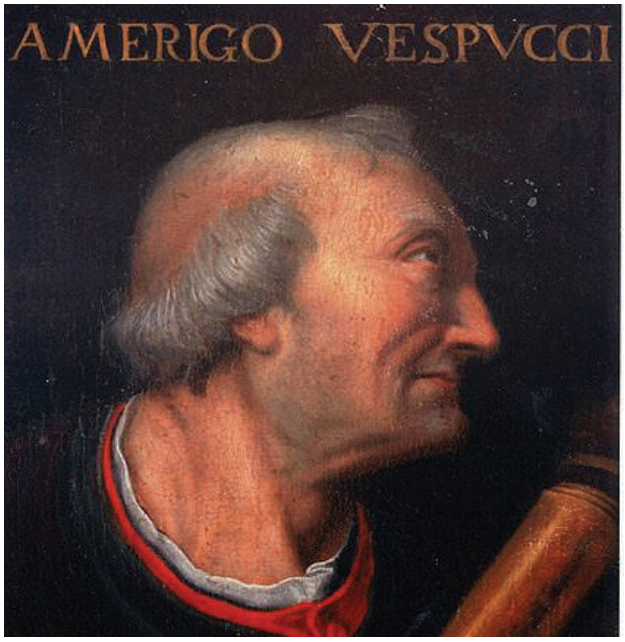

Christopher Columbus, 1492'de İspanya'dan "Az. Maria", "Ninya" ve "Pinta" isimli üç karavelle, birkaç ay içinde San Salvador adasına ulaştı. Kolomb, Hindistan'a giden deniz yolunu keşfettiğinden emindi ve oradaki insanlara Kızılderililer adını verdi. Daha sonra denizci Amerigo Vespucci, Columbus'un keşfinin Hindistan'a değil, kendi ismiyle adlandırdığı yeni bir kıtaya Amerika`ya ait olduğunu kanıtladı.

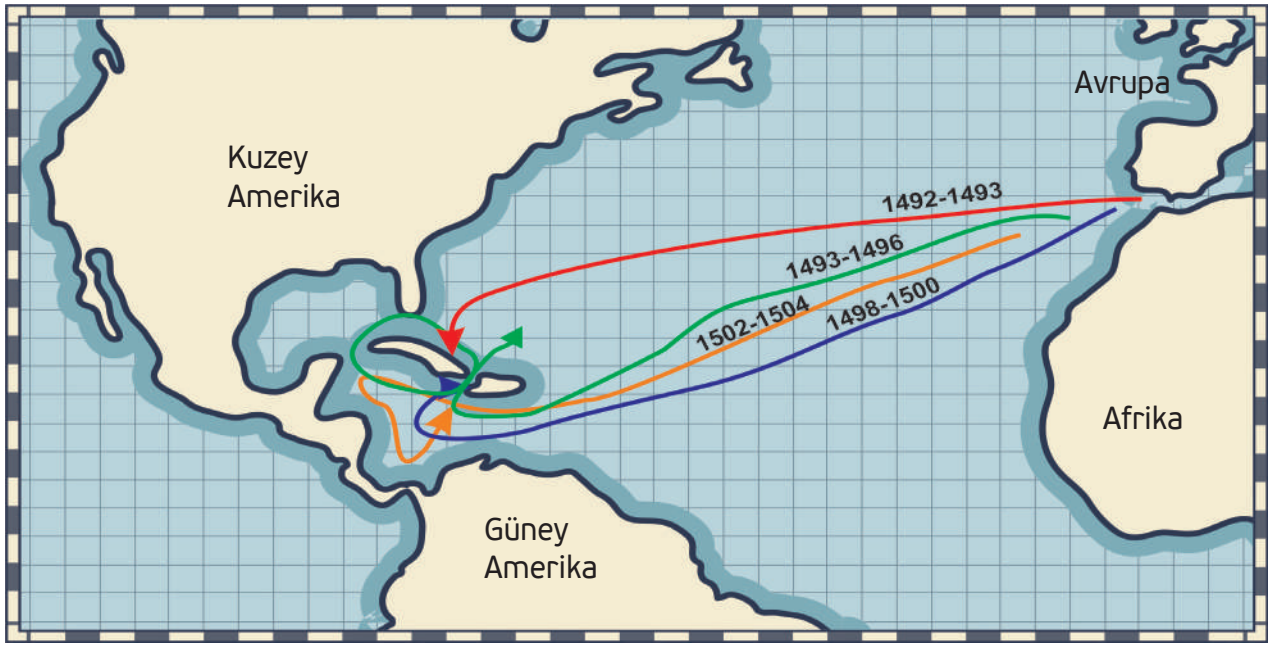

Kristof Kolomb'un Yolculuklarının Haritası

Düşün
10. yüzyılda yaşasaydık patates kızartması yapabilir miydik?

Bunu biliyor muydun
Tarih boyunca baharatlar ilaç, kozmetik, parfüm olarak kullanılmıştır. Antik ve orta çağda baharatlar piyasada nadir bulunan pahalı bir maldı. Sadece en zenginler onları karşılayabilirdi. Biber, tarçın, karanfil, hindistan cevizi gibi baharatlar Hindistan, Çin, Arabistan'dan ithal ediliyordu ve altından daha pahalıydı. Vasco de Gama'nın keşfi, Orta Çağ'da baharat fiyatlarının düşmesine katkıda bulundu.

Vasco da Gama

Vasco da Gama'nın yolculuğunun haritası

Vasco da Gama, 1498'de Afrika'yı dolaşan ve Hindistan kıyılarına ulaşan denizciydi. Hindistan'a giden deniz yolunu keşfetti.

Düşün ve cevapla:

Hindistan'a giden deniz yolunun keşfi, Orta Çağ'da baharat ve diğer değerli ürünlerin fiyatlarının düşmesine nasıl katkıda bulundu?

Bunu biliyor muydun
Pasifik Okyanusu'nun adı, üzerinde yelken açarken okyanusun sakin, sessiz olduğunu düşünen Fernando Magellan tarafından verildi. Magellan Pasifik ve Atlantik Okyanusları arasındaki bağlantıyı belirleyen ilk denizcidir.

Fernando Magellan, Dünya'nın yuvarlak bir şekle sahip olduğunu kanıtlamayı başaran çok önemli olan Portekizli bir denizciydi. 1519'da denizden yola çıkarak başladığı yolculuğunda, Avrupa'dan Asya'ya batıya giderek insanların Dünya'nın düz olduğu görüşünü çürütmeyi başardı. İlginç olan, denizcilerin Magellan korkusudur. Bunlardan çoğu, Dünya'nın sonuna gelip kenarından düşeceklerini düşünüyordu. Bu görüş onları inanılmaz bir şekilde korkutuyordu.

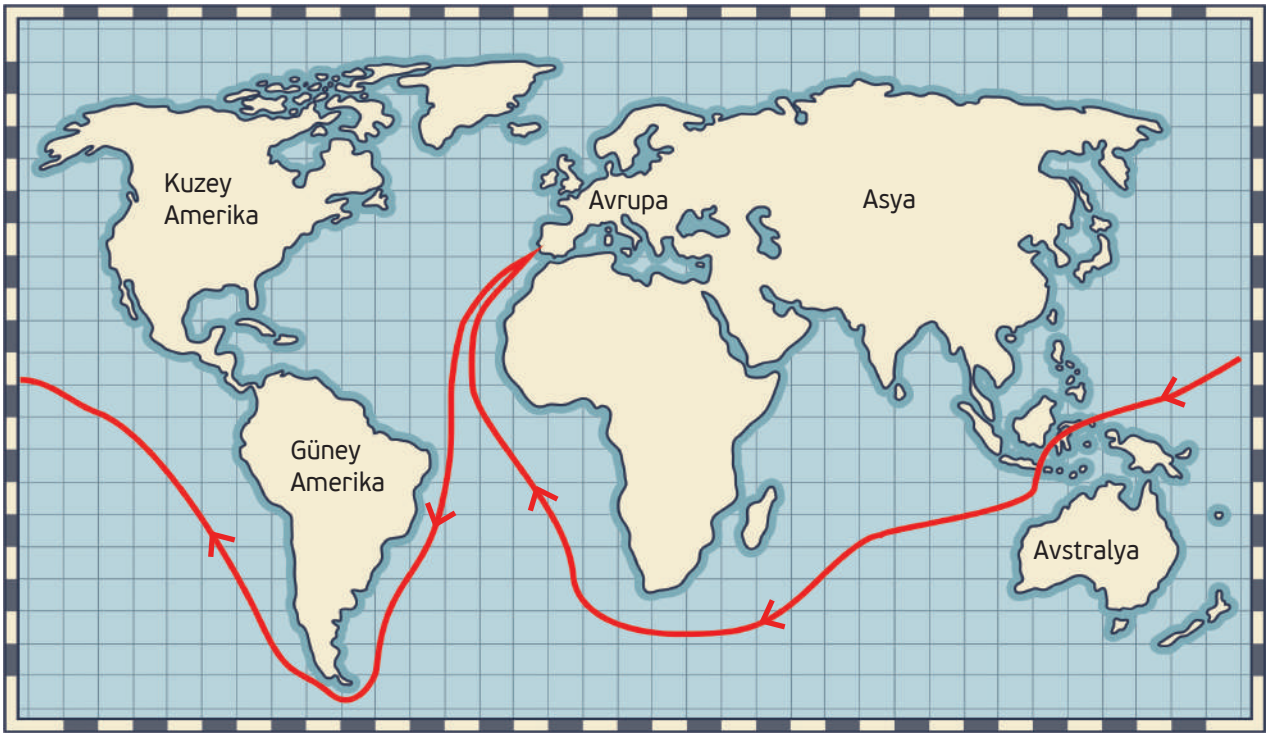

Birkaç yüzyıl sonra, Kraliyet Donanması'nın bir kaptanı olarak ünlü **James Cook**, Pasifik Okyanusu'na üç sefer gerçekleştirdi ve bu sırada Avustralya'nın doğu kıyısında, Yeni Kaledonya, Güney Sandviç Adaları ve Hawaii`de demirleyen ilk Avrupalı oldu. O aynı zamanda Antarktika'yı dolaşan ve Newfoundland ve Yeni Zelanda'yı haritalayan ilk denizciydi.

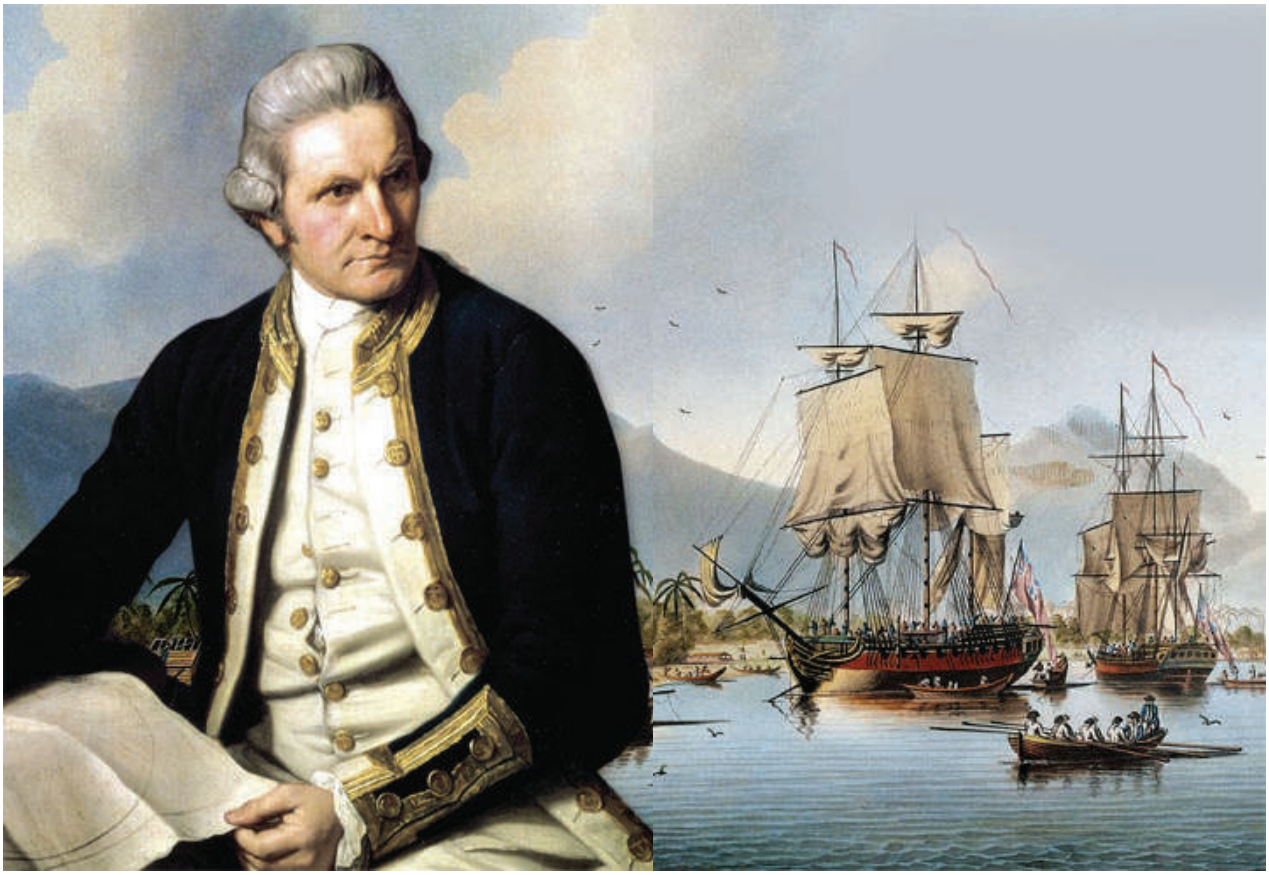

Büyük coğrafi keşifler, büyük ticaret merkezleri haline gelen şehirlerin daha hızlı gelişmesine katkıda bulundu. Avrupalı tüccarlar yeni keşfedilen bölgelerden altın, gümüş, baharat ve daha fazlasını getirdiler.

Böylece Amerika'nın,ardından da Avustralya ve Yeni Zelanda`ın yerleşimi başladı. Amerika'dan Avrupa'ya daha önce bilinmeyen patates, mısır, tütün, kakao ve diğerleri gibi yeni tarım ürünleri getirildi. Amerika'da pamuk, asma, farklı meyve türleri, çeşitli hayvan türleri ve daha başkalarını yetiştirmeye başladılar.

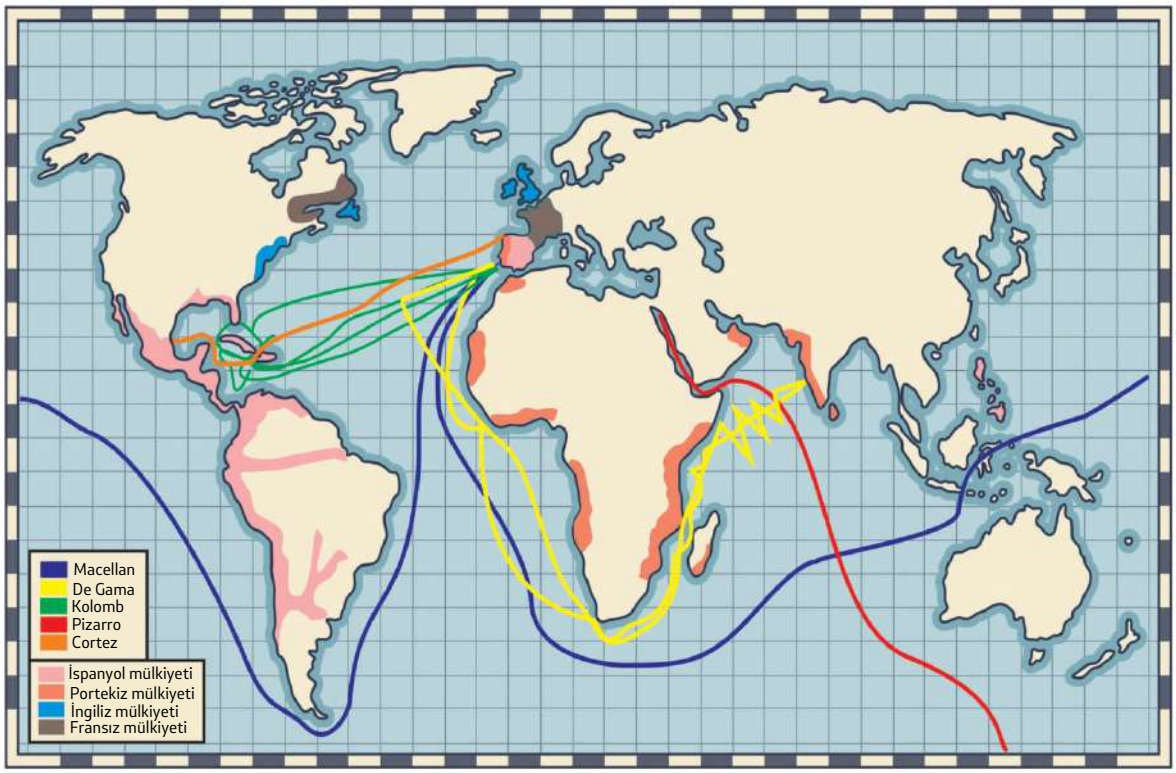

Araştır

Gruplara ayrılın ve yukarıda bahsedilen gezginleri ve mucitleri araştırın. Sunumlar hazırlayın ve araştırma sonuçlarını sunun.

Sorular:

1. Zengin Avrupa ülkelerinin deniz seferleri düzenlemesinin nedeni neydi?
2. Kristof Kolomb'un yolculuğunun amacı neydi?
3. Fernando Magellan Dünya'nın küresel olduğunu nasıl kanıtladı?
4. Vasco da Gama'nın Hindistan'a giden deniz yolunu keşfetmesi neden önemlidir?
5. Büyük coğrafi keşifler dünyanın daha da gelişmesini nasıl etkiledi?

DÜNYA NÜFUSU

Alan, nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğu

Hatırla:

- Dünya'nın kıtalarına ne ad verilir?
- Dünyanın okyanuslarını listeleyin!

Tüm denizlerin ve okyanusların birbirine bağlı olduğunu ve büyük Dünya Denizi'ni oluşturduğunu biliyor muydunuz? Her tarafı Dünya Denizi'nin sularıyla çevrili en büyük kara alanlarına kıtalar denir. Geniş su kütlesi üçte ikisini kaplar ve Dünya kara yüzeyinin üçte birini kaplar.

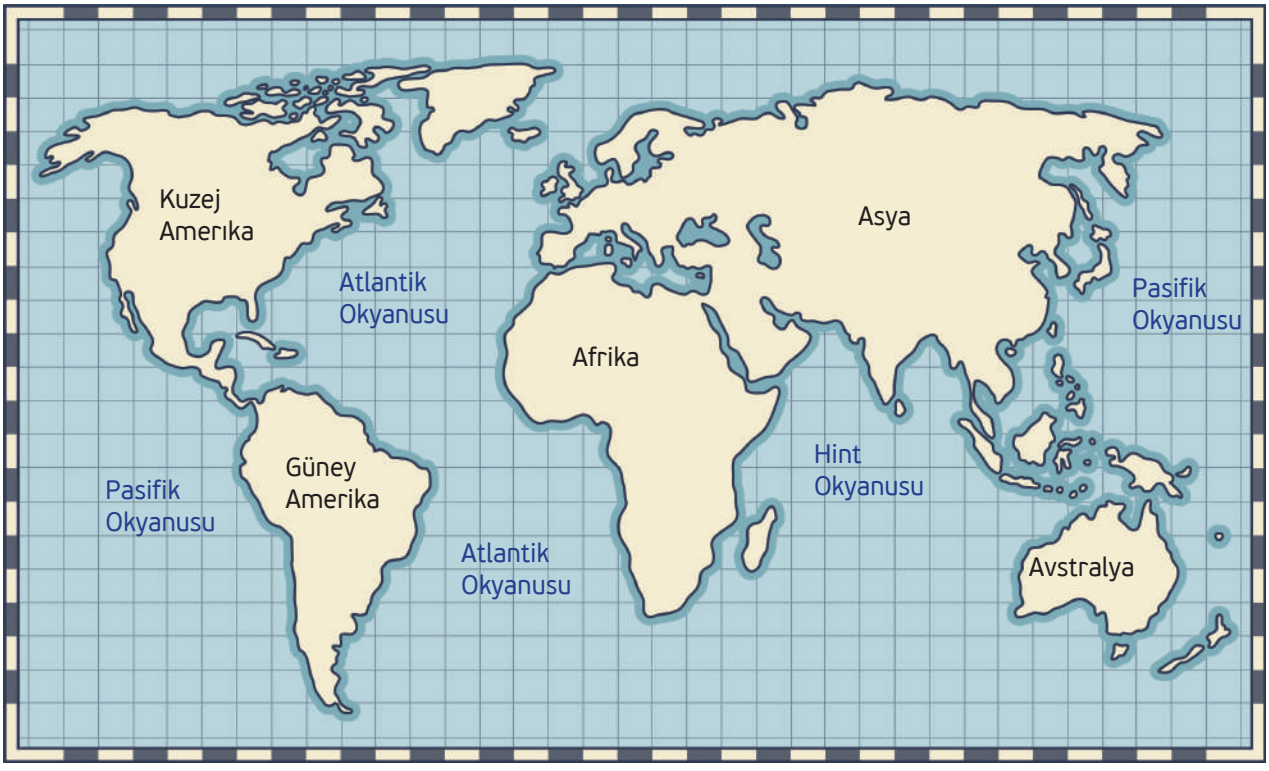

Dünya Denizi ve Kıtaların Görünümü

Dünya yüzeyinde yedi kıta vardır: Avrupa, Asya, Afrika, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avustralya ile Okyanusya ve Antarktika. En büyük kıta Asya, en küçüğü Avustralya'dır.Tüm kıtaların toplam alanı 139 milyon km2, geri kalan diğer 10 milyon km2'si adaların yüzeyidir.

Düşün ve cevapla:
Haritaya bakın ve hangi yarım kürenin (kuzey veya güney) daha fazla karaya ve hangisinin daha fazla suya sahip olduğunu görün?

DÜNYA HARİTASI

Toprak yüzeyinin çoğu kuzey yarımkürede bulunur: Avrupa, Asya, Kuzey Amerika ve Afrika'nın yarısı. Kuzey yarım kürede su yüzeyleri %61, kıtalar ise %39'unu kaplar.

Güney yarımkürede , Afrika'nın güney kısmı, Güney Amerika, Avustralya, Antarktika ve Okyanusya'daki bir dizi ada yer alır. Su yüzeyleri %81'ini kaplar , %19'u ise karadır.

Avrupa ve Asya bir bütünü temsil ediyor.54 milyon km2 alana sahip büyük Avrasya kara kütlesidir. Avrupa ve Asya arasındaki hayali sınır, Ural Nehri ve Ural Dağları, Hazar Gölü, Kafkaslar ve Karadeniz boyunca uzanır.

Avrupa ve Asya dışındaki kıtalar birbirinden okyanuslar, denizler ve akarsularla ayrılmıştır.

Kıtaların kapladığı alan, nüfus sayısı ve nüfus yoğunluğu tüm kıtalar için farklı özelliklerdir.

Nüfus sayısı, kıtada kaç kişinin yaşadığını gösterir. Böylece, nüfus bakımından en büyük kıta, dünya nüfusunun yaklaşık %60'ının yaşadığı Asya'dır ve en küçüğü, kalıcı sakinleri olmayan, ancak yalnızca yaklaşık 1000 ila 4000 geçici nüfusu olan Antarktika'dır.

Nüfus yoğunluğu, genellikle kilometrekareye düşen kişi sayısı olarak ifade edilen, birim alana düşen insan sayısının bir ölçüsüdür. Ortalama nüfus yoğunluğu, o kıtanın sakinlerinin kıtanın alanına bölünmesiyle elde edilir. Böylece Asya, 1 km2'ye düşen 93.41 nüfusla en yoğun nüfusa sahipken, en küçüğü km2'ye 0 daimi nüfusla Antarktika'dır.

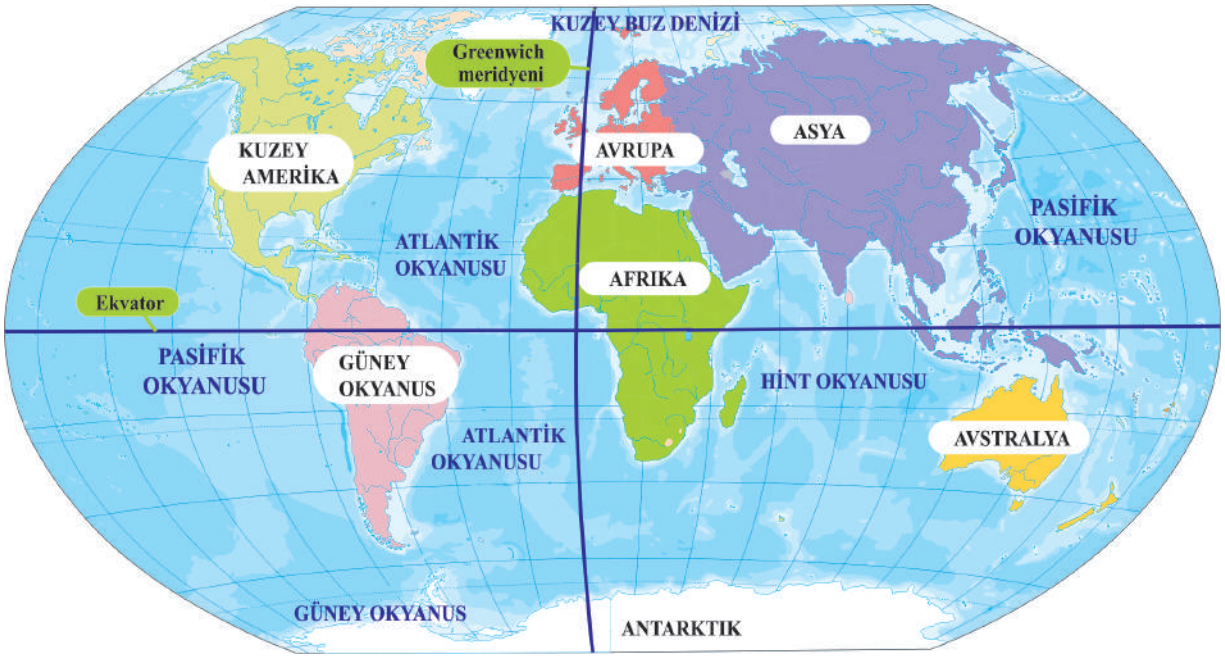

Dünya kıtalarının dağılımı

Dünyanın en büyük kıtasının hangisi olduğu sonucuna varabildik mi? Tabii ki, Asya. Hem büyüklük hem de nüfus bakımından en büyüğüdür. Peki ya geriye kalan diğer yedi kıta: Afrika, Antarktika, Avustralya, Avrupa, Kuzey Amerika ve Güney Amerika? Bu kıtaların kara alanına, nüfusa ve nüfus yoğunluğuna göre nasıl sıralandığını öğrenin ve her biri hakkında eğlenceli gerçekleri keşfedin.

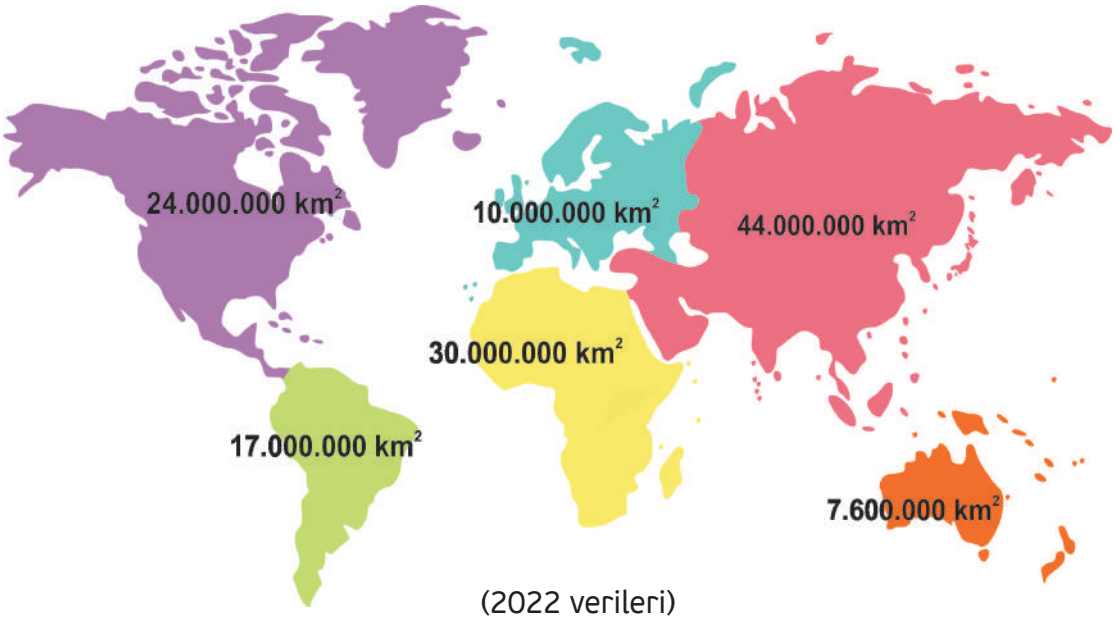

(2022 verileri)

Ödev:
Bir çubuk grafiği kullanarak kıtaları kapladıkları alana göre en büyüğünden başlayarak düzenleyin. Yüzey alanı açısından hangi kıtanın en büyük, hangisinin en küçük olduğunu tartışın. En büyük ve en küçük kıta arasındaki fark kaç kilometrekaredir?

Kıtaların nüfusa göre sıralanması:

Ayrıca, kıtada yaşamayan 15 milyondan fazla insan var. Bu insanların neredeyse tamamı, bir kıta değil, bir dünya bölgesi olan Okyanusya'nın ada ülkelerinde yaşıyor.

Nüfus yoğunluğuna göre sıralanan kıtalar:

(2022 verileri)

Düşün ve cevapla:

1. Verilen verilerden ne sonuç çıkarabilirsiniz:
- Sakinlerin sayısı bir kıtanın yüzeyinin büyüklüğüne mi bağlı?
- Nüfus yoğunluğu kıtanın sakinlerinin sayısına mı bağlı?
- Sakinlerin sayısının kıtayı kaplayan alana bağlı olmadığı bir örnek gösterin!

Bunu biliyor muydun

• **Asya**, Dünya'nın en yüksek ve en düşük noktalarına sahiptir. Everest Dağı, deniz seviyesinden 29.035 metre yükseklikte dünyanın en yüksek noktasıdır. En alçak nokta, deniz seviyesinden 1400 metreden daha aşağıda olan Ölü Deniz'dir.

• **Afrika**, dünyanın en uzun nehri olan Nil'e ev sahipliği yapmaktadır. Sudan'dan Akdeniz'e 6650 km uzanır.

• **Kuzey Amerika**, dünyanın en büyük tatlı su gölü olan Superior Gölü'ne sahiptir. Büyük Göllerden biri olan Superior Gölü, 82.103 km2'lik bir alanı kaplar ve Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada arasında yer alır.

• **Güney Amerika** dünyanın en uzun sıradağlarına sahiptir. And Dağları, Venezuela'nın güneyinden Şili'ye kadar 7.000 km uzanır.

• **Avustralya** en küçük kıtadır ve dünyada tek bir ülkeden oluşan tek kıtadır.

• **Antarktika**, diğer tüm kıtalardan daha fazla buzla kaplıdır. Bu güney kıtasının neredeyse yüzde 98'i buzla kaplıdır.

Sorular:

1. Hangi kıtalar akarsular, denizler veya okyanuslarla ayrılmamıştır?
2. Bölgeye göre en büyük ve en küçük kıta hangisidir?
3. Nüfus bakımından en küçük kıta hangisidir?
4. Kıtaları nüfus yoğunluğuna göre en küçükten başlayarak sıralayınız.
5. Nüfusun neden kıtanın yüzeyinin büyüklüğüne bağlı olmadığını açıklayın.

Nüfus/doğal artış

Düşün ve cevapla:

- Gezegenimizin sakinlerinin sayısı sabit midir?
- Sakinlerin sayısındaki değişiklik neye bağlıdır?

Doğum oranı, belirli bir zaman dilimindeki canlı doğum sayısını gösterir ve nüfusun doğal hareketinin temel bir bileşenidir.

Doğum oranı zaman içinde kıtalar arasında değişiklik göstermiştir. Zaman içinde dünyada, döneme, doğal koşullara, toplumsal, sosyal ve ekonomik faktörlere bağlı olarak değişmiştir. Natalite (doğum oranı) mekansal ve zamansal olarak değişkendir ve kıtalar, bölgeler ve ülkeler arasında farklılık gösterir.

Mortalite, belirli bir süre için bir popülasyonda ölen insan sayısını temsil eder. Mortalite, nüfusun ölümlülüğe atıfta bulunan doğal hareketinin bir parçasıdır. Ölüm seviyesi birkaç faktöre bağlıdır: biyolojik faktörler, nüfusun yaş yapısı, doğal faktörler, politik faktörler, ülkelerdeki sosyal koşullar, sağlık koşulları, yaşam standartları ve diğerleri.

Zaman içinde ölüm oranı da kıtaya göre değişir.

Doğal artış, bir popülasyondaki doğum ve ölüm oranı arasındaki farktır. Doğal artış, nüfus sayısında bir artış veya azalma olduğunu gösterir. Artıp armayacağı da , doğum oranına ve ölüm oranına bağlıdır.

Dünya doğal artış hızı son 30 yılda Afrika hariç tüm kıtalarda azalmaktadır.

Ödev:
Verilen bağlantıda, doğum oranı ve ölüm oranının dünya düzeyinde nasıl hareket ettiğini kontrol edebilirsiniz: https://www.worldometers.info/

Geçmişte, doğal-coğrafi faktörlerin nüfusun doğal hareketi üzerinde özellikle büyük bir etkisi vardı. İklim değişiklikleri ve olumsuz doğal hava koşulları, afetler ve kazalar: patlamalar, depremler, sel, salgın hastalıklar, tsunamiler, kasırgalar, hortumlar, buz pistleri ve diğerleri, artan ölüm oranı yoluyla nüfus sayısında azalmaya neden oldu. Örneğin: 1883'te Krakatoa'nın patlaması 40.000 kişinin ölümüne neden oldu; 1928 Tokyo depremi 140.000 can aldı; 14. yüzyılda Avrupa'daki veba salgını 25 milyon can aldı.

Resim: Tsunami sonuçları

Resim: Depremin sonuçları

Sosyo-ekonomik, politik ve sosyal faktörlerin nüfusun doğal hareketi üzerinde büyük etkisi vardır, örneğin: dünyadaki askeri çatışmalar, yaşam standartları, yoksulluk, açlık ve daha fazlası. Bugün bile, bu faktörler artan ölüm oranlarının yanı sıra nüfus göçünün de nedenidir.

Araştır

1963 yılında Üsküp'te meydana gelen depremin ve 2016 yılında Stajkovci'de meydana gelen büyük selin yol açtığı sonuçları araştırınız.

Ödev:

Sizin de tanık olduğunuz COVID-19 pandemisinin dünya çapında yol açtığı sonuçlardan bahsedin.

Sorular:

1. Doğum oranı hangi faktörlere bağlıdır ve ölüm oranı hangi faktörlere bağlıdır?
2. Doğal artış nedir?
3. Bir ülke, bölge, kıtadaki doğal artış hangi durumlarda değişir?

Nüfus göçü

Hatırla:

- Tarih öncesi dönemde yeni bölgelerin yerleşimi hangi yönlerde gerçekleşti?

Düşün ve cevapla:

- İkamet ettiğiniz yerden taşınan veya göç eden kişileri tanıyor musunuz?
- Bu insanlar nereye veya nereden taşındı?
- İkamet edilen yerden taşınma veya ayrılma sebebi neydi?

Göç, nüfusun bir yerden başka bir yere taşınmasıdır. Göçün nedenleri şunlar olabilir

- ekonomik nedenler,
- politik nedenler,
- dini nedenler,
- doğal afetler,
- sağlık nedenleri vb.

Göç-şuna indirgeniyor:

Emigrasyon – insanların kişisel ve aile yaşamlarının ekonomik gelir, yaşam kalitesi ve kalkınma fırsatları açısından kendilerine daha büyük beklentiler sunan başka bir ülkeye, bölgeye veya bölgeye yerleşmek üzere geldikleri ülke, bölge veya bölgeden ayrılmasını, göç etmesini ifade eder.

İmigrasyon - daha iyi bir yaşam kalitesi, daha iyi fırsatlar, daha yüksek ekonomik gelir ve kişisel ile aile düzeyinde gelişme fırsatları için karar verme fırsatıyla başka bir ülke, bölge veya şehirden bir kişi veya bir grup insan tarafından bir ülkeye, bölgeye veya şehre taşınmasıdır.

Göçler, bir ülke içinde gerçekleştiğinde **iç,** ülke sınırları dışında gerçekleştiğinde ise **dış** olabilir.

Ülkemizde de ayrı zaman dilimlerinde kır-kent yönünde, özellikle Üsküp şehrine doğru (hem kırsal hem de kentsel yerleşimlerden) büyük iç göçler yaşanmıştır. Bu tür göçün en yoğun dalgası ülkenin sanayileşme döneminde (geçen yüzyılın altmışlı ve yetmişli yıllarında) meydana geldi. Bu dönemde 175.000'den fazla kişinin geçimini kentsel yerleşimlerde aramak için kırsal alanları terk ettiği tahmin edilmektedir. Böyle bir göç akışı, kentsel yerleşim yerlerinde (özellikle Üsküp şehrinde) aşırı kalabalıklaşmaya ve nüfusun yaş yapısında önemli sonuçlara neden olmuştur.

Ancak son yüzyılda ülkemizin çok sayıda sakini Avrupa'da ekonomik olarak daha gelişmiş ülkelere ve aynı zamanda diğer kıtalara göç etti. Dünya çapında da göçler, bir bölgedeki nüfus sayısının ve nüfus yoğunluğunun değişmesinin nedenidir. Böylece yeni kıtaların ve yeni deniz yollarının keşfiyle birlikte bazı bölgelerin nüfusu ve buna bağlı olarak nüfus sayısı ve yoğunluğu değişmiştir. Amerika ve Avustralya, Avrupa'dan yeni bir nüfusla yerleştirildi ve bu kıtalarda yeni devletler kurulmaya başladı.

Yeni, modern çağda, teknolojinin, iletişim araçlarının ve trafiğin hızla gelişmesiyle, nüfusun göç hareketi giderek daha kolay hale geliyor. Bu tür bir göç, insanlar arasında daha fazla iletişim sağlar ve insanlar arasındaki ırksal, dinsel ve dilsel farklılıkların kabulüne katkıda bulunur.

Araştır

Son dönemlerde gerçekleşen göçler hakkında araştırma yapınız. Sebepler nelerdir? Göçler belirli bir bölge için ne gibi sonuçlara yol açar? Farklı ırklar, dinler ve milletlere mensup insanlar arasındaki iletişim açısından bunların dünyaya faydaları nelerdir?

Sorular:

1. Göçün nedenleri nelerdir?
2. Yakın çevrenizden iç göçe bir örnek verin.
3. Göçün toplum üzerinde ne gibi sonuçları olur?

DÜNYANIN EN BÜYÜK ÜLKELERİ

Kıtaların en büyük ülkeleri

Düşün ve cevapla:

- Dünyanın siyasi haritasına bakarak , kapsadığı alana göre hangi kıtada hangi ülkenin en büyük olduğunu tahmin edin.

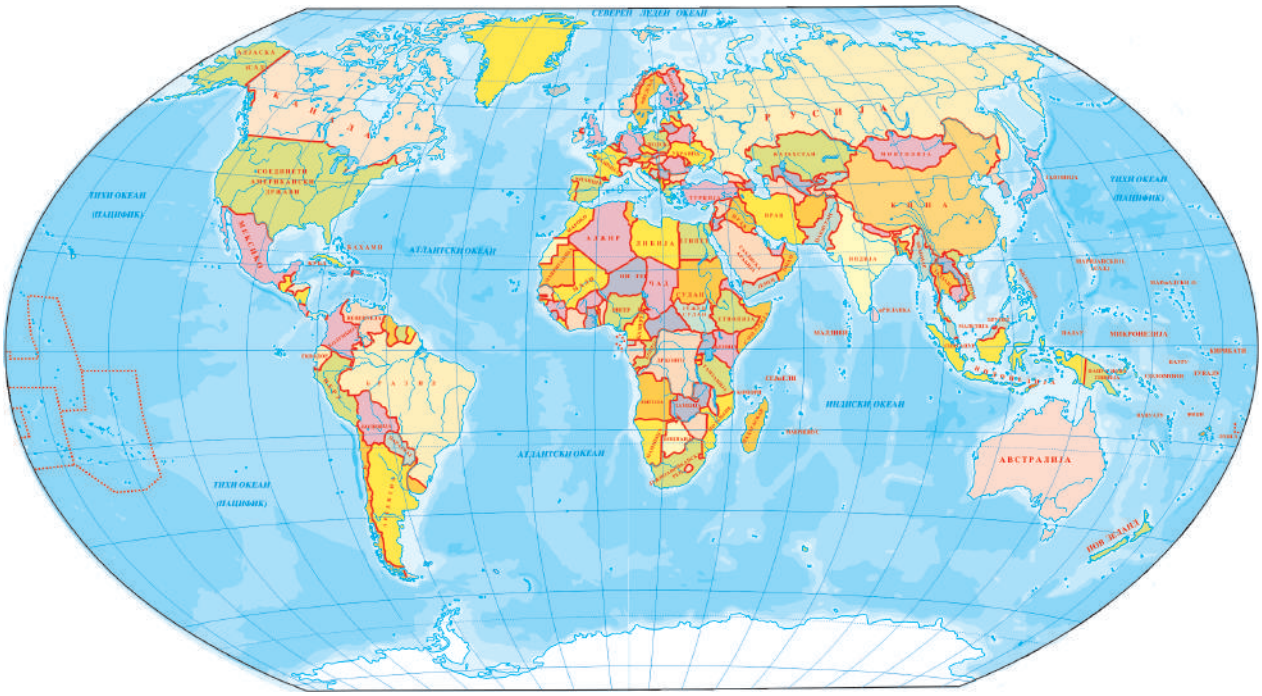

Düşün:

- Nüfus sayısı ülke yüzeyinin büyüklüğüne bağlı mıdır?

Dünyayı dolaşarak dünyanın en büyük ülkeleri, coğrafya, iklim, vahşi yaşam, kültür ve bu ülkelerde yaşayan halklar çeşitliliği sunar. Dünyada 195 egemen ülke var, ancak diğer ülkelere bağımlı veya tartışmalı bölgeleri olan ülkeler de bulunur.

Ödev:

Aşağıdaki tablo, belirli bir özelliğe göre dünyanın en büyük ülkelerini listeler. Tablodaki verileri analiz edip karşılaştırarak birçok ilginç içgörüye ulaşacak ve faydalı sonuçlar çıkaracaksınız.

1. İlk olarak, son sütunu doldurun ve boş alanlara listelenen ülkelerin her birinin hangi kıtada bulunduğunu yazın. Bunu yapmak için bir sonraki sayfada bulunan dünyanın siyasi haritasını kullanabilirsiniz.
2. Ülkeleri sıralayacağınız tablonuzu kullanın: İlk sütunda nüfusa göre en kalabalıktan en az kalabalığa doğru, ikinci sütunda en büyüğünden en küçüğüne kadar bölgenin alanına göre sıralayın. Her iki sütunda da aynı aynı ülkeler sıralamasını elde edemediğinizi fark edeceksiniz. Neden böyle oldu? Her iki sütununuzda da kabaca hangi ülkelerin yeri var?Hangi ülke en yoğun nüfusludur - nüfus sayısına göre en büyüğü ve işgal ettiği bölgeye göre en büyüğü hangisidir? Nüfus ve alan bakımından en büyük iki ülkenin hangi kıtada bulunduğunu kontrol edin ve belirleyin.
3. Tablo ayrıca belirli bir özelliğe göre en büyük olan yedi ülkenin başkentlerini de gösterilmiştir. Her biri başkent olmasına rağmen ait olduğu ülkenin en büyüğü değildir. En büyük şehirleri keşfedin ve onları en büyük yapan şeyin ne olduğunu açıklayın. Bölgenin büyüklüğü mü ya da nüfus sayısı mı. Kağıt veya elektronik biçimde bir albüm oluşturun ve sınıfa sunun.

ÜLKE	MİLYON KARE KİLOMETRE ALAN[1]	BAŞKENT	ÜLKE NÜFUSU (TAHMİNİ SAKİN SAYISI)[2]	KITA
Avustralya	7,69	Canberra	26 milyon	
Brezilya	8,51	Brasilia	215 milyon	
Çin	9,70	Pekin	1,448 milyon	
ABD	9,37	Vaşington	334 milyon	
Kanada	9,98	Ottava	38 milyon	
Rusya	17,09	Moskova	145 milyon	
Cezayir	2,38	Cezayir	45 milyon	

(2022 verileri)

Sorular:

1. Her kıtadan en büyük ülkeleri listeleyin!
2. Bölgeye göre en büyük ülke ile nüfusa göre en büyük ülke arasında bir karşılaştırma yapın. Bir sonuca varın: Yüzeyin boyutunun bir ülkenin sakinlerinin sayısında bir rolü var mı?
3. Ülkelerde sakinlerin sayısı neye bağlıdır?

[1] Yuvarlatılmış değerler
[2] Yuvarlanmış değerler

En büyük ülkeler ve başkentleri hakkında gerçekler

Kanada

Su ve kara alanı dikkate alındığında, toplam alana göre dünyanın en büyük ikinci ve Batı Yarımküre'deki en büyük ülkedir.

Aslında Kanada, kendi topraklarında dünyadaki en büyük su kütlesine sahip ülkedir. 1,6 milyon kilometrekaresi suyla kaplıdır. Ayrıca Kanada, 202.080 kilometre ile dünyanın en fazla kilometrelik kıyı şeridine sahip ülkesidir.

Kanada'nın başkenti Ottava'dır.Toronto ,Ottava`dan daha büyük şehirdir.

Bunu biliyor muydun

Kanada, adını Kızılderilice yerleşim, köy anlamına gelen khanate kelimesinden almıştır.

- Kanada'nın yerli halkları Kızılderililer ve Eskimolardır.

Ottava

Toronto

ABD

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), birçok eyaletten oluşan federal bir devlettir. Batı Yarımküre'deki en büyük arazi alanına sahip ve Kanada'dan sonra toplam alanda ikinci en büyük ülkedir. Amerika Birleşik Devletleri toprakları Çin ve Brezilya'nın gerisindedir ve onu gezegendeki en büyük beşinci bölge yapar. ABD'nin başkenti Washington'dur, ancak New York ve Los Angeles ondan daha büyüktür (yözülçümü ve nüfusa göre).

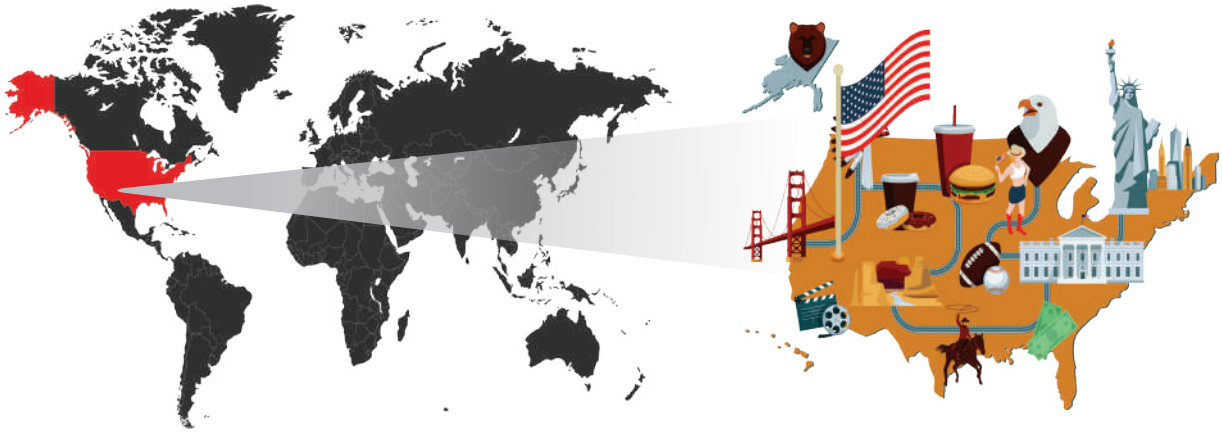

Bunu biliyor muydun

- ABD'de ikamet edenlerin en büyük kısmı göçmenlerdir.
- İngilizce, Amerika Birleşik Devletleri'nde en yaygın dil ve hükümette kullanılan dil olmasına rağmen, ülkenin resmi bir dili yoktur.

Vaşington

New York

Çin

Çin, nüfus bakımından Asya'daki en büyük ülke ve toprak bakımından Asya'daki en büyük ikinci ülkedir. 1.250.000.000'den fazla nüfusu ile tüm dünyanın en kalabalık ülkesidir.

Çin, dünyanın en uzun kara sınırına sahip ve 14 ülkeyle sınır komşusudur. Başkent Pekin'dir ve topraklarındaki en büyük şehir Şanghay'dır.

Bunu biliyor muydun

- Çinliler icat etti: kağıt, porselen, barut, ipek kumaşlar, pusula, kağıt para.
- Çin, işgalci ordulara karşı bir koruma olarak inşa edilen Çin Seddi ile ünlüdür.

Pekin

Şanghay

Brezilya

Brezilya, Güney Amerika'nın ve tüm güney yarımkürenin en büyük ülkesidir. Ancak aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nin önündeki en büyük komşu bölgedir. Başkent Brasilia'dır. Brasilia'dan daha büyük şehirleri Sao Paulo ve Rio de Janeiro'dur.

Bunu biliyor muydun
Brezilya, dünyanın en büyük kahve üreticilerinden biridir.

- Gezegenin sözde akciğerleri olan Amazon yağmur ormanlarının %60'ı Brezilya'da bulunuyor.

Brasilia

Rio de Janeiro

Avustralya

Avustralya, Avustralya ve Okyanusya'nın en büyük ülkesidir. Aynı zamanda dünyanın en büyük kara ülkesi ve güney yarım küredeki en büyük ülkedir (Brezilya'nın her iki yarım kürede de toprakları vardır). Ülkenin çoğu çöl veya yarı kuraktır. Aslında Avustralya, dünyadaki en kurak ve en düz yerleşim ülkesi ve en az verimli toprağa sahip ülkedir.

Sadece güneydoğu ve güneybatı kesimleri, nüfusun çoğunun yoğunlaştığı ılıman bir iklime sahiptir. Başkent Canberra'dır. Canberra'nın yanı sıra, Sidney ve Melbourne daha büyük şehirlerdir.

Bunu biliyor muydun
- Avustralya'ya en yakın kıta Asya'dır.
- Koalalar ve kangurular, Avustralya'nın ticari markalarıdır.
- Sidney Opera Binası, modern zamanlarda dünyanın en güzel yapılarından biri olarak kabul edilir.

Kanberra

Sidney Opera Binası

Cezayir

Dünyanın en büyük ülkeleri listesi, Afrika'nın en büyük ülkesi Cezayir tarafından tamamlandı. Ülkenin kuzey kısmı, birçok çöküntünün oluştuğu ve kuzey ve güneyi yüksek dağ sıraları ile sınırlanan geniş, uzun bir platodan oluşur. Başkent Cezayir'dir, hemen yanında en büyük şehirlerden biri Oran'dır.

Bunu biliyor muydun
- Cezayir'deki resmi diller Arapça ve Berberice'dir.
- Sahra Çölü, Cezayir topraklarının %80'ini kaplar.
- Sıcak iklime rağmen Cezayir'in bazı bölgelerine kışın kar yağar.

Cezayir kenti

Rusya

Rusya, yüzölçümüne göre göre dünyanın en büyük ülkesidir. Bu nedenle, yüzeyi Dünya yüzeyinin% 11'ini kaplar. İki kıta arasında yer alan Rusya, Asya ve Avrupa'nın en büyük ülkesidir. Rusya'nın başkenti Moskova'dır. Rusya'daki daha büyük şehirler Saint Petersburg, Novosibirsk, Yekaterinburg vb.dır.

Bunu biliyor muydun

- Yüzeyin büyüklüğünden dolayı ülke dokuz zaman dilimine sahiptir.
- Rusya'da bulunan Baykal Gölü, dünyanın en derin gölüdür.
- Rusya, dünyada 12 deniz sınırı olan tek ülkedir.

Etkinlik:

Gruplara ayrılın. Bir grup "seyahat acentesi", diğer grup ise "turistler".Turistler, belirli bir kıtaya bir gezi düzenlemek için seyahat acentesine başvururlar. Seyahat acentesi seyahatlerini planlar, büyük eyalet ve şehirleri, nüfus sayılarını belirtir ve neden bu eyaletleri ve şehirleri ziyaret etmeleri gerektiğini açıklar. Her iki grup da varış noktalarını belirlemek için dünya haritasını kullanıyor ve hangi ülkeleri ve şehirleri ziyaret etmeleri gerektiğini haritalıyor.

Moskova

Seçtiğiniz ülkelerin özelliklerini tartışın. Ziyaret etmek istediğiniz bazı turistik yerleri çevrimiçi olarak araştırın. Seçtiğiniz ülkedeki turistik yerler hakkında bir broşür hazırlayın.

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN NÜFUSU,ALANI VE YERİ

Haritaya bakın ve cevap verin:

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti hangi kıtada yer alır?

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa kıtasının güneydoğu kesiminde yer almaktadır. Balkan Yarımadası'nın bir parçasıdır, ancak denize çıkmıyor. Ülkemiz yüzölçümü ve nüfus olarak diğer Avrupa ülkelerine göre daha küçük olmasına rağmen yine de elverişli bir konuma sahiptir. Önemli Avrupa yolları içinden geçerek, onu Avrupa'nın geri kalanıyla ve yakındaki Afrika ve Asya ülkeleriyle birbirine bağlar.

Daha fazla bilgi edin:

Yarımada, üç tarafı sularla çevrili geniş bir kara parçasıdır. Yarımada her zaman ana karaya bağlıdır.

Balkan Yarımadası şu ülkelerden oluşur: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti, Arnavutluk Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Kosova Cumhuriyeti, Sırbistan Cumhuriyeti, Hırvatistan Cumhuriyeti, Slovenya Cumhuriyeti, Karadağ Cumhuriyeti, Bosna Cumhuriyeti ve Hersek.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti 25.713 km2'lik bir alanı kaplamaktadır.

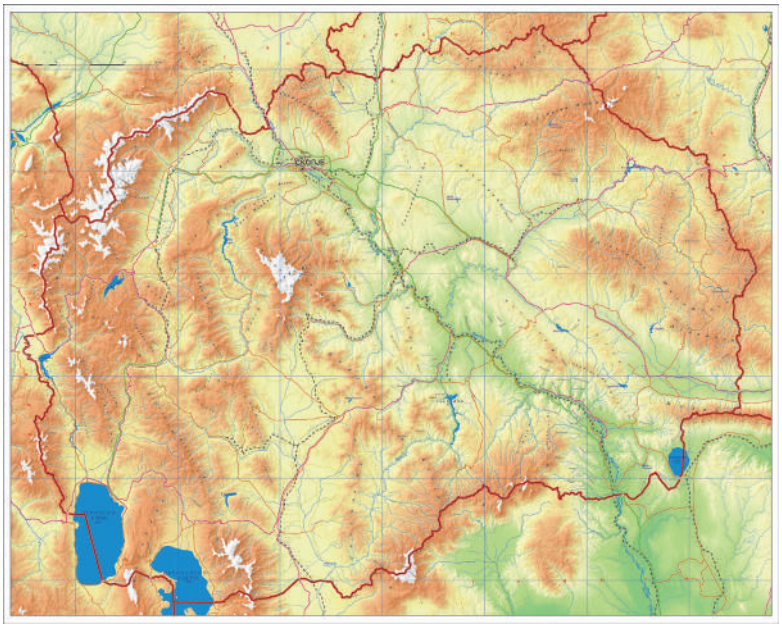

Ülkemiz doğuda Arnavutluk Cumhuriyeti, kuzeyde Kosova Cumhuriyeti ve Sırbistan Cumhuriyeti ile batıda Bulgaristan Cumhuriyeti ve güneyde Yunanistan Cumhuriyeti ile sınır komşusudur.

Ödev no.1

Aşağıdaki tablo komşu ülkelerimizin yüzölçümü, nüfus ve başkentlerine ilişkin verileri göstermektedir. Tabloya bakın ve aşağıdaki soruları cevaplayın.

ÜLKE	KİLOMETRE KARE ALAN	NÜFUS	BAŞKENT
Arnavutluk C.	28.748	2.8 milyon	Tiran
Sırbistan C.	88.361	8.6 milyon	Belgrad
Kosova C.	10.887	1.8 milyon	Priştine
Bulgaristan C	110.879	6.8 milyon	Sofya
Yunanistan C.	131.990	10.3 milyon	Atina

• Komşu ülkelerimizden hangisi yüzölçümü bakımından en büyüğüdür? Bizim ülkemizle karşılaştırın. Fark ne kadardır?
• Komşu ülkelerimizden hangisinin nüfusu daha fazladır? Bizim ülkemizle karşılaştırın. Fark ne kadardır?
• Kuzey Makedonya Cumhuriyeti de dahil olmak üzere komşu ülkeleri en küçükten başlayarak yüzölçümüne göre düzenleyeceğiniz bir tablo çiziniz. Başka bir tabloda, bunları nüfus sayısına göre karşılaştırın. Ne fark ediyorsunuz, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti yüzölçümü olarak hangi ,nüfus olarak hangi yerdedir?

Ödev no.2

Boş haritaya ülkelerin adlarını yazıp başkentlerini işaretleyin.

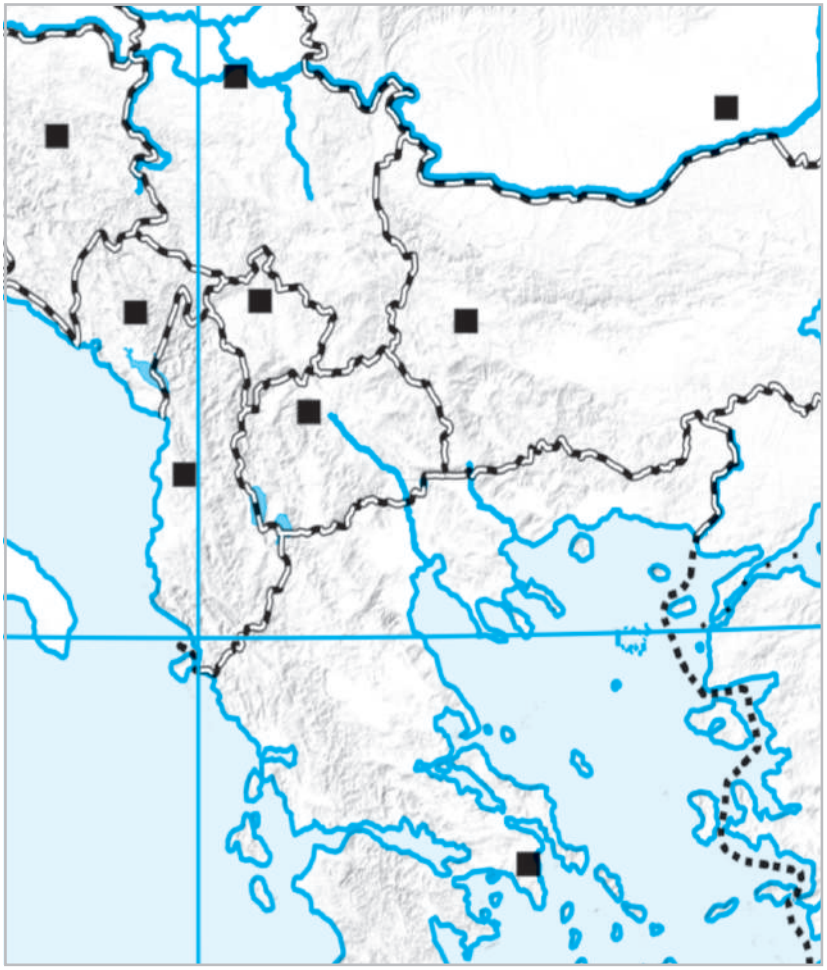

Konu 3

Öğrenme sonuçları

Şunları yapabileceksiniz:

• insanlığın geçmişinin nasıl tarih öncesi – iki zaman dilimine bölündüğünü ve tarihöncesi ile tarih içindeki temel dönemleri ayrıt edebileceksiniz;

• geçmişte ve günümüzde zamanın nasıl ölçüldüğünü açıklayabileceksiniz;

• temel tarihsel kaynak türlerini ayrıt edebilir ve her birine örnekler verebileceksiniz;

• dünyada ve ülkemizde bilinen arkeolojik sit alanlarından örnekler verebilir ve onları zaman ve mekan içinde konumlandırabilirsiniz.

Ayrıca şunu da anlayacaksınız:

• dünya tarihini anlamak için arkeolojik alanların önemli olduğunu.

TARİH ÖNCESİ VE TARİH

TARİHİ DÖNEMLER:

• Zaman dilimleri
• Geçmişin bölünmesi
• Tarih Öncesi:
  - Taş Devri
  - Metal zaman
• Yazının ortaya çıkışı
• Tarih:
  - Eski çağ/Antik tarih
  - Orta çağ/Orta çağ
  - Yeni çağ/Modern tarih
  - Yakın çağ /Çağdaş tarih

TARİH BOYUNCA ZAMANIN HESAPLANMASI
• Tarih boyunca takvimler
• Julian ve Gregoryen takvimi

TARİHİ KAYNAKLAR

DÜNYADA ÜNLÜ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI

ÜLKEMİZİN BÖLGESİNDEKİ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI

TARİHİ DÖNEMLER

Zaman dilimleri

Düşün ve cevapla:

- Doğduğunuz yılın hangi yüzyıla, hangi on yıla ve hangi bin yıla ait olduğunu belirleyin!
- Bir yılda kaç gün vardır? Yılın başlangıcından doğum gününüze kadar kaç gün geçti?
- Bir on yılda kaç yılın ve bir yüzyılda kaç on yılın bulunduğunu hatırlayın? Ardından, bir binyılda kaç yüzyıl ve kaç yıl olduğunu belirleyin.
- Siz ve anne babanız/velileriniz aynı yüzyılda mı doğdunuz? Aynı milenyumda mı doğdunuz?

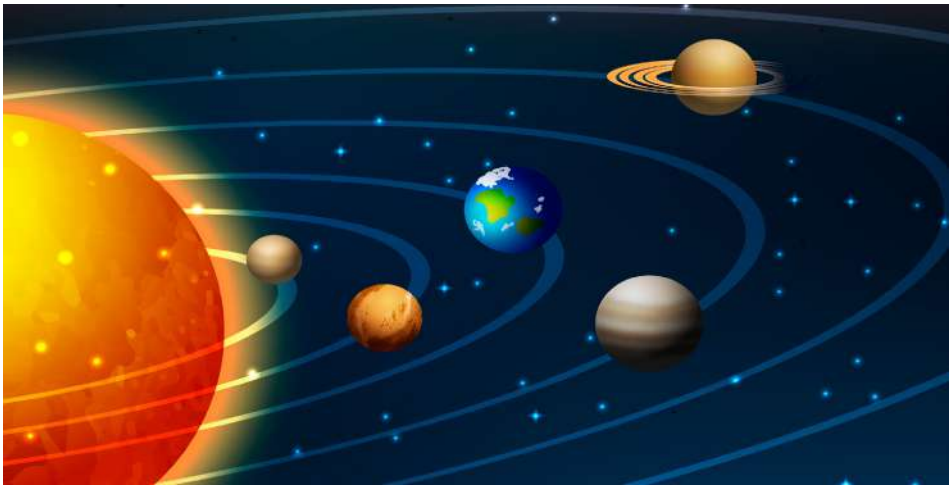

Geçmişi incelemek için, olayların ne zaman gerçekleştiğini bilmek ve olayların uzaklığını bugünün perspektifinden bakıldığında doğru bir şekilde hesaplayabilmek çok önemli olduğu sonucuna vardınız. Örneğin, bir yıl 365 gündür, on yıl birbirini takip eden 10 birer yılı içerir, bir asır ardışık 100 yıllık bir dönemdir (10 on yıl), bir binyıl ardışık 1000 yıllık bir dönemdir (10 ardışık asır).

Kolay ,değil mi? Zaman periyodlarının belirlenmesinin matematikle çok ilgisi olduğunu fark ettiniz. Böylece birinci yüzyıl birinci yılla başlar ve yüzüncü yılla biter, ikinci yüzyıl 101. yılla başlar ve iki yüzüncü yılla biter vb. Sizin için daha açık hale getirmek için somut örnekler üzerinden pratik yapacağız:

Ödev
Gruplar halinde çalışın ve verilen yılların hangi binyıla ve hangi yüzyıla ait olduğunu belirleyin. Yüzyılı belirledikten sonra, yılların hangi on yılda olduğunu da belirleyin. Örneğin, 2022 yılı üçüncü binyıl, XXI yüzyıl ve XXI yüzyılın üçüncü on yılıdır. Aşağıdaki tabloyu tamamlayarak sonraki yıllarda gruplar halinde devam edin.

YIL	BİNYIL	YÜZYIL	ON YIL
1973 yılı			
2000 yılı			
969 yılı			
1014 yılı			
1394 yılı			
168 yılı			

İnsanın geçmişini incelerken, çağ terimiyle sık sık karşılaşacaksınız. Bir çağ, Dünya tarihinde çok uzun bir zaman dilimidir. Kelimenin tarihsel anlamıyla, zamanın hesabı, İsa Mesih'in doğumuna göre iki çağda tanımlanır. İsa Mesih'in doğumundan önce olan olaylar için **bizim çağımızdan** (M.Ö.) önce gerçekleştiğini söylüyoruz. İsa'nın doğumundan sonra meydana gelen olaylar **için bizim çağımızda** (MS'den beri) yaşandığını söylüyoruz. Dünyadaki ülkelerin çoğu bugün bu şekilde zaman sayıyor. Çağımızdan önceki yıllar, en büyüğünden en küçüğüne doğru sayılarak geriye doğru sayılır, örneğin: 225 AD, 224 AD, 223 AD. vb. Çağımızın yıllarını küçükten büyüğe doğru sayarız, örneğin: 2005, 2006, 2007. vb.

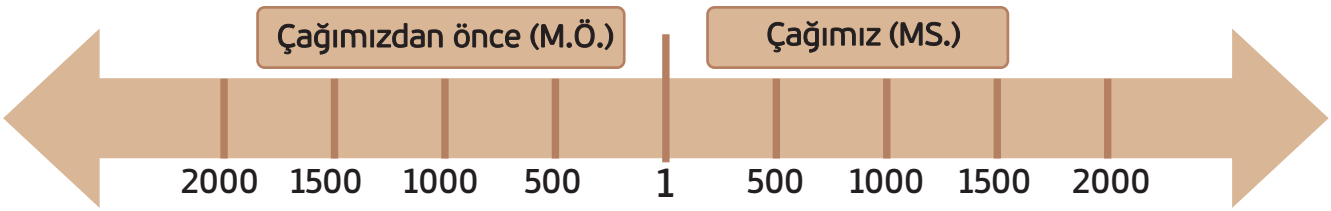

Şekil: Yıllar olarak verilen zaman çizelgesi

1. yüzyıl M.Ö. ve 1. Yüzyıl M.S. arasında"sıfır yüzyıl" yoktur. MÖ 1. yüzyıl 100 yıllarına kadar olan dönemi kapsar. 1 M.Ö. 100 kadar olan dönemi kapsar. 1 M.Ö. MÖ diğer yüzyıllar da aynı modeli izler. Hava sıcaklığını ölçmeye çok benzer, sadece sıfır derece yoktur. Eksi sayı ne kadar yüksek olursa, sıcaklık o kadar düşük olur.

Tarihsel bir bakış açısıyla, çağımızdan önceki sayı ne kadar yüksekse, o kadar uzak bir geçmişten söz ediliyor. Çağımızda asırlar birinci yılın 1 Ocak'ından başlar ve 31 Aralık'ta yüzün yuvarlanmasıyla sona erer. Örneğin, 20. yüzyıl 1 Ocak 1901'de başlar. ve 31 Aralık 2000'de sona erer.

Ödev

Ünlü tarihi figürleri ait oldukları yüzyılla zaman çizelgesinde eşleştirin. Öncesinde hangi zaman diliminde çalıştığını araştırın.

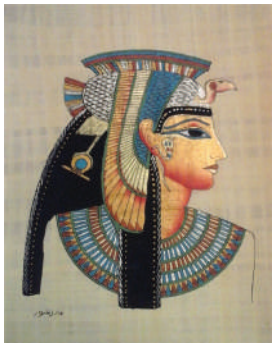

Kleopatra
(Mısır kraliçesi)

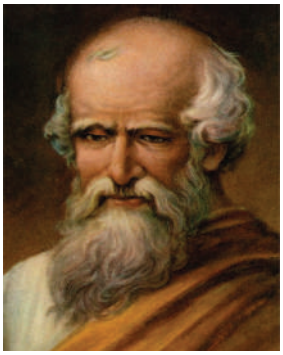

Arşimet
(eski matematikçi)

Rahibe
Teresa
(misyoner ve
insani)

Fernando
Macellan)
(denizci ve
araştırmacı)

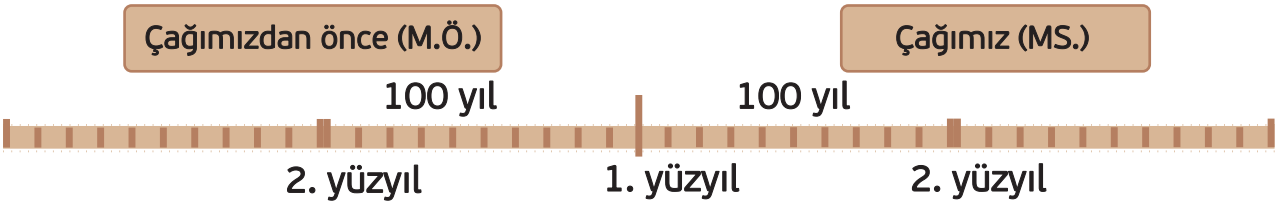

Yüzyıllarda sunulan bir zaman çizelgesi

Sorular:

1. Bugün hangi yüzyılda ve hangi binyılda yaşıyoruz?
2. Tarihte zaman dilimleri nasıl tanımlanır?
3. *Çağımızdan önce ve çağımızdan bu yana* meydana gelen önemli bir tarihi olayı listeleyin.

Geçmişin bölünümü

Düşün ve cevapla:

- Şu atasözünü açıklayın: "Tarih hayatın öğretmenidir."
- Neden öyle denir?

Tarih olmasaydı, geçmişimizin kahramanları olan ecdadımızın en güzel eserlerini, onların hayatındaki en önemli şeyleri bilemezdik. Tarih olmadan dünyanın nasıl değiştiğini ve nasıl değişebileceğini öğrenemeyiz. Aslında geçmişi incelemek ve anlamak, bugünü anlamamıza ve kendimiz için daha iyi yaşam koşulları yaratmamıza yardımcı olur.

Tarih kelimesi, geçmişte olan bir şeyi, geçmiş olaylar, oluşumlar ve insanların yaşamlarında ve faaliyetlerindeki değişiklikleri açıklamak için kullanılır. Bu aynı zamanda, insanın başlangıcından günümüze kadar insan toplumunun geçmişini inceleyen bilimin adıdır. tarihin geçmişle ilgili bilgileri ifade eden bir terim olduğu anlamına gelir.

İnsanın geçmişi iki ana döneme ayrılır: **tarihöncesi** ve **tarih.**

Tarih öncesi birkaç milyon yıl sürdü. Tam olarak ne zaman başladığı tespit edilemese de tarihöncesinin insanın ortaya çıkışından yazının icadına kadar olan dönemi kapsadığını biliyoruz.

Tarih, yazının icadından günümüze kadar olan dönemi kapsar.Tarih M.Ö. yaklaşık 4000 yıl öncesinde başlamıştır ve hala devam ediyor.

Düşün ve cevapla:

- Tarihin dönemi bugüne kadar toplamda kaç yıl sürmektedir?

Tarih öncesi

Tarih öncesinin insanlık tarihinin en uzun dönemi olduğundan bahsetmiştik. Bu uzun zaman diliminde günümüz insanının en eski ataları ortaya çıktı. Tarih öncesi insan bir toplayıcı ve avcıydı. Sonra bitki yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başladı. Ateş, yay, ok ve çeşitli aletleri kullanmayı öğrendi. Tarihöncesinin en eski döneminde taş aletler ve silahlar kullanan insan, daha sonra metali keşfetti. Bu uzun dönemden çok az kalıntı korunmuştur: taş aletler, silahlar, yerleşim yerleri, kemikli mezarlar, kap parçaları ve başka. Tarih öncesi çağlarda insanın yaşamını yalnızca maddi kalıntılardan öğreniyoruz.

Son başlıkta, yavaş ve kademeli olarak gerçekleşen insanın evrim sürecinden bahsettik. Ülkemizin toprakları da eski çağlardan beri gelişiminin kanıtlarına sahiptir. İnsanın belirli bir dönemde hangi araçları kullandığına göre tarihöncesi taş ve metal çağı olarak ikiye ayrılır.

Muhtemelen kendinize, günümüzün teknoloji ve dünya ile iletişim çağında anlaşılmaz olan birçok soru soruyorsunuz. Örneğin: insanlar nasıl yaşadı? Ne yediler? Habitatları neye benziyordu?

Taş Devri

Taş devri olarak adlandırılan en eski ve en uzak devirde, insanlar taşı iş için bir alet olarak ve doğada buldukları gibi kullandılar. Daha sonraları yüzyıllar ve yıllar sonra taşı işlemeyi ve ihtiyaçlarına göre çeşitli şekiller vermeyi öğrendiler. Taştan bıçak ve balta yaptılar. Hayvanların kemiklerini de kullanmışlar, onlardan sivri uçlar, iğneler ve süs eşyaları yapmışlardır.

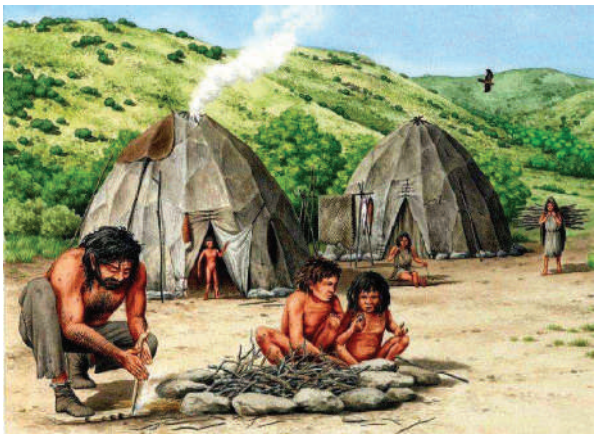

Taş, kemik ve hayvan derisinden yapılmış tarih öncesi nesneler

Başlangıçta, ilkel insanlar küçük gruplar halinde mağaralarda yaşıyorlardı. Avladıkları hayvanları ve doğada buldukları bitkilerin meyvelerini ve köklerini yediler.

Sizce konuşmanın ortaya çıkışı neden ilk insanlar için en önemli ilerlemelerden biriydi?

İlkel insanlar avcı olduklarından dolayı, vahşi hayvanlar korkusu ve yemek alma korkusu onlar için büyük bir sorundu. Ayrıca doğa olaylarından korkuyorlardı, çünkü varlıklarını nasıl açıklayacaklarını bilmiyorlardı.

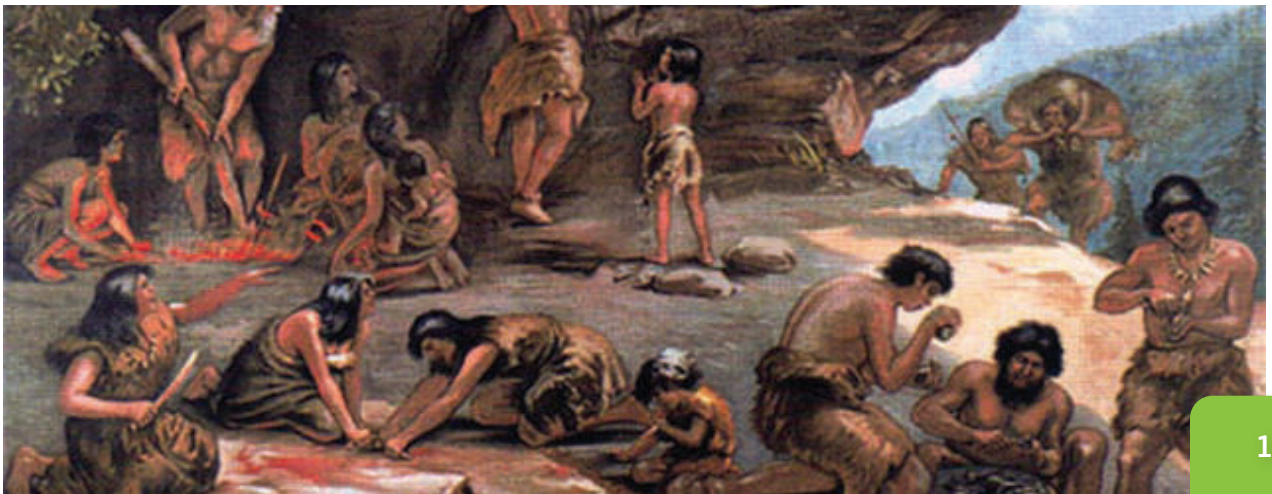

Araştır

İlkel insanlar ateşi nasıl keşfetti?

İlk başta insanların ateşten koşup saklandığını fark ettiniz ve daha sonra ne kadar yararlı olduğunu keşfettiklerinde, onu korumaya başladılar. İnsanlar kuru dalları ovalayarak veya taşlardan kıvılcımlarla kendi ateşlerini başlatmayı öğrendiler. O kadar basit olmamasına rağmen, başarılı oldular. Zaten et kızartabilir, daha soğuk bölgelere taşınabilir, nesnelerin şeklini ısıtarak değiştirebilir, pişirdikleri kilden gemiler yapabilir duruma geldiler. Ateşin keşfi toplumun gelişimini büyük ölçüde etkiledi. İnsanlar ikamet yerlerini değiştirmek, hayvanları evcilleştirmek ve yetiştirmek ile avcılardan çobanlara yavaş yavaş değişmek için konutlar inşa etmeye başladılar.

Bunu biliyor muydun

Eski zamanlarda insan tarafından evcilleştirilen ilk hayvan köpekti. En iyinin dışında, köpek aynı zamanda insanın en eski arkadaşıdır.

Tarih öncesi çobanlar ve çiftçiler

Bir mahallenin yeniden yapılandırılması (Kemikler Körfezi - Ohri)

İlk çiftçiler ve çobanlar kara ve su (çatı konutları), daha sonra dallardan ve çamurdan yapılmış basit evler üzerinde kalıcı konutlar inşa ettiler.

İnsanlar herkesin akraba olduğu daha büyük topluluklarda yaşamaya başladılar. Bu tür topluluklara cins denir. Bir cinsin ortak bir atadan türediği düşünülüyordu. Bu orijinal topluluklarda tüm insanlar eşit olmasına rağmen, anne, kadın bu topluluklarda özellikle önemli bir yere sahipti ve büyük saygı gördü.

Daha fazla bilgi edin

Kadınların başrolde olduğu bu tür insan topluluklarına anaerkillik denir. Erkeklerin başrol oynadığı insan topluluklarının isimleri nelerdir?

Tekerleğin keşfi, tarih öncesi insanların yaşadığı toplulukların daha hızlı gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Taş devri çarkı, çömlek yapımında çark olarak kullanıldığı için toplumun gelişmesinde önemli bir rol oynamamıştır. İnsanların hayatını kolaylaştıracak ve toplumun hızlı gelişimine katkıda bulunacak bir buluş olarak geliştirilmesi ise çok sonraları oldu.

Kil kaplar yapmak için tekerlek

Çanak çömlek tekerleği

- Uzak geçmişteki insanlar neden konutlarını su üzerine inşa ettiler? Kendilerini neyden koruyorlardı?
- Verilen fotoğraflara göre Taş Devri'ndeki insanlar için bir gün hayal edin ve anlatın.

Sorular:

1. Tarih öncesi nasıl bölünür? Neden bu şekilde bölünmüştür?
2. Taş Devri'nin en büyük keşifleri nelerdir?
3. Konuşmanın kullanımı Taş Devri insanlarının yaşamlarını nasıl etkiledi?
4. Tarihte insanların hayvancılık ve tarımla uğraşmaya başlamalarına ne katkıda bulunmuştur?

Metal zamanı

Tarih öncesi çağlarda insanlar, işlemek için uygun bir taş ararken, metalleri elde ettikleri çeşitli cevher türlerini tesadüfen buldular. Bu nedenle tarih öncesinin bu daha gelişmiş dönemine metal zamanı denir.

Her şeyden önce bakır buldular ve ondan alet ve silah yapmaya başladılar. Sorun, bakırın çok yumuşak olmasıydı, bu nedenle ondan yapılan nesneler kolayca bükülebiliyordu. Yeni metal arayışı, ilk insanları kalaya yöneltti. Kalayı bulduklarında, insanlar onu bakırla karıştırmaya başladı ve yeni ve daha güçlü bir metal - bronz elde ettiler. Bronz aletler ve silahlar daha güçlü ve daha dayanıklıydı. İnsanlığın tarih öncesi çağlardaki en büyük ve en hızlı gelişimi, demirin keşfi ve kullanımından kaynaklanmıştır

Metalden yapılmış tarih öncesi nesneler

Düşün ve cevapla:

- Tarih öncesi çağlarda metallerin insan yaşamındaki rolü neydi?
- Buluşları ne gibi değişikliklere neden oldu? Evde ve okulda sahip olduğunuz bazı metal nesneleri adlandırın. İnsan bugün metallerin kullanılmadığı bir hayat hayal edebilir mi?

Demirin keşfi ve kullanımı, o zamana kadar ilkel insanlar tarafından kullanılmayan iş aletlerinin yapılmasını mümkün kıldı. Özellikle saban ve hayvanlar tarafından çekilen demir pulluk gibi aletler mükemmelleştirildikten sonra daha derine sürülmüş ve toprak daha fazla tahıl ve daha fazla meyve vermiştir. Tarım ve hayvancılık halkın başlıca uğraşları haline geldi, ancak el sanatları ve ticaret de gelişti. İnsanların hayatı çok daha kolay ve güvenli hale geldi. Tekerleğin iyileştirilmesi, insan uygarlığının gelişimindeki en önemli başarılardan biri olarak kabul edilir, çünkü bir aksa bağlı tekerlekler birçok zanaatta kullanılmaya başlandı, ancak aynı zamanda ulaşımı da kolaylaştırdı.

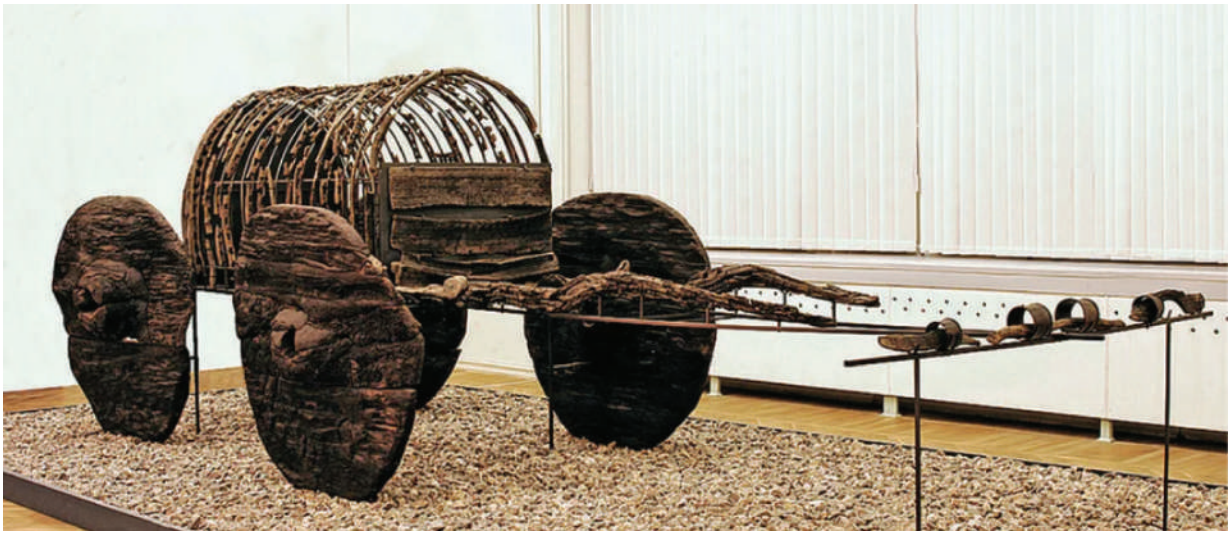

Tarih öncesi taşıma arabası

Bunu biliyor muydun
2002 yılında Sloven arkeologlar, Ljubljana'nın yaklaşık 20 kilometre güneydoğusunda tahta bir tekerlek keşfettiler.
Tekerleğin yaşının 5100 ile 5350 arasında olduğu belirlendi. Bu, onu dünyanın şimdiye kadar bulunan en eski tekerleği yapar.

Ustalar balta, çapa, mızrak ve diğer gerekli aletler gibi çeşitli aletler üretmeye başladılar.

Fazla ürünleri tarım ve hayvancılık ürünleriyle değiştirmeye başladılar, örneğin mızrakları tahılla, koyunları tahılla ve benzerleriyle değiştirdiler. Ürün ürün takası yapılmıştır. Bu dönemde insanlar artık akraba halinde değil, birkaç farklı aileden oluşan ve daha geniş bir bölgeyi işgal eden kabileler halinde yaşıyorlardı.

Sorular:

1. Metal zamanı neden böyle adlandırılıyor?
2. Metallerin keşfi toplumun gelişimine nasıl katkıda bulundu?
3. O dönemde en çok hangi ekonomik dallar gelişti?

Yazının ortaya çıkışı

İnsanların karşılıklı anlaşmaları için konuşma ve yazma en önemli şeylerdir. Bunlar İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerdir. Tarih öncesi insanı, uzun yıllar öncesinde başarılı bir av hakkında veya yaşadıklarıyla ilgili bir olay hakkında bilgiyi kaldığı yerin bir işareti olarak, bırakmaya çalışmıştır.

Bu izleri mağara duvarlarına, kayalara ve ardından kil tabletlere yaptığı çizimler, resimler şeklinde bırakmıştır.

Tarih öncesi mağara boyama

Tarih öncesi mağara boyama

Tarih öncesi çağlardan oyma kaya çizimleri

Böylece Eski Doğu ülkelerinde ilk kez ortaya çıkan yazılar yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı.Bu yaklaşık 4000 yıl önce oldu.

Resimli yazı ilk olarak Mezopotamya ve Mısır'da ortaya çıktı. Resimli yazı, tek bir düşünceyi ifade etmek için mantıksal bir bütün halinde birbirine bağlanan küçük çizimlerden oluşuyordu. Yavaş yavaş, bazı çizimlerin yerini tek bir işaret aldı veya karışık çizimler ve işaretler kullanıldı. Taşa boyanmış veya papirüs üzerine yazılmış Mısır hiyeroglif yazısı böyleydi.

Taş ve papirüs üzerine yazılmış Mısır hiyeroglifleri.

Çivi yazısı Mezopotamya'da geliştirildi.Orada keskin bir cisimle kil tabletlere yazdılar. Resimli işaretler yavaş yavaş çiviler şeklini aldı, ardından da çivi adını aldı.

Kil tablette eski çivi yazısı

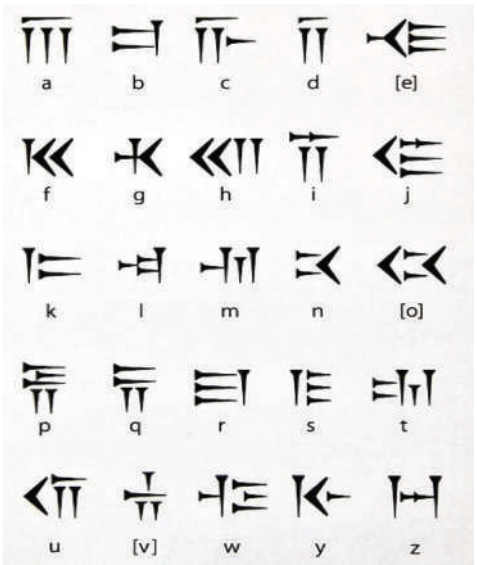

Gelişmiş çivi yazısı

Daha sonraları Fenikeliler tarafından icat edilen sesli yazı ortaya çıktı. Bu mektup en basitiydi ve diğer harflerin (Yunan, Latin ve Kiril) oluşmasının temelini oluşturdu. Genelde kil tabletlere ve daha sonra papirüs ve parşömen üzerine yazılmıştır.

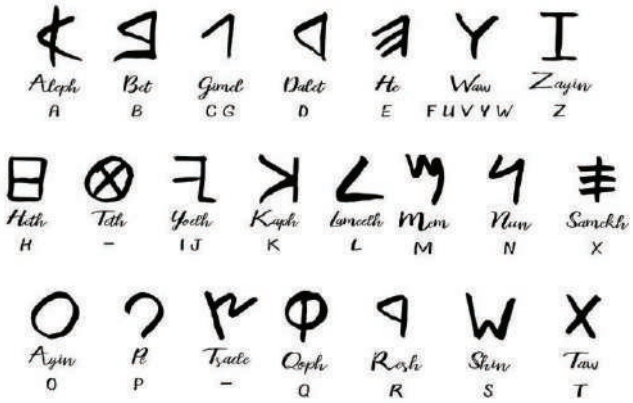

Fenike fonetik yazı

Bunu biliyor muydun
Gezegenimizde hala yazı kullanmayan birkaç kabile var.

Aktif ol

Önce adınızı yazmaya çalışın ve ardından çivi yazısı veya Fenike yazısının görüntülenen harflerini (seslerini) kullanarak bir cümle kurun.

Sorular:

1. Tarih öncesi insan nasıl bir şey hakkında bilgi olarak iz bırakmıştır?
2. İlk harf nerede göründü?
3. En eski yazı nasıl bir biçim aldı?
4. Çivi yazısı nerede ortaya çıktı ve neden bu ismi aldı?
5. Fenike alfabesinden hangi yazılar geliştirildi?

Tarih

Yukarıda ,tarihin mektubun bulunmasından günümüze kadar olan dönemi kapsadığından bahsetmiştik. Tarih M.O. 4000 yıllarında başlamıştır ve hala devam ediyor. Tarih dört ana döneme ayrılır: Eski Çağ, Antik Tarih, Orta Çağ/Orta Çağ, Yeni Çağ/Modern Tarih ve Yakın Zamanlar/Modern Tarih.

Eski/Antik Tarih yüzyılı, ilk yazının bulunmasıyla başlayan ve MÖ 5. yüzyılda Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte sona eren tarihi bir dönemdir. Bu döneme Antik tarih da denir. Bu dönemde, büyük nehirler boyunca ilk devletler ortaya çıktı, ancak aynı zamanda birçok kültür ve medeniyet gelişti. Antik tarih dönemde felsefe, matematik gibi bilimler ortaya çıkarken sanat da geride kalmaz. Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne neden olan halkların büyük göçü ile sona eren büyük krallıklar ve imparatorluklar dönemidir de. Eski yüzyılda insanlık yeni icatlarla çok ilerlemiş olmasına rağmen, ilk devletlerin ortaya çıkması insanlar arasında eşitsizliğe neden olmuştur.

Giza'daki Piramitler ve Sfenks(Mısır)

Büyük İskender

Roma Kolezyumu

Gladyatör dövüşleri

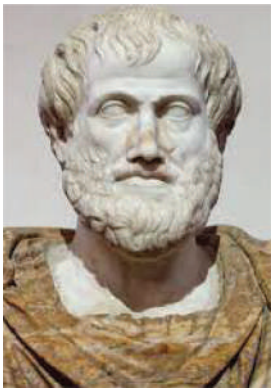

Aristo

(ünlü antik Yunan filozofu)

Antik Roma'dan giysi ve nesneler

Daha fazla bilgi edin

Antik Dünyanın Yedi Harikasını araştırın ve bir sunum veya albüm hazırlayın.

İnsanlık tarihinde Orta Çağ/Orta Çağ, Büyük Göç ile başlar ve yaklaşık on yüzyıl sürer. Dinler, toplumdaki davranış kurallarını belirleyen Orta Çağ'da insanların hayatında çok önemli bir rol oynadı. İnsanlar arasında büyük bir eşitsizlik, birçok savaş ve hastalık dönemiydi. Bir önceki konuda İnsanlığa faydaları olarak, büyük coğrafi ve bilimsel keşiflerden bahsetmiştik.

Kristof Kolomb'un yeni kıtanın yerli nüfusu ile ilk buluşması – Amerika

Marco Polo - Venedikli tüccar araştırmacı ve yazar

Bir ortaçağ şövalyesi

Orta Çağ'dan kalma giysiler ve nesneler

Bunu biliyor muydun
Orta Çağ'da Güneş ve diğer gezegenlerin gezegenimiz Dünya'nın etrafında döndüğü düşünülüyordu. Nikola Kopernik, gezegenlerin aslında Güneş'in etrafında döndüğünü kanıtlayan bilim adamıydı.

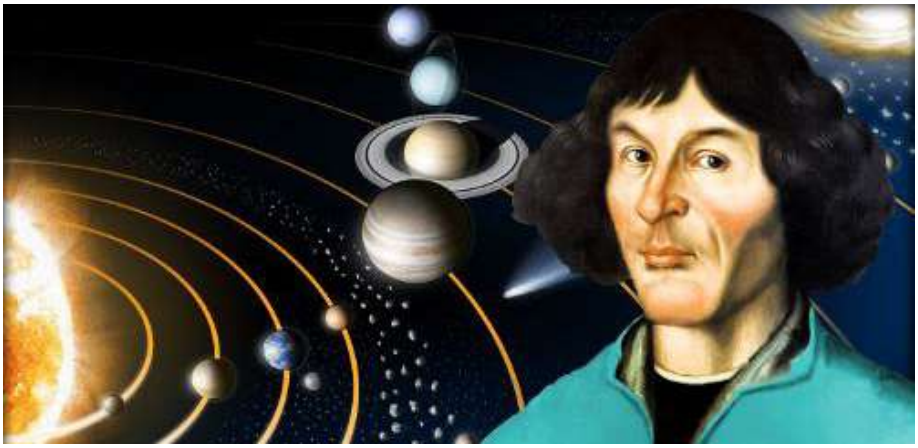

Görev
İnternetten ve diğer kaynaklardan, coğrafi keşiflerin yanı sıra Orta Çağ'da hangi keşiflerin gerçekleştiğini araştır

Yeni yüzyılın/modern tarihin başlangıcı, buhar motorunun keşfiyle başlar ve tarihsel olarak Birinci Dünya Savaşı ile sona erer. Yeni devletlerin ortaya çıkışı karakteristiktir, birçok ayaklanma ve devrimin yanı sıra ,birçok icat da toplumun büyük ilerleme kajdetmesine neden olacaktır. Elektriğin keşfi, telefon, otomobil ve daha birçok icat, muazzam ve hızlı ilerlemeye neden olacaktır. Ne yazık ki, bu icatlardan bazıları sonraki savaşlarda kullanılacaktı.

Bu dönem için büyük önem taşıyan insan hak ve özgürlükleri ile işçi hakları mücadelesidir.

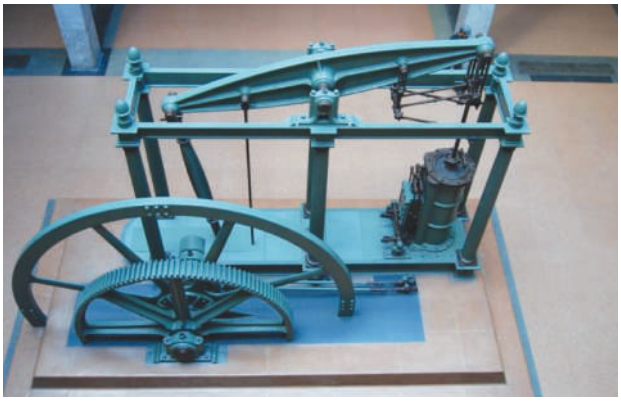

İlk buhar motoru

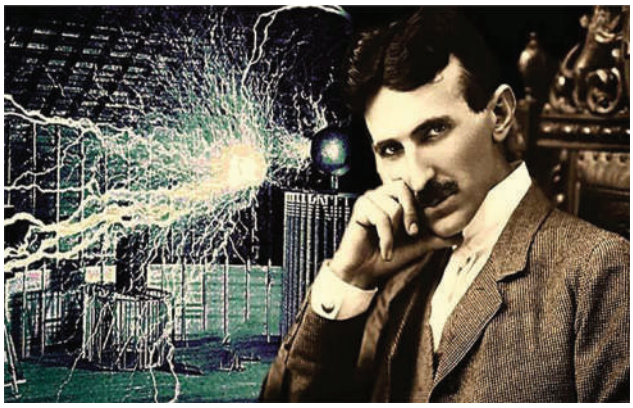

Nikola Tesla - elektriğin mucidi

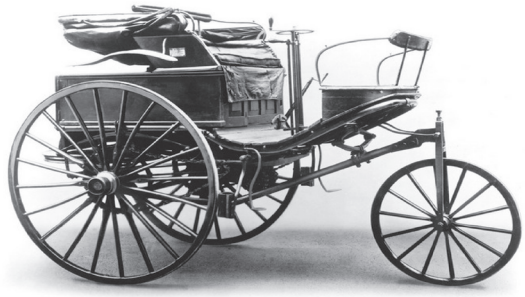

İlk benzinli araba (1886)

Marie Curie - Polonyalı bilim adamı,
iki Nobel Ödülü Bilim ödülü sahibi

Araştır

Gruplara ayrılın. Her grubun yeni yüzyılın icatlarını araştırmasını sağlayın:
- telefon
- elektrik
- ilk uçak
- araba

Bir sunum yapın ve ardından sınıfa sunun

Yakın zaman veya modern tarih, Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar insanların yaşamlarındaki olayları ve yaşananları kapsar. Bu dönem diğerlerine göre en kısa, sadece yüz yıl olmasına rağmen, gelişmelerin hızı ve miktarı çok büyük ve yıldırım hızındadır. Yüzyıl öncesinin insanlarının hayal bile edemediği, teknik ve teknolojinin, kültür ve sanatın güçlü gelişimi yaşanmıştır. İnsan, ilgi alanlarının sınırlarını genişletti ve uzayı keşfetmeye başladı. Küresel iletişim, bilgi teknolojisi, İnternet ve İnternet ağlarının gelişmesiyle çok daha kolay ve hızlı hale geldi.

İlk televizyon

Akıllı televizyon

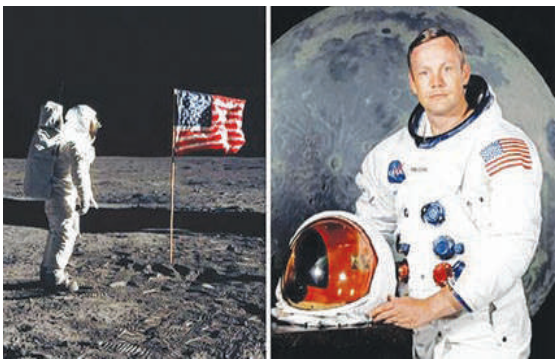

Neil Armstrong - aya ilk ayak basan astronot

Valentina Tereshkova - uzaya çıkan ilk kadın astronot

Dijital teknolojinin gelişimi ve internet

Dünya yörüngesindeki bir uydu

Araştır

Gruplara ayrılın. Her grubun en son yüzyılın icatlarını araştırmasını sağlayın:
- televizyon
- akıllı telefon
- internet
- elektrikli araba

Bir sunum yapın ve ardından sınıfa sunun.

Tablonun, her bir tarihsel dönemi ve tarihsel dönemi neyin karakterize ettiğini hatırlamanıza yardımcı olmasına izin verin:

1. Yıl, Hazreti İsa'nın Doğumu

YENİ DÖNEM ÖNCESİ		**YENİ ÇAĞ**			
TARİHÖNCESİ		**TARİH**			
Taş Devri	Metal zamanı	Eski Çağ/ Antik Tarih	Orta Çağ/ Orta Çağ	Yeni Çağ/ Modern Tarih	Yakın zamanlar/ çağdaş tarih XX, XXI... yüzyıl
- taş aletler - mağaralarda yaşam - ateş ve konuşma icadı	-metal aletler -evlerde ve yerleşim yerlerinde yaşam -hayvancılık, tarım ve ticaretin gelişmesi -mükemmelleştirilmiş tekerlek	- Roma İmparatorluğu'nun çöküşü - ilk devletlerin ortaya çıkışı - yeni çağın başlangıcı	- yeni ülkelerin coğrafi keşifleri - halkların göçleri -dinin hakimiyeti	- buharlı lokomotif, elektrik, telefon, araba ve aşıların keşfi - insan hakları mücadelesi	- iki dünya savaşı -uzay araştırması -bilgisayar biliminin gelişimi -tıp, spor ve sanatın gelişimi -insan haklarında ilerleme -

İnsanlığın ortaya çıkışı

Yazının ortaya çıkışı

Sorular:

1. Tarih ne zaman başlar?
2. Tarih hangi dönemlere ayrılır?
3. Aşağıdakilerin özelliğinin ne olduğunu belirtin:

- eski çağ
- orta çağ
- yeni çağ
- yakın zamanlar

4. Zaman çizelgesinin her bir tarihsel dönemine hangi ünlü kişileri, olayları veya keşifleri ekleyebileceğinizi düşünün:

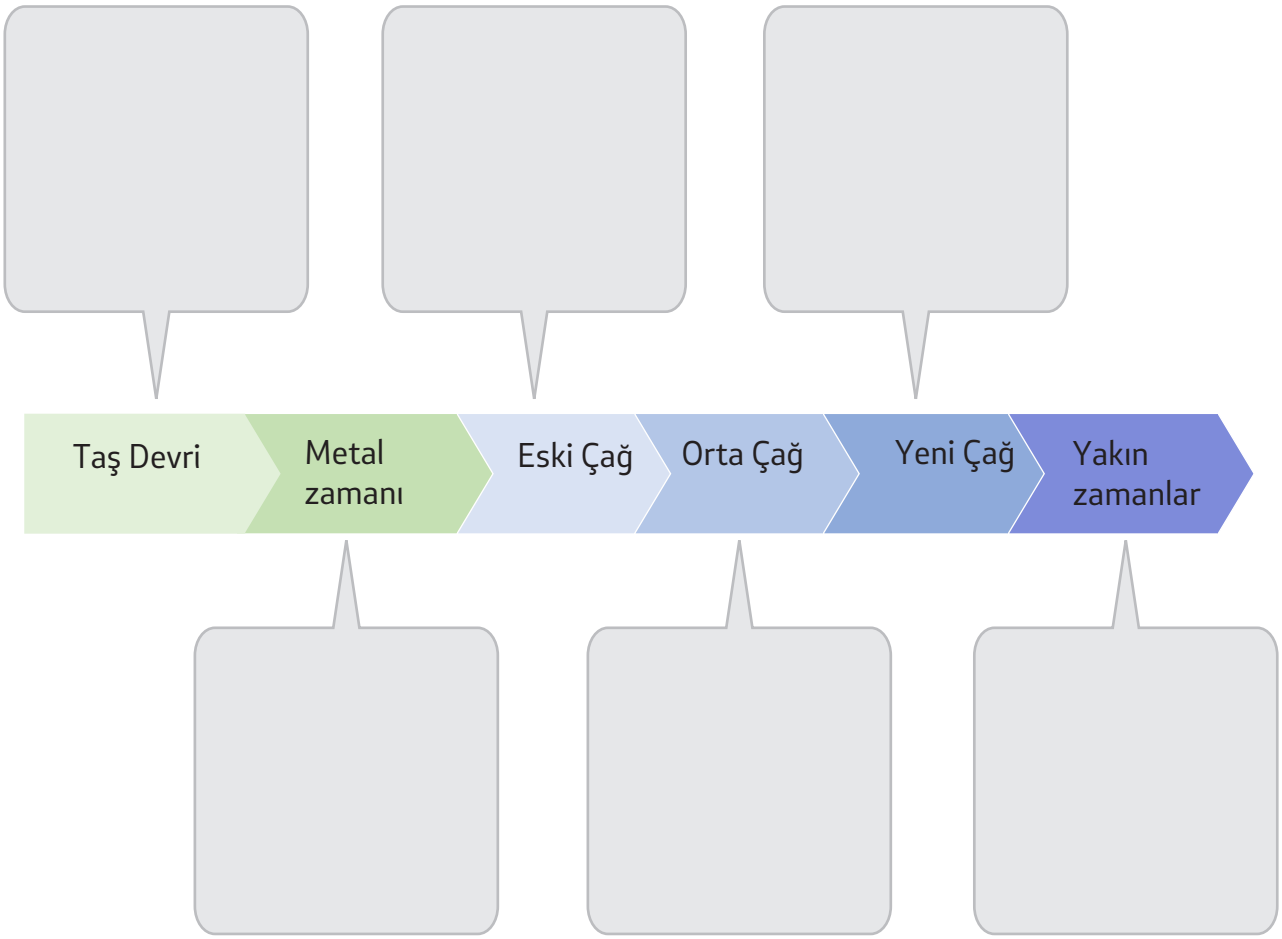

TARİH BOYUNCA ZAMANIN HESAPLANMASI

Tarih boyunca takvimler

Şimdiye kadar, geçmişte yaşanmış olaylardan bahsederken, bunların gerçekleştiği yeri ve zamanı bilmek çok önemli olduğunu öğrendik. Geçen süre günler, aylar, yıllar, yüzyıllar, binyıllar, çağlar olarak sayılır...

Şu anda, takvim yılı 1 Ocak'ta başlıyor ve 31 Aralık'ta sona eriyor.

Acaba geçmişte böyle miydi?

Yılları saymaya başladıkları andan itibaren önemli bir olay aldıkları için geçmişte, her kültür zamanı farklı hesapladı. Tarihçiler, belirli bir olaya ilişkin belgeleri araştırırken, farklı belgelerde farklı yıllarla karşılaşırlar. tam olarak hangi döneme ait olduğunu belirlemek için, kullanılan takvime göre kendilerini yönlendirir ve şu anda kullandığımız takvimle karşılaştırırlar.

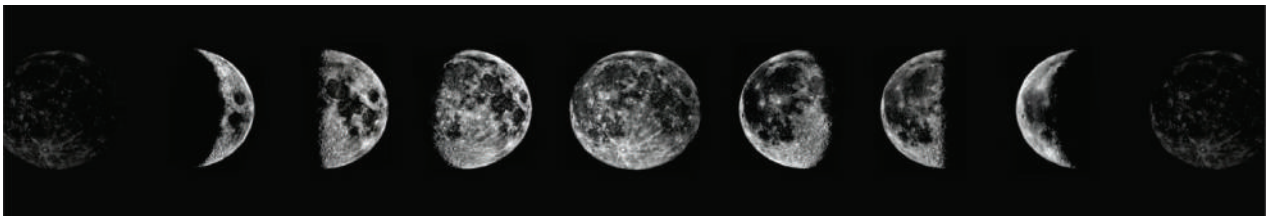

Mısır takvimi

Mısır takvimi ilk olarak kabul edilir. Eski Mısırlılar ilk önce ayın menaslarına dayanan bir ay sistemi kullandılar, böylece zaman bir dolunaydan diğerine sayıldı.Her üç dolunayda bir Nil Nehri taşarak toprağı verimli hale getirdiğinden, pek çok kutlama ve ritüele vesile oluyordu. Bu durumda gökbilimcileri, her 12 ayda bir Sirius belirirıverdiğini anladılar ve bu bu yüzden aradaki süreyi bir "yıl" olarak adlandırdılar ve 12 aylık bir menüye karşılık gelen 365 güne böldüler. İlginçtir ki Mısırlılar her firavunla birlikte yılları baştan saymışlardır.

Daha fazla bilgi edin

Firavunlar Mısır hükümdarlarıydı. Ölümden sonra firavunun öbür dünyada yaşamaya devam edeceğine inanılıyordu. Bu nedenle çeşitli nesneler ve yiyeceklerle birlikte gömüldüler. Sıradan insanlar firavunların tanrı olduğuna inanılıyordu.

En eski Asur takvimi

Asur takvimi, Aşur'daki ilk tapınağın inşasıyla başlayan bir ay takvimidir. Bu takvime göre yeni yıl, baharın ilk belirtileriyle başlar ve bugüne kadar böyle kutlanır. Asurlular antik çağda oldukça gelişmiş bir kültürdü ve Eski Dünyanın yedi harikasından birini yarattıklarına inanılıyor. Aşağıdaki tabloda yılın aylarını nasıl hesapladıklarını görebilirsiniz.

Mevsim	Ay	Çevirisi	Anlam	Yetkili tanrı	Gün sayısı	Gregoryen ayı
İlkbahar	ܢܝܣܢ	Nisan - Nison	mutluluk ayı	Enlil	31	mart/nisan
	ܐܝܪ	Yar - İyar	aşk ayı	Haya	31	nisan/mayıs
	ܚܙܝܪܢ	Hzeran - Hziran	inşaat ayı	Sin	31	mayıs/haziran
Yaz	ܬܡܘܙ	Tamuz	hasat ayı	Tamuz	31	haziran/ temmuz
	ܬܒܐ/ܬܒܚ	Tdabah (Ab)-Tibach (Ob)	meyve olgunlaşma ayı	Şamaş	31	temmuz/ağustos
	ܐܠܘܠ	Elol-Ilul	ekim ayı	İştar	30	ağustos/eylül
Sonbahar	ܬܫܪܝܢ ܐ	Tişrin I	bağış ayı	Any	30	eylül/ekim
	ܬܫܪܝܢ ܒ	Tişrin II	gömülü tohumları uyandırma ayı	Marduk	30	ekim/kasım
	ܟܢܘܢ ܐ	Canon I (Kisleu))	gebe kalma ayı	Nergal	30	kasım/aralık
Kış	ܟܢܘܢ ܒ	Canon II (Teb)	dinlenme ayı	Naşo	30	aralık/ocak
	ܫܒܛ	Şvat/Sebat (İşvit)	sel ayı	Raman	30	ocak/şubat
	ܐܕܪ	Adar-Odar	kötü ruhlar ayı	Rohati	29	şubat/mart

Ödev

Ayların adlarının anlamlarını okuyun ve neden bu şekilde adlandırıldığını düşünün?

Yahudi takvimi bir ay-güneş takvimidir, yani aylar aya, yıllar ise güneşe göredir. Takvim yılı, her biri 29 veya 30 günlük 12 aydan oluşur aylar ise periyodik olarak eklenir. Yahudi takvimine göre her ayın başlangıcı, yeni bir ayın görünümüne dayanmaktadır. Bu takvim çok karmaşıktır ve bir günün hesaplanması özellikle ilginçtir. Bu takvime göre günün belirli bir süresi yoktur ve gün batımından gün batımına kadar sayılır. Bu, saatlerin hesaplanmasını zorlaştırır, çünkü gün batımı yılın belirli dönemlerinde daha erken ve diğerlerinde daha sonra gerçekleşir. Yahudiler hala bu takvimi dini amaçlarla kullanıyor.

No.	YAHUDİ TAKVİMİ	SÜRE
1	nisan	30
2	iyar	29
3	sivan	30
4	tamuz	29
5	av	30
6	elul	29
7	tişri	30
8	heşvan	29
9	kislev	30/29
10	tevet	39
11	şvat	30
12	adar	29/(30)
TOPLAM		354/(355)

Uygun aylarla Yahudi takvimi

Müslüman takvimi veya İslami takvim, birçok Müslüman ülkede resmi kullanımda olan ve tüm Müslümanlar tarafından dini bayramların belirlenmesinde kullanılan bir kameri takvimdir.

Takvim, on iki aydan oluşan kameridir ve yıl yaklaşık 354 gün sürer. Kameri yıl, güneş yılından 11 gün daha az olduğu için, İslami bayramlar, takvimlerine göre sabit tarihlerde kutlansalar da, Gregoryen takvimine göre takip eden her güneş yılından genellikle 11 gün önceye taşınırlar.

Takvimin ilk yılı 622 yılıdır ve Hicret olarak adlandırılır.Bu Hz.Muhammed'in Mekke'den Medine'ye taşındığı yıldır, bu nedenle takvim bu olaydan sonraki yılları sayar.

Haftanın ilk günü Pazar. İslami takvime göre günler gün batımıyla başlar. Müslümanlar Cuma gününe denk gelen "toplanma günü"nde öğle saatlerinde bir camide namaz kılmak için toplanırlar. Bu nedenle, Cuma dinlenme günü olarak kabul edilir ve Cumartesi genellikle ilk iş günüdür.

Ödev

- Müslüman takvimine göre şimdi hangi yıl olduğunu belirleyin?
- Müslüman takvimine göre içinde bulunduğumuz ayın adı nedir?

Sorular:

1. Tarihte hangi takvimler vardı?
2. En eski takvim hangisidir?
3. Aylar hangi takvimde uygun gelen bir tanrıyla ilişkilendirildi?
4. Yahudi takviminde gün nasıl hesaplanır?
5. Hicri takvimdeki günler hangi olaydan itibaren sayılmaya başlandı?

Julian ve Gregoryen takvimi

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Hıristiyanlar zamanı İsa Mesih'in doğumundan itibaren hesaplarlar. Bugün dünyadaki çoğu ülke, İsa Mesih'in doğumundan itibaren geçen zamanı saymakta ve İsa Mesih'in doğumundan önce ve sonra geçmişteki olayları belirlemektedir.

Düşün ve cevapla:

Bazı ülkeler neden en büyük Hıristiyan bayramlarını farklı tarihlerde kutlar:

Noel ve Paskalya? Neden tüm Hristiyanlar Noel'i aynı gün kutlamıyor?

Jülyen takvimi, Roma imparatoru Gaius Julius Caesar tarafından tanıtıldı ve yeni Gregoryen takviminin tanıtıldığı 16. yüzyıla kadar tüm Avrupa'da kullanıldı. Jülyen takvimine göre yıl 1 Ocak'ta başlar ve tam olarak 365 gün 6 saat sürer. Her dört yılda bir artık yıl olarak kabul edilir ve 366 günden oluşur. Zamanla, Julian ve Gregoryen takvimleri arasındaki fark 13 güne ulaştı ve 2100 yılında 14 gün olacak. Jülyen takvimi bugün Makedon Ortodoks Kilisesi de dahil olmak üzere bazı Ortodoks kiliseleri tarafından kullanılmaktadır. Gregoryen ve Julian takvimleri arasındaki fark, Gregoryen'in her 400 yılda bir 97 artık yılı ve Julian'ın ise 100'ü bulur.

Gregoryen takvimi adını Papa Gregory'den almıştır ve bugün dünyanın hemen her yerinde geçerli bir takvimdir. 1582'de kullanıma girdiğinde güneş yılından 10 gün çıkarıldı. Böylece, Jülyen takviminin son günü 4 Ekim 1582 ve Gregoryen takviminin ilk günü 15 Ekim 1582 idi.

Gregoryen takvimi, Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüşüne bağlı olarak bir güneş takvimidir. Miladi takvime göre her yıl 365 gün, her gün 24 saat, her saat 60 dakika, her dakika 60 saniyedir. Yedi günlük süreye bir hafta denir.

Julian 1582		Ekim			Gregoryen 1582	
Pazartesi	**Salı**	**Çarşamba**	**Perşembe**	**Cuma**	**Cumartesi**	**Pazar**
	1	*2*	*3*	*4*	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Gregoryen takviminin tanıtıldığı günlerdeki fark

Bunu biliyor muydun
Belirli bir ayda kaç gün olduğunu hatırlamanın kolay bir yolu, iki elinizi yumruk yapıp başparmaklarda birleştirmektir. Daha sonra parmaklar arasındaki kemikler ve girintiler sayılır. Sol elin küçük parmağının kemiğinden başlayarak Ocak ayından itibaren aylar sıralanmıştır. Aralık ayına kadar kemik, göçük, kemik, göçük sayarak. Kemikler 31 günlük ayları, boşluklar 30 günlük ayları temsil eder (Şubat hariç).

Bazen, diğer ülkelerde olduğu gibi Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde de resmi olarak hangi takvimin kullanıldığı konusunda hala bir yanlış anlaşılma var. Makedon kilisesi de dahil olmak üzere birçok Ortodoks kilisesi hala Jülyen takvimini kullanmakta ve dini bayramları bu takvime göre kutlamaktadır, ancak günlük yaşamda Gregoryen takvimi uygulanmaktadır. Bahsedilen iki takvim, kökenlerini ünlü Roma imparatoru Julius Caesar zamanına kadar kullanılan Roma takvimine kadar takip ediyor. Roma takvimi kesin değildi ve kamusal yaşamda birçok rahatsızlık ve sorun yarattı. Ona göre, bir süre sonra zamanı hesaplamak o kadar zorlaştı ki, artık herkes başa çıkamaz hale geldi. Bu takvimin yetersizliğinin bir sonucu da ayların mevsimlerle uyuşmaması; örneğin hasat festivali kış mevsimine denk gelmeye başladı.

Araştır
Eski zamanlarda ayların isimlerini nasıl aldığını öğrenin!
Ayların eski Makedonca adlarının ne olduğunu ve neden böyle adlandırıldığını öğrenin!

Bunu biliyor muydun

Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'da hem turistik hem de tarihi öneme sahip bir saat var. 1410'da yapıldı ve hala çalışıyor ve zamanı mükemmel bir şekilde ölçüyor ve gösteriyor.
Bu saat, Güneş ve Ay'ın doğuşunu, günleri, yılları, ayları ve bazı büyük gezegenleri gösterir. Dünya gezegeni saatin merkezinde yer almaktadır. Bu dairenin mavi kısmı, ufkun üzerindeki gökyüzünü temsil eder. Doğu, batı, şafak ve alacakaranlık kelimeleri saatin üzerinde Latince yazılmıştır. Saatte Eski Çek Saati, Orta Avrupa Saati ve Babil Saatini gösteren daha küçük üç kadran daha var. Bu arada, Babil saati mevsime göre değişir - saatler kışın daha kısa, yazın daha uzundur ve bu, onları ölçebilen dünyadaki tek saattir.

Sorular:

1. Hıristiyanlar zamanı hangi önemli olayla değerlendirirler?
2. 16. yüzyıla kadar hangi takvim kullanıldı?
3. Jülyen takviminin Gregoryen takvimi ile değiştirilmesinin nedeni neydi?
4. Dini bayramlarını hangi ülkelerin Jülyen takvimine göre, hangilerinin de Gregoryen takvimine göre kutladığını öğrenin?

TARİHİ KAYNAKLAR

İnsanların geçmişteki yaşamı ve faaliyetleriyle ilgili nesnelere ve yazılı tanıklıklara tarihi kaynaklar denir. Buna göre tarihi kaynaklar maddi ve yazılı olarak ikiye ayrılır. Çok güvenilir olmamakla birlikte dünya ve ulusal tarih için büyük bir hazine olan geçmişle ilgili sözlü hikayeler de kullanılmaktadır.

Maddi kaynaklar, geçmişin belirli bir dönemi hakkında farklı türden kanıtlardır. Eski aletler, silahlar, giysiler, para, mücevherler, tabaklar, bina kalıntıları, anıtlar, sanat eserleri, ev eşyaları ve diğerlerini içerir. Maddi kalıntılar çok değerlidir. Bu yüzden müzelerde tutulurlar ve bazıları bina kalıntısı olarak keşfedildikleri yerde bulunurlar. En uzak geçmişin kaynakları çoğunlukla yeraltındadır. Onlar arkeolog denilen bilim adamları tarafından bulunur ve incelenirler. Eski kültürlerin nesnelerinin kazılması ve incelenmesi ile ilgilenen bilime *arkeoloji* denir.

Materyal kaynakları

Araştır
Yaşadığınız yerde geçmişin kalıntıları nelerdir? Hangi zamandan geldiklerini ve tarihsel önemlerinin ne olduğunu öğrenin.

Yazılı kaynaklar çok güvenilirdir ve geçmiş hakkında önemli bilgiler sağlar. Yazılı tarihi kaynaklar arasında belgeler, raporlar, kanunlar, seyahatnameler, mektuplar, kayıtlar, gazeteler, kitaplar ile taş tabletlerdeki yazıtlar, kil tabletlerdeki yazıtlar, papirüs, kağıt ve parşömen üzerindeki yazıtlar yer alır. Onlar çeşitli yerlerde tutulurlar: kütüphanelerde, müzelerde, arşivlerde ve/veya duvarlarda ve binaların kendilerinde.

Aslında yazının ortaya çıkmasıyla birlikte tarihin dönemi başlar. Tarihçiler geçmişten bir olayı anlatırken bunları kanıt olarak kullanırlar.

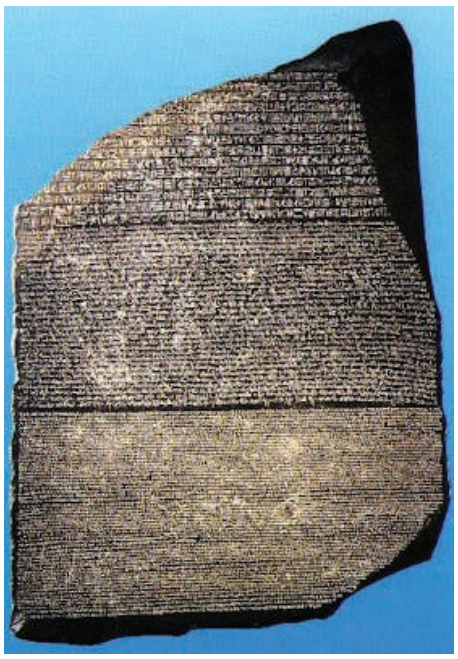

Yazılı kaynaklar

Sözlü gelenekler, nesilden nesile sözlü olarak aktarılan tarihi olaylar hakkında çeşitli hikayeler içerir. Tarihçiler bunları çok dikkatli kullanırlar çünkü yalanlar, kurgusal olaylar ve kişiler içerirler. Sözlü kaynaklara örnek olarak mitler ve efsaneler verilebilir. Mit, tanrıları ve kahramanları anlatan hikayedir. Efsane, bazı uzak olayları, yerler veya kişileri tekrardan anlatılan hikayedir.

Narsist efsanesi

"Tanrı Cephis ve Lyriope'nin oğlu Narcissus çok yakışıklı ve çekici bir genç adamdı. Hem erkekleri hem de kadınlara hayran bırakırdı ve kendi güzelliğinin bilincindeydi, bu da onu başkalarının erdemlerini ve duygularını küçümseyen çok kibirli biri yaptı. Narsis bir gün bir su birikintisine dökülen bir kaynağın yanına gelir ve su birikintisine doğru eğilerek oradaki sudan içmeye başlar. Doğal olarak, bu sırada, birikintide yansıyan yüzünü görür. Kendi yüzünü görünce önce şaşkınlığa düşer, sonra kendini hayranlıkla seyre dalar ve kendisine âşık olur. Sevdiği karaktere yaklaşmaya çalışan Narsist suya düşerek boğulur."

Ohri Gölü efsanesi

Güzel Ohri Gölü'ndeki olayla ilgili eski efsane, Makedon hikayeleri koleksiyoncusu Marko Tsepenkov tarafından yazılmıştır. Bu efsaneye göre çok eski zamanlarda bugünkü gölün olduğu yerde sadece çayırlar ve bir pınar varmış. Ohri şehrinin bugün bulunduğu yerde bir zamanlar küçük bir köy varmış ve göl yerine güzel çayırlar varmış. Köyün ne bir kuyusu ne de bir çeşmesi varmış, bu yüzden köyün kadınları bu küçük kaynaktan su doldururmuş. O köyden yaşlı bir dededen kalan vasiyet varmış, vasiyete göre suyu doldurduktan sonra pınarı bir kapakla kapatmaları gerekirmiş, şayet kapatmayı unuturlarsa su taşacak ve hepsini boğacakmış.

Yerliler, yaşlı dedenin tavsiyesine dikkatle uymuşlar, bu yüzden sürahileri suyla her doldurduktan sonra kaynağın kapağını kapatıyorlarmış.

Ancak bir gece, şanssız bir gecede, genç bir gelin aceleyle su doldurmaya gitmiş ve eve koşarak dönerken kapağı kapatmayı unutmuş. Bütün gece pınardan su fışkırmış ve sabah köylüler kalktığında çayır yerine onları sadece su karşılamış. Kaynağı kapatılamayan su birikmeye devam etmiş ve böylece göl doğmuş.

Araştır

Marko Tsepenkov kimdi?

Ödev:
Bölgenizdeki en yakın müzeyi ziyaret edin. Hangi tarihi kaynaklara sahip olduğunu öğrenin ve o ziyaretten bir fotoğraf albümü yapın. Çalışmanızı sunun.

Daha fazla bilgi edin

Aşağıdaki bağlantıdan Kumanovo'daki müzeyi sanal olarak MUSEUM Kumanovo | Virtual Tour (rcku.org.mk) gezin ve bağlantıdan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet Arşivi'ndeki tarihi yazılı kaynakları görün.
Dijital Koleksiyonlar | Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet Arşivi (arhiv.mk)

Sorular:

1. Bilimde hangi tarihsel kaynaklar kullanılır?
2. Hangi tarihi kaynakların maddi kaynaklar olduğu söyleniyor?
3. Maddi kaynaklar nerede tutuluyor?
4. Hangi tarihi kaynaklar yazılı kaynaklardır?
5. Yazılı kaynaklar nerede tutulmaktadır?
6. İkamet ettiğiniz yerle ilgili hangi mitler veya efsanelerin olduğunu öğrenin.

DÜNYADA ÜNLÜ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI

Bir arkeolojik sit veya arkeolojik alan, geçmişte insan faaliyetlerinin arkeolojik kalıntılarının keşfedildiği yerdir. Arkeolojik alanlar, yeryüzünün yüzeyinde (daha büyük olanlar), yeryüzünün altında veya su içinde bulunabilir. İnsanlar bu tür kalıntıları çoğunlukla kazara keşfederler (örn.

tarımsal faaliyetler veya inşaat işleri), ancak yüzyıllardır devam eden ve insanlar tarafından görülebilenler de vardır. Bu alanların tesadüfen keşfedilmesinin yanı sıra, bilimde arkeolojik bir alanın keşfedilebileceği yöntemler de vardır. Bu tür siteleri keşfetmek için kullanılan tarihi yazılı kaynaklar çok yardımcı olur.

Aşağıdaki metinde, dünyanın en ünlü arkeolojik alanlarından bazıları hakkında daha fazla bilgi edinebileceksiniz.

Stonehenge

Stonehenge, İngiltere'de bulunan tarih öncesi bir sitedir ve MÖ 3000 ile 1000 yılları arasında inşa edildiğine inanılmaktadır. (Geç Taş Devri ve Metal Devri'nin başı). Büyük taş bloklardan inşa edilmiştir, bu yüzden megalitik bina tipine aittir. Amacı hala tam olarak belirlenmemiştir, ancak pagan geleneklerini yerine getirmeye hizmet ettiği varsayılmaktadır.

Bunu biliyor muydun
Megalitler, harçla bağlanmayan büyük taş bloklardan yapılmış yapılardır. Bu tür megalitik binalar dünyanın birçok yerinde mevcuttur. Daha ünlü olanlardan bazıları şunlardır:

Göbekli Tepe (Türkiye)
9500 - 8000 yılları arasında ortaya çıkarlar

Moai heykelleri (Paskalya Adası, Şili) MS 400 - 1500 yılları arasında ortaya çıkarlar.

Aşağıdaki bağlantıdan sanal bir Stonehenge turuna katılabilirsiniz.
Stonehenge Sanal Turu - Taşların İçinde | İngiliz Mirası (english-heritage.org.uk)

Çin Seddi

Çin'de bulunur ve tarih boyunca inşa edilmiş birkaç bağlantılı duvardan oluşur. İlk duvar MÖ 7. yüzyılda inşa edilmiş ve MS 17. yüzyıla kadar uzatılmıştır. İstilacı ordulardan savunma amaçlıydı, aynı zamanda bir sınır kontrolü olarak da tasarlandı. Duvarın toplam uzunluğu 21.196 km olup, taş, toprak ve ahşaptan yapılmıştır. Dünyada insan tarafından yapılmış en büyük tarihi yapıdır.

Bunu biliyor muydun
Duvarın yapı malzemesi elle, ip, el arabası ve keçilerle taşınmıştır. Eski insanlar, duvarı inşa etmek için büyük miktarda malzemeyi dağın tepesine taşımak için gelişmiş inşaat teknikleri geliştirdiler.

Çin Seddi'nin İnşası

Çin Seddi dünya haritasında

Giza Piramitleri

Piramit kompleksi, Mısır'ın başkenti Kahire'nin bir banliyösü olan Giza'da bulunuyor. Farklı tarihi dönemlerde inşa edilmişlerdir. Kompleksin en büyüğü, aynı zamanda piramit kompleksinin en eskisi olan Cheops piramidi olarak adlandırılan Khufu piramididir. İnşası yaklaşık 20 yıl sürmüş ve MÖ 2560 yılında sona ermiştir. Piramitler, ocaklardan çıkarılan ve şantiyeye taşınan büyük taş bloklardan yapılmıştır.

Cheops piramidinin yanı sıra Chephren piramidi ve Mykerin piramidi de burada bulunmaktadır. Bunların yakınında, eski Mısırlılar tarafından da inşa edilen Sfenks'in yanı sıra daha küçük piramitler de var.

Piramitlerin Mısır'ı yöneten firavunların mezarları olarak yapıldığı varsayılmaktadır.

Piramitlerin içinde firavunun lahdinin yerleştirildiği mezar odaları (odalar) bulunmaktadır. Firavun veya kraliçenin mumyalanmış bedenini (mumyası) içeren tabut lahdin içine yerleştirildi. Lahit ve tabut altın, hiyeroglif yazıtlar ve süslemelerle süslenmiştir. Keops Piramidi, Eski Dünyanın yedi harikasından dünyanın tek korunmuş harikasıdır.

Dünya haritasında Giza Piramitleri

Bunu biliyor muydun

Dünyanın her yerinde piramitler vardır ve bunlar çeşitli amaçlar için yapılmıştır. Şekilleri ve büyüklükleri, ne amaçla, ne zaman, nerede yapıldıkları ve hangi malzemeden yapıldıklarına bağlı olarak değişir.

Aşağıdaki bağlantıdan Giza piramitlerinde sanal bir tura çıkabilirsiniz.
Dijital Giza | (harvard.edu)

Maçu Piçu

Machu Picchu veya tercümesi Eski Dağ, Güney Amerika'da bir ülke olan Peru'da bulunur. 1400 yılında şehir İnkalar tarafından inşa edilmeye başlandı, ancak İspanyolların kıtaya gelişinden sonra şehir sakinsiz kaldı. Göçün nedeni hala gizemini koruyor. Şehrin, İnka İmparatorluğu'nun yaratıcısı olan insan-tanrı Pachacutec'in ikametgahı olarak inşa edildiğine inanılıyor.

Site, UNESCO tarafından bir dünya mirası alanı ilan edildi ve İnka mimarisinin bir başyapıtı olarak tanımlandı. Yeni Dünyanın yedi harikasından biri ilan edildi.

İnka uygarlığı

Bunu biliyor muydun
Machu Picchu 150'den fazla binadan oluşuyor: hamamlar, evler, tapınaklar ve türbeler.

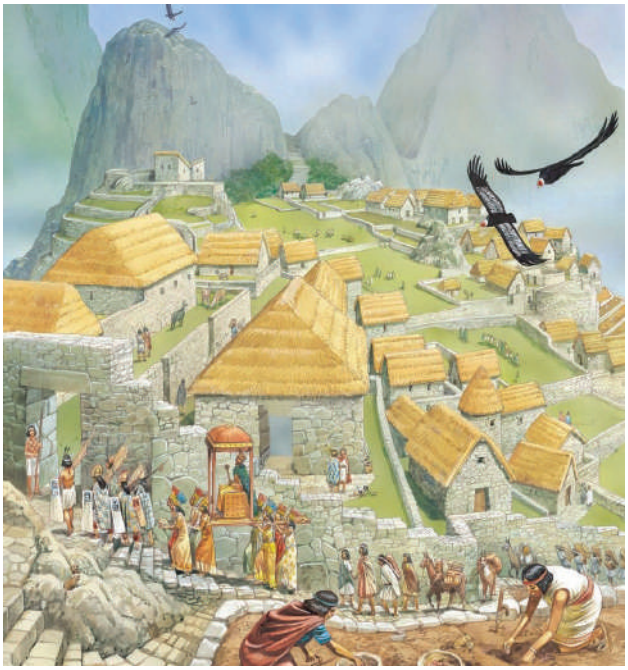

Aşağıdaki bağlantıda sanal bir Machu Picchu turuna katılın
https://www.youvisit.com/tour/machupicchu

Dünya haritasında Machu Picchu

Dünya haritası üzerinde Machu Picchu

Chichen Itza

Chichen Itza, Meksika'daki Yucatan Yarımadası'nda yer almaktadır. MS 16. yüzyıla kadar, son Maya şehir devletleri İspanyollar tarafından fethedilinceye kadar MÖ1800'lerden itibaren gelişmeye başlayan bir uygarlık olan Mayalar tarafından inşa edilmiştir.

Chichen Itza, Mayaların siyasi ve kültürel merkeziydi ve MÖ 7. yüzyılda inşa edildiğine inanılıyor. Fakat 10. yüzyılda Toltekler denen bir uygarlık tarafından yok edilmiştir. İspanyollar 16. yüzyılda Yucatan Yarımadası'na vardıklarında, bir zamanlar gelişmiş olan şehrin yerinde harabeler bulmuşlardır.

Chichen Itza, UNESCO tarafından Yeni Dünyanın yedi harikasından biri ilan edildi.

Chichen Itza şehri

Bunu biliyor muydun
Her büyük Maya şehrinin bir kralı (veya Ahau) vardı. Maya hükümdarları doğrudan güneşten, aydan veya gezegenlerden geldiklerini iddia ederek onlara ilahi bir köken verdi.

Aşağıdaki bağlantıdan sanal Chichen Itza turu yapabilirsiniz.
https://www.airpano.com/360photo/chichen-itza-mexico/

Dünya haritasında Chichen Itza

Akropolis

Akropolis, kelimenin tam anlamıyla "yüksek şehir" anlamına gelir. Yunanistan'ın başkenti Atina'da yer almaktadır. Yapının ilk şekli MÖ 13. yüzyıla kadar uzanmaktadır ve asıl işlevi şehrin savunmasıydı. MÖ 5. yüzyılda Parthenon ve Athena Nika tapınağı gibi diğer yapılar eklenmeye ve yeniden inşa edilmeye başlandı.

Parthenon - tanrıça Athena'ya adanmış bir tapınak

Athena Nika Tapınağı

Aşağıdaki bağlantıdan Akropolis'te sanal bir tura çıkabilirsiniz.
https://www.acropolisvirtualtour.gr/

Bunu biliyor muydun
Parthenon, tanrıça Athena'nın fildişi ve altından yapılmış büyük bir heykelini barındırıyordu.

Tanrıça Athena heykelinin yeniden inşası

Roma Kolezyumu

Çağımızın 72 yılına kadar uzanmaktadır. yani diğer dünya arkeolojik sit alanları ile karşılaştırıldığında nispeten genç bir yapıdır. İtalya'nın başkenti Roma'da yer almaktadır. Kolezyum sadece 8 yıllığına inşa edildi ve bir amfitiyatro olması amaçlandı. İçerisinde spor etkinlikleri ve oyunların yanı sıra gladyatör dövüşleri ve hayvanlar arası dövüşler de yapılıyordu. 55.000 seyirci kapasitesine sahipti ve yangın durumunda seyircileri kolezyumdan hızla tahliye etmeye yardımcı olan 80 girişi vardı. Yaklaşık 50 m yüksekliğindeydi, cephesi mermerle kaplıydı ve oyunların ve kavgaların yapıldığı orta kısım olan arenanın zemini ahşaptı.

2007 yılında Roma Kolezyumu, Yeni Dünyanın yedi harikasından biri olarak ilan edildi.

Kolezyumun iç kısmı

Taş döşeli arenanın altındaki boşluk

Roma Kolezyumu'nda araba yarışı

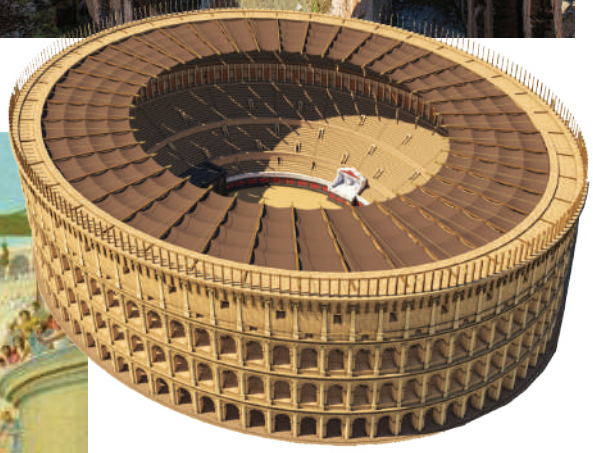

Roma Kolezyumunun Yeniden İnşası

Bunu biliyor muydun
Kolezyum'un açılışı şerefine yapılan ilk oyunlar 100 gün sürdü.

Aşağıdaki bağlantıdan Roma Colosseum'un sanal turuna katılabilirsiniz.
https://historyview.org/library/roman-colosseum/

Etkinlik:

Gruplara ayrılın. Dünyada hangi arkeolojik alanı araştıracağınızı belirleyin. Bir sunum yapın ve arkadaşlarınıza sunun. Arkeolojik alanlar hakkındaki izlenimlerinizi tartışın.

Ödev:

1.Dünya haritasında, dünyada öğrendiğiniz arkeolojik alanların yerlerini işaretleyin ve isimlerini yazın:

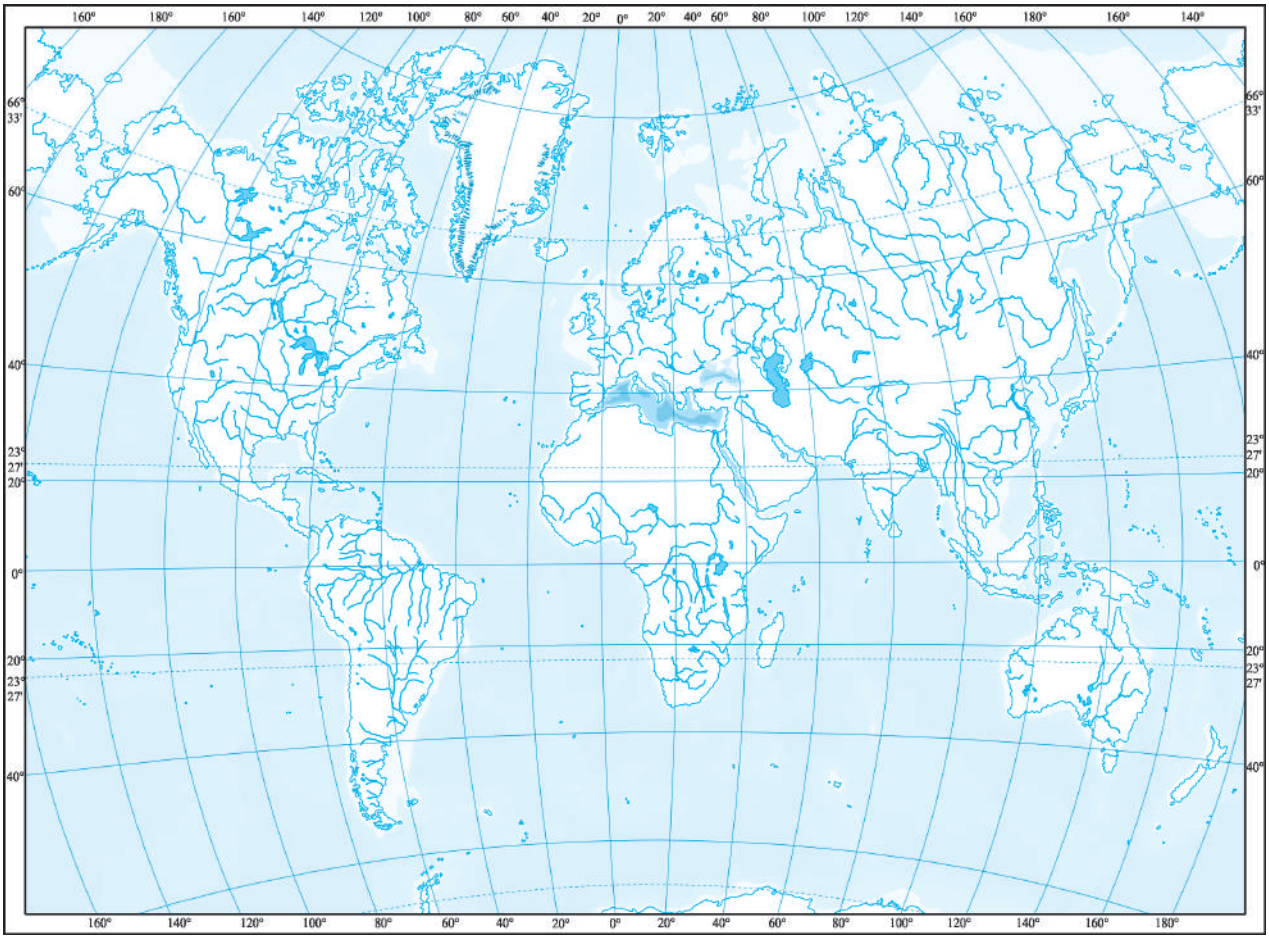

2. Zaman çizelgesinde, dünyadaki arkeolojik alanlardan yapıların inşa edildiği zaman dilimine göre sırayla işaretleyin ve en eskisinden başlayarak düzenleyin:

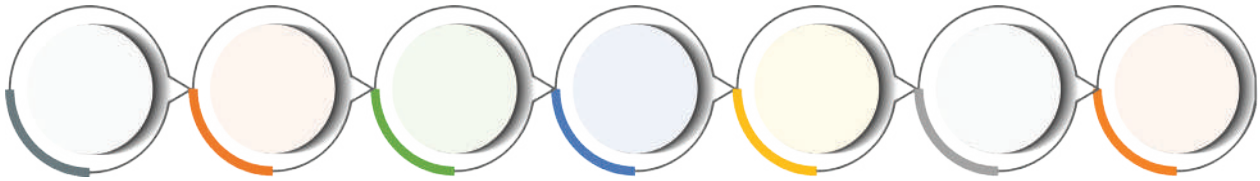

3. Bir dünya arkeolojik alanına hayali bir gezi için bir kompozisyon yazın. Ziyaret edeceğiniz yeri tarif edin, oraya nasıl varacağınızı, ne görmeyi umduğunuzu, nasıl bir medeniyetle karşılaşacağınızı, gördüklerinize şaşırmayı umduğunuz şeyleri, görmeyi umduğunuz yapıları anlatın. Elbette tüm bunları yazabilmeniz için interneti veya diğer bilgi kaynaklarını kullanarak çok araştırma yapmanız gerekecek.

ÜLKEMİZİN BÖLGESİNDEKİ ARKEOLOJİK SİT ALANLARI

Arkeolojik alanlar, belirli bir bölgede yaşayan nüfusun tarihi geçmişinin tanıklarıdır. Ülkemiz, bu topraklardaki zengin ve çeşitli sosyal aktiviteye tanık olan, metal çağına kadar uzanan arkeolojik sit alanları ile doludur. Arkeolojik alanlar, tarihi geçmişin tanıkları olmanın yanı sıra, yerli ve yabancı turistlerin günübirlik ziyaret ettikleri ilgi çekici turistik yerlerdir.

Ülkemizdeki en ünlü arkeolojik sit alanları arasında Kokino, Stobi, Heracleia ve Samuil'in kalesi bulunmaktadır.

Kokino

Kokino megalitik bir yapıdır ve Kumanovo'ya yaklaşık 30 km uzaklıktadır. Metal çağından kaynaklandığı ve bir gözlemevi olarak hizmet ettiği varsayılmaktadır. Güneşin, yıldızların ve ayın görülebileceği şekilde düzenlenmiş iki blok taştan iki plato üzerine inşa edilmiştir. Burada da sözde "tahtlar", kayaya oyulmuş ve güneş doğduğunda ilk gün ışığının yalnız onlara düştüğü taş koltuklar yer alır. Kayaların geri kalanında, Güneş'in ve Ay'ın doğuşunu büyük bir hassasiyetle gösteren işaretli yerler vardır.

2005 yılında NASA, Cokino'yu dünyanın en eski ve en önemli astronomik gözlemevleri listesine dahil etti.

Daha fazla bilgi edin
Astronomik bir gözlemevi, gökyüzündeki olayların (yıldızlar, Güneş, Ay) gözlemlendiği bir yerdir

Aşağıdaki bağlantıyı kullanarak sanal bir Kokino turuna çıkabilirsiniz.
Kokino | Sanal Tur (rcku.org.mk)

Stobi

Stobi, Gradsko ve Crna nehrinin Vardar'a döküldüğü yerin yakınında yer almaktadır. Roma eyaletinin kuzey kesiminde çok önemli bir stratejik, askeri ve ticari konuma sahip olan antik bir şehirdir. Kentte yapılan kazılar, kentin MÖ 2. ve 3. yüzyıllarda metal çağında var olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Şehirde diğer yapıların yanı sıra oyunlara hizmet eden bir tiyatro da bulunuyordu ancak spor oyunları da oynanıyordu.

Stobi'deki tiyatro

Stobi'deki mozaikler

Daha fazla bilgi edin
Mozaik, bir resim oluşturmak için küçük renkli çakılları istifleme tekniğidir.

Aşağıdaki bağlantıdan sanal bir Stobi turuna katılın
Stobi / Stobi - Makedonya | 360 VR turu (makedonyafromabove.mk)

Herakleia

Heraclea antik kenti, Bitola şehrinin yakınında yer almaktadır. MÖ 6. yy'da kurulmuş ve şehir, koloni statüsünü aldığı yeni çağın ilk yüzyılında en yüksek medeniyet gelişimini yaşamıştır.

Sanatsal olarak işlenmiş mozaikler, zamanın tanrı, tanrıça ve onursal vatandaşlarının mermer heykel ve büstleri, 3000 seyirci kapasiteli tiyatro ,thermae ve bir hamam ile karakterizedir.

Bu antik kent, özel anlamlı bir kültürel miras olarak ilan edilmiştir.

Herakleia'daki mozaikler

Heraklea'daki Thermae (banyo)

Heraklea'daki antik tiyatro

Heraklea'daki mermer heykeller

Herakleia hakkında daha fazla bilgiyi verilen linkte bulabilirsiniz.
Heraclea Linkestis – Arkeolojik sit | Bitola bilgisi (bitola.info)

Samuel'in kalesi

Ohri'de bulunan Samuil Kalesi, ülkemizdeki en büyük ortaçağ kalelerinden biridir. Duvarların ve kulelerin çoğu, bu kalenin adını aldığı Kral Samuel (MS 10. - 11. yüzyıl) zamanından kalmadır.

Kale, arkeologlar ve tarihçiler için hala zorluk teşkil eden bir arkeolojik sit alanıdır. Kalenin yakınında ayrıca Ohri yaz etkinliğinin düzenlendiği bir amfi tiyatro da var.

Kalenin iç kısmı

Arkeolojik kazılarda altın maske ve altın eldiven bulundu

Ödev:

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti haritasında ülkemizdeki arkeolojik alanları işaretleyiniz ve isimlerini yazınız.

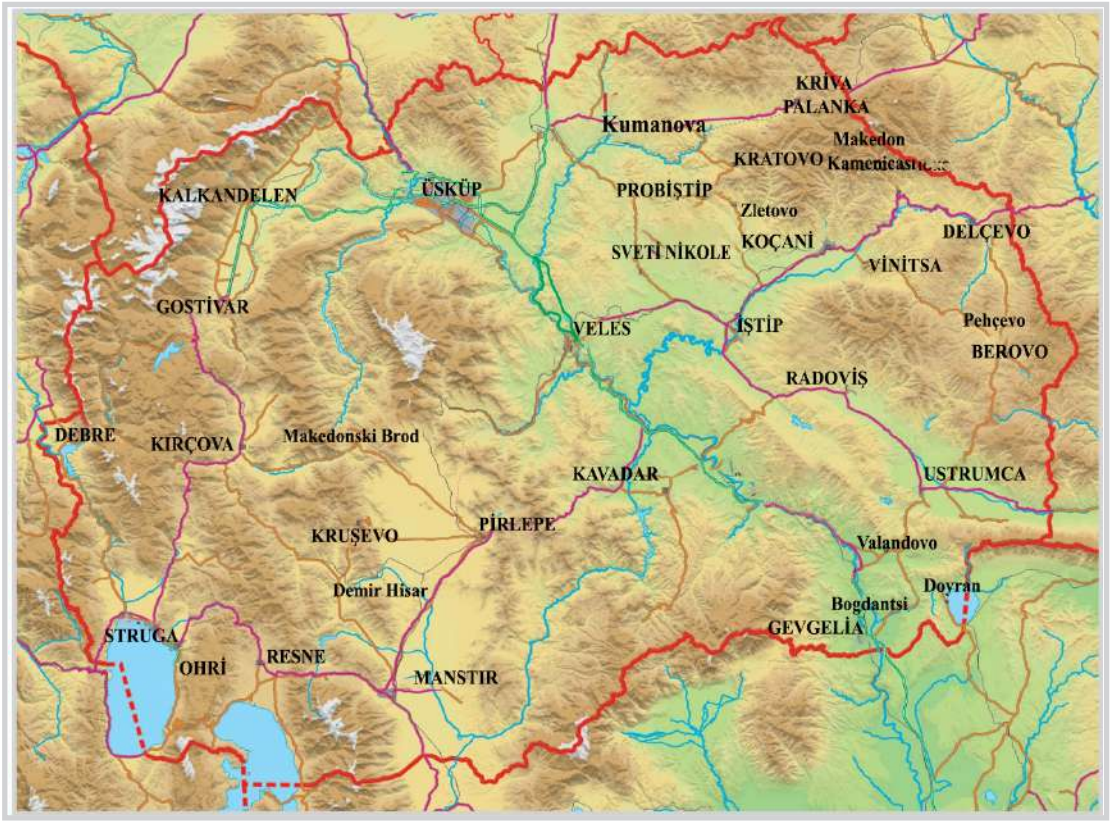

2. Ülkemizdeki arkeolojik bölgelerde bulunan yapıları en eskisinden başlayarak tabloya yerleştirin:

YÜZYIL				
İSİM				

3. Turist rehberi olduğunuzu ve bir arkeolojik alanı turistlere tanıtmanız gerektiğini düşünün. Turistlere o yer hakkında ne anlatacağınızı düşünün ve yazın.

4. Ülkemizden bir arkeolojik sit alanının tüm özelliklerini gösteren bir broşür hazırlayın.